

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
AİLE EKONOMİSİ VE BESLENME EĞİTİMİ**

**İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN AİLE BAĞLARI VE AİLEDE
ŞİDDET GÖRME DURUMUNUN BENLİK SAYGISI ÜZERİNE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
Sinem ÖZMEN DOĞAN**

**ANKARA
Ocak, 2014**

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
AİLE EKONOMİSİ VE BESLENME EĞİTİMİ**

**İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN AİLE BAĞLARI VE AİLEDE
ŞİDDET GÖRME DURUMUNUN BENLİK SAYGISI ÜZERİNE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
Sinem ÖZMEN DOĞAN**

Danışman: Yard. Doç. Dr. Hüsne DEMİREL

**ANKARA
Ocak, 2014**

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAY SAYFASI

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Sinem ÖZMEN DOĞAN' ın “İlköğretim Öğrencilerinin Aile Bağları Ve Ailede Şiddet Görme Durumunun Benlik Saygısı Üzerine Etkisi” başlıklı tezi 16.01.2014 tarihinde, jürimiz tarafından Aile Ekonomisi ve Beslenme Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı): Yard. Doç. Dr. Hüsne DEMİREL

Üye : Yard. Doç. Dr. Şadan TOKYÜREK

Üye : Doç. Dr. Gürcü KOÇ ERDAMAR

ÖNSÖZ

Benlik saygısı; insanın çevresi tarafından kabul edilme ve bu durumundan gurur duyma, kendini faydalı ve önemli hissetme, bulunduğu ortamda kendini etkili ve yeterli hissetme duygularını kapsamaktadır ve bireyin kendine olan bakış açısını geliştirmektedir. Benlik saygısı bireyin doğumu ile oluşmaya başlar, ergenlik döneminde gelişir ve bireyin kendisi ile bütünleşir.

Benlik saygısı birçok araştırmacının ilgisini çeken bir konudur ve insan psikolojisinin önemli parçasıdır. Birey benlik saygısı ile kimlik kazanır. Birey kendisi hakkındaki düşünceleri ile çevresi tarafından kabul görür yani benlik saygısı bir döngüdür.

Benlik saygısının insan yaşamındaki önemi göz önüne alındığında psikolojik temeller kadar toplumsal olgu ve durumlarda etkili olabilmektedir. Bu yüzden toplumun en küçük birimi olan ailenin, çocuğun benlik saygısına etkisi göz ardı edilemez. Aile içinde yaşanan her durum, sorun ve sıkıntı doğrudan bireyi etkileyecek, aileden gördüğü tavır ve davranışlar benlik saygısını olumlu ya da olumsuz yönde değiştirecektir. Yüksek benlik saygısına sahip bireyler toplumun gelişmesinde daha aktif rol oynayacaktır.

Bu araştırma aile bağları ve ailede şiddet görme durumunun ilköğretim öğrencilerinin benlik saygısına etkisini belirlemek amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür.

Bu çalışmanın konusunun belirlenmesinde ve çalışmanın yaratılmasındaki her aşamada devamlı yardım eden ve beni hiçbir şekilde geri çevirmeyen, bıkmadan usanmadan emek veren danışman hocam Sayın Yard. Doç. Dr. Hüsne DEMİREL'e, istatistikî anlamda yetersizliklerimi tamamlayan değerli hocam sayın Doç. Dr. Gürcü KOÇ ERDAMAR'a, tüm hayatım boyunca bana desteğini esirgemeyen sürekli neşe ve moral kaynağım olan annem Pervin ÖZMEN'e, benim yanımda olduğunu her zaman hissettiren babam Ahmet Zeki ÖZMEN, kardeşim Duygu ÖZMEN başta olmak üzere ailemdeki herkese ve çalışmam boyunca beni maddi ve manevi destekleyen eşim Alper DOĞAN'a içtenlikle teşekkür eder ve saygılarımı sunarım.

ÖZET

İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN AİLE BAĞLARI VE AİLE İÇİ ŞİDDET GÖRME DURUMUNUN BENLİK SAYGISINA ETKİSİ

ÖZMEN DOĞAN, SİNEM

Yüksek Lisans Tezi, Aile Ekonomisi ve Beslenme Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yard. Doç. Dr. Hüsne DEMİREL

Ocak-2014

Bu araştırma; İzmir ilinin alt sosyo-ekonomik düzeydeki ilköğretim okulları ile üst sosyo-ekonomik düzeydeki ilköğretim okullarında öğrenim görmekte olan 12-14 yaş arası ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin aile bağları ve aile içi şiddet görme durumlarının benlik saygılarına etkisini belirlenmek amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür.

Araştırmaya; üst sosyo-ekonomik düzey semtteki bir okuldan 275, alt sosyo-ekonomik düzey semtteki bir okuldan 262 olmak üzere toplam 537 öğrenci katılmıştır.

Verilerin elde edilebilmesi için öğrencilere; Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Aile Bağları Ölçeği, ailede şiddet görme durumunu belirleyici ve demografik bilgilerini kapsayan anket formu uygulanmıştır.

Araştırmanın sonucunda; öğrencilerin benlik saygıları ve aile bağlarının yüksek, ailede şiddet görme durumlarının düşük olduğu bulunmuştur. Üst sosyo-ekonomik düzey arttıkça benlik saygısının arttırdığı ($p<0.001$) aile içi şiddet görme durumunun azaldığı ($p<0.001$) saptanmıştır. Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre ailelerinden daha az şiddet görmektedirler ($p<0.001$).

6. sınıf (yaş 12) öğrencilerin aile bağları 7. sınıf (yaş 13) ve 8. sınıf (yaş 14)'a göre daha yüksektir ($p<0.001$). Ebeveynlerin öğrenim düzeyi arttıkça çocuklarının benlik saygısı da artmaktadır ($p<0.01$). Öğrencilerin ailede şiddet görmesi benlik saygısını düşürürken ($p<0.001$); aile bağlarının kuvvetlenmesi benlik saygısını arttırmaktadır.

Anahtar kelimeler: Benlik saygısı, aile bağları, aile içi şiddet.

ABSTRACT

THE EFFECT OF FAMILY TIES AND BEING VIOLENCED IN FAMILY UPON SELF ESTEEM AMONG PRIMARY SCHOOL STUDENTS

ÖZMEN DOĞAN, SİNEM

Master Thesis, Department of Family Economics and Nutritional Education

Thesis Advisor: Yard. Doç. Dr. Hüsne DEMİREL

January-2014

This research; was planned and done in order to identify the level of effects of the violence in family and family ties on students' self esteem among the secondary school students who are 12-14 years old and live in low and high socio-economic circumstances in İzmir.

Totally 537 students have attended the research. 275 of them are in high socio-economic circumstances and 262 of them are in low socio-economic circumstances.

To get the necessary result; Rosenberg self esteem scales, family ties scales and a scales that determines the violence condition in family and includes demographic information are applied.

In the result; self esteem and family ties of the students are high but the condition of violence in family is low. When the level of socio-economic increases the self esteem increases but the violence in family decreases. Girls exposed to violence in family more than boys.

Family ties of 6th grade students (age 12) are higher than 7th grade students (age 13) and 8th grade students (age 14). Self esteem increases when the education level of parents increases. Violence in family decreases self esteem but strong family ties increases the self esteem.

Key words: Self esteem, family ties, violence in family.

İÇİNDEKİLER LİSTESİ

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER SAYFASI.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	vii

BÖLÜM I

GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Varsayımlar.....	4
1.5. Kapsam	5
1.6. Sınırlılıklar	5
1.7. Tanımlar.....	6

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Benlik Saygısı	7
2.2. Benlik Saygısının Gelişimi	11
2.2.1. Çocukluk Döneminde Benlik Saygısı Gelişimi	11
2.2.2. Ergenlik Döneminde Benlik Saygısı Gelişimi	14
2.2.3. Yetişkinlik Döneminde Benlik Saygısı Gelişimi	19
2.3. Benlik Saygısı Düzeyleri	20
2.4. Benlik Saygısını Etkileyen Faktörler	21
2.4.1. Sosyoekonomik Düzey	21
2.4.2. Cinsiyet	22
2.4.3. Yaş	23

2.4.4. Beden İmajı	24
2.4.5. Sosyal İlişki ve Beceriler	26
2.4.6. Aile	26
2.4.6.1. Aile Bağları	30
2.4.6.2 Aile İçi Şiddet	32
BÖLÜM III	
YÖNTEM	40
3.1. Araştırmanın Modeli	40
3.2. Evren Örneklem	40
3.3. Verilerin Toplanması	41
3.4. Verilerin Analizi	43
BÖLÜM IV	
BULGULAR VE YORUM	44
4.1. Öğrencilerin Demografik Bilgileri	44
4.2. Öğrencilerin Yaşadıkları Semte Göre Benlik Saygıları, Aile Bağları ve Ailede Şiddet Görme Durumunun İncelenmesi	48
4.3. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Benlik Saygıları, Aile Bağları ve Ailede Şiddet Görme Durumunun İncelenmesi	62
4.4. Öğrencilerin Sınıfı (Yaşı), Anne/ Babalarının Eğitim Düzeyi ve Aile Gelirine Göre Benlik Saygıları, Aile İle Olan Bağları ve Şiddet Puanlarının Karşılaştırılması	73
4.5. Öğrencilerin; Benlik Saygısının Aile Bağları ve Aile İçi Şiddet Düzeyine Göre Karşılaştırılması	79
BÖLÜM V	
SONUÇ VE ÖNERİLER	81
5.1. Sonuçlar	81
5.2. Öneriler	87
KAYNAKÇA	89
Ek-1. Anket Formu	98

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Örneklemin Okul ve Sınıfa Göre Dağılımı	41
Tablo 2. Öğrencilerin Demografik Özellikleri	45
Tablo 3. Öğrencilerin Yaşadıkları Semte Göre Benlik Saygısı Düzeylerinin Dağılımı	49
Tablo 4. Öğrencilerin Yaşadıkları Semte Göre Aile Bağları Düzeylerinin Dağılımı	52
Tablo 5. Öğrencilerin Yaşadıkları Semte Göre Aile İçi Şiddet Görme Durumu Düzeylerinin Dağılımı.....	57
Tablo 6. Öğrencilerin Yaşadıkları Semte Göre Benlik Saygısı, Aile Bağları ve Şiddet Puanlarının Karşılaştırılması	61
Tablo 7. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Benlik Saygısı Düzeylerinin Dağılımı	63
Tablo 8. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Aile Bağları Düzeylerinin Dağılımı	65
Tablo 9. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Aile İçi Şiddet Görme Durumu Düzeylerinin Dağılımı.....	69
Tablo 10. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Aile Bağları, Benlik Saygısı ve Şiddet Puanlarının Karşılaştırılması	72
Tablo 11. Öğrencilerin Sınıflarına (yaşlarına) Göre Benlik Saygısı, Aile Bağları ve Şiddet Puanlarının Karşılaştırılması	74
Tablo 12. Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Benlik Saygısı, Aile Bağları ve Şiddet Puanlarının Karşılaştırılması.....	76
Tablo 13. Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Benlik Saygısı, Aile Bağları ve Şiddet Puanlarının Karşılaştırılması.....	77
Tablo 14 Öğrencilerin Aile Gelirlerine Göre Benlik Saygısı, Aile Bağları ve Şiddet Puanlarının Karşılaştırılması	79
Tablo 15. Öğrencilerin Benlik Saygısı Düzeylerine Göre Aile Bağları ve Şiddet Puanlarının Karşılaştırılması	80

BÖLÜM I

GİRİŞ

İlköğretim ikinci kademe öğrencileri, ergenlik çağına yeni yeni adım atmaya başlamış bireylerdir ve sosyal çevresiyle bağlar geliştirme çabası içindedir. Bu yönü ile yeni ergenlerin kimliğini kazanmasını sağlayan en önemli itici güç toplumdan gelmektedir. Toplum ona ait olan bireyleri amaçlarına uygun şekilde olumlu özelliklerini geliştirerek yetiştirir. Aile ise toplumun en küçük ve en önemli yapısıdır ve aile bireyleri bu yapı içinde birbirleri ile iletişim içindedir. Zaman zaman aile ile öğrenci gerekli iletişimi kuramaz ve gerekli davranış şekillerini kazanamaz (Yalçın ve Şengül, 2004:209). Bunun nedeni aile işlevlerinin iyi olmamasıdır. Aile işlevlerini etkileyen en önemli unsurlardan biri aile bireylerinin benlik saygılarıdır.

Benlik saygısı bireye göre değişse de; çevresi tarafından kabul edilme ve bu durumundan gurur duyma, kendini faydalı ve önemli hissetme, bulunduğu ortamda ve yapıda umursanma, kendini etkili ve yeterli hissetme duygularını kapsamaktadır. Kimlik kazanımını sağlayan benlik saygısı günümüzde oldukça yaygın çalışılan konulardandır. Benlik saygısı bireyin dünyaya gelmesi ile oluşmaya başlar, yetişkinlik çağına gelene kadar devam eder (Turan ve diğerleri, 1998: 67-73).

Benlik saygısının gelişimi başta psikolojik ve toplumsaldır. İyi psikolojik özellikleri olan toplumsallaşmış kişilerin benlik saygıları yüksek olacaktır. Benlik saygısını etkileyen diğer yapılara bakıldığında sosyo-demografik özellikler de göze çarpar (Turan ve diğerleri, 1998: 67-73). Benlik saygısı, öğrencinin büyüdüğü ailenin, çevrenin ya da ait olduğu toplumun; öğrencinin cinsiyetine, ailenin maddi imkân ve olanaklarına yüklediği anlamlardan etki görmektedir (Sayiner ve diğerleri, 2007:253-265). Yani iyi bir sağlık yapısı; bireyin ve topluma ait diğer bireylerin sağlıklı tutumu ile mümkündür (Sayan ve diğerleri, 2001:29-30). Ayrıca benlik saygısı düzeyinin ruhsal sorun bulgularının görülmesinde kendini göstereceği düşünülmektedir. Bunlara göre benlik saygısının artması

ve iyi bir hal alması ruhsal açıdan sorunsuz bir nesil ve toplumun oluşması için gerekli bir unsurdur (Turan ve diğerleri, 1998: 67-73).

Ergenler çocukluklarını tamamlamış ve yetişkinliğe kendini hazırlayan bireylerdir. Psikolojik ve fiziksel açıdan gelişme ve büyümenin en yoğun gözlemlendiği dönem olan bu yıllar, aynı zamanda en hassas olan dönemlerdendir. Ergenin yaptığı, hissettiği ve algıladığı her olgu ve olay yetişkinlikte tüm hayatını etkileyici izleri oluşturur. Ergen için aile önemlidir ve aileden göreceği her türlü desteğe muhtaçtır. Aile ergenin hayata hazırlık kurumudur. Arkadaşları, çevresi ve toplum ile ilişkilerini sağlayan yine ailedir. Bu yüzden ergenin doğru davranışları aile tarafından desteklenmeli ve benlik gelişimine gerekli özveri sağlanmalıdır (Sayan ve diğerleri, 2001). Bunun yapılmaması durumunda ergenin aile ile olan bağları zayıflar. Bunun sonucu olarak ailede güven ortamı bozulur ve çocuk çevreden gelecek zararlara açık hale gelir. Benlik saygısının gelişiminde aile içinde şiddet görme durumu da etkili olabilir. Bu nedenden dolayı ailede şiddet konusuna da değinilmelidir.

Şiddet, fiziksel ve psikolojik acı-zarar veren saldırgan davranışlara denir. Şiddet; duygusal, sözel, cinsel ve bedensel (fiziksel) istismar gibi pek çok biçimde ortaya çıkabilir. Bedensel olmayan şiddette zamanla bedensel şiddet de dâhil olmaktadır (Öztürk ve Sevil, 2005:25-31). Toplumun temeli olan genç neslin vücut sağlığı ve psikolojilerinin iyi olması gerekliliği bütün insanlar tarafından bilinmekle beraber, şu an bile korunma sıkıntısı çeken haklarını alamayan ya da savunamayan birçok ergen bulunmaktadır. Ergenlerin eski çağlardan günümüze kadar bütün kültürel yapılarda şiddet görme durumu ile karşılaştıkları bir gerçektir (Tezel, 2002: 93). Ergenlerin en büyük destek ve faydayı göreceği yer aile olması gerekirken en büyük zarar altında olabilecekleri yer de aile olmaktadır. Özellikle annenin ergene uyguladığı disiplin amaçlı şiddet, ister duygusal isterse fiziksel olsun öğrenciye getireceği zararların etkisi ağır olacak ve ileride de aynı disiplin yöntemini çocuklarına uygulamakta herhangi bir sakınca görmeyeceklerdir (Güler ve diğerleri, 2002: 128 -134).

Ergenlerin benlik saygısının gelişiminde aile bağları ve ailede şiddet görme durumunun etkili olabileceği düşünülmektedir. Aile içi bağlar ve aile içi şiddet nedeniyle

öğrencilerin benlik saygısı değişik şekil ve derecelerde etkilenebilmektedir. Bu etkilenme durumu kimi zaman iyice baskın olabilmekte ve öğrencinin bütün hayatı buna göre oluşmaktadır. Olumsuz bütün koşullar bireyi, birey aileyi, aile ise toplumu etkileyecek ve bunun sonuçlarını toplumun her bireyi yaşayacaktır. Ailelerine değer veren, ailesiyle daha fazla ve daha kaliteli zaman geçiren, ailede şiddet görmeyen gençlerin benlik saygıları daha yüksek olacaktır. Bu da toplumun yaşam standartlarını arttıracaktır. Bu yüzden aile içi bağlar kuvvetlendirilmeli, aile içi şiddet yok edilmelidir.

1.1. Problem Durumu

İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin aile bağları ve ailede şiddet görme durumunun benlik saygısı üzerine etkisinin saptanması

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma aile bağları, ailede şiddet görme durumunun ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin benlik saygısına etkisini belirlemek amacıyla planlanmış ve yürütülmüştür.

Bu amacın tespiti için aşağıdaki alt amaçlar belirlenmiştir.

- Araştırmaya katılan öğrencilerin ve ailelerinin demografik bilgilerini saptamak,
- Öğrencilerin benlik saygısı, aile bağları, ailede şiddet görme durumlarını belirlemek,
- Öğrencilerin yaşadığı semt, cinsiyet, sınıf, anne ve babalarının eğitim durumu ve ailenin gelirinin benlik saygısı, aile bağları, ailede şiddet görme durumuna etkisini incelemek,
- Öğrencilerin benlik saygısının, aile bağları ve ailede şiddet görme durumuna göre farklılaşıp, farklılaşmadığını saptamak.

1.3. Araştırmanın Önemi

Günümüz ailelerin yapısı eski ailelere göre daha farklıdır. Şu anki aileler çekirdek yapı dediğimiz birey sayısının az olduğu ilgi ve alakanın çok zaman süresince az bireye

gösterildiği bir oluşum haline gelmiştir. Aileler bireylerine bu kadar çok önem verince aile bireylerinin benlik saygıları da gelişir. Benlik saygısı insanın dünyaya gelişinde oluşumuna başlar, dünyayı terk etmesine kadar onunla birlikte hayat bulur ve gelişir (Turan ve diğerleri, 1998: 67-73). Çocukluk döneminde aile içi davranışlardan etkilenen benlik saygısı, ileriki yaşlarda kişiliği oluşturmada önemli bir etkidir. Özellikle ilköğretim ikinci kademedeki öğrencilerde (ergenliğe yeni girmiş bireyler) kişiliği oluşturan kendilik algısını geliştiren çok önemli bir faktördür. Aile içi bağlar sağlamasa ve ergen şiddete maruz kalmıyorsa olumlu benlik saygısına sahip olacağı düşünülür.

Bu konuda daha önce yapılan çalışmalarda genelde; ailede kadına uygulanan şiddet, üniversite ve lise öğrencilerinde benlik saygısı, fiziksel yapının benlik saygısı üzerine etkileri, sosyo-demografik özelliklerin ve spor yapma durumunun benlik saygısına etkisi ayrıca; benlik saygısının psiko-sosyal sorunlar ve depresyon ile ilişkileri konularına değinilmiştir. Ancak ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin aile bağları ve ailede şiddet görme durumunun benlik saygısına etkisi ile ilgili çalışmaya rastlanmamıştır.

İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin ergenlik döneminde olması, sosyal ve duygusal yaşamında değişikliklerin yaşandığı bir dönem olması nedeniyle de bu çalışma önem kazanmaktadır.

Ayrıca bu araştırmanın ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin aile bağları ve ailede şiddet görme durumunun benlik saygısına etkisini literatüre kazandırarak bunlarla ilgili öneriler geliştirilmesine fırsat sunacağı, daha sonraki çalışmalara örnek oluşturacağı düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Araştırmadaki varsayımlar şöyledir.

▲ Bireyin kendine olan güven ve algısını etkilemesi nedeniyle tüm hayatına yön veren benlik saygısı özellikle yetişkinliğe ilk adımını atacak olan ilköğretim ikinci kademe öğrencileri için büyük önem taşımaktadır.

- ▲ İlköğretim ikinci kademe öğrencileri benlik saygısı geliştirme çabasındadırlar.
- ▲ Toplumlar geliştikçe benlik saygısı daha çok önem kazanacaktır.
- ▲ Bireyin; aile bağları, ailede şiddet görme durumu, dâhil olduğu sosyo-ekonomik çevre benlik saygısını etkileyen etmenlerdir.
- ▲ Ankete verilen cevaplar doğru ve samimidir.

1.5. Kapsam

İzmir'in merkez ilçeleri olan Bornova ve Bayraklıdaki ilköğretim okullarından; biri üst sosyo-ekonomik düzey diğeri ise alt sosyo-ekonomik düzey ailelerin öğrencilerinin bulunduğu iki okuldaki ikinci kademe öğrencilerinin aile bağları ve aile içi şiddet görme durumlarının benlik saygılarına etkisi araştırmanın kapsamını oluşturur.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırma; İzmir ilinin alt sosyo-ekonomik düzeydeki ilköğretim okulları ile İzmir'in üst sosyo-ekonomik düzeydeki ilköğretim okullarında öğrenim görmekte olan 12-14 yaş arası ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin aile bağları ve aile içi şiddet görme durumlarının benlik saygılarına etki düzeylerinin belirlenmesi ile sınırlıdır. İzmir ilinin üst sosyo-ekonomik düzeydeki Suphi Koyuncuoğlu İlköğretim Okulu ikinci kademedan 275, alt sosyo-ekonomik düzeydeki Bayraklı Cemil Atlas İlköğretim Okulu ikinci kademedan 262 olmak üzere toplam 537 öğrenci araştırma kapsamına alınmıştır.

Verilerin toplanması anket yöntemi ile sınırlıdır. Rosenberg Benlik Saygısı Envanterinin; benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güven duyma, eleştiriye duyarlılık, depresif duygulanım, hayalperestlik, psikosomatik belirtiler, bireylerarası ilişkilerde tehdit hissetme, tartışmalara katılabilme derecesi, ana-baba ilgisi, babayla ilişki ve psişik izolasyon olmak üzere toplam 12 alt ölçeği bulunmaktadır. Öğrencilerin diğer kısımlarla birlikte çok sayfa anketi bitirmek için soruları atlayacakları ya

da rasgele işaretleyecekleri düşünülerek araştırmamız sadece benlik saygısı kısmının kullanımı ile sınırlıdır.

Öğrenci olarak da bilinen ergen birçok değişimin yaşanmakta olduğu zor bir dönem içindedir. Bu dönemin başlangıcı olan 12–14 yaş aralığı çocukluktan çıkış ve ergenliğe ilk adım olarak bilinir. Bu yaşlar ergenlik dönemin başlangıcı olduğu için ayrı bir yer ve önem taşımaktadır. 12-14 yaş aralığında benlik saygısı tam, ailede mutlu ve huzurlu olarak ileriki yaşlarına girmiş ergenin hayata bakış açısı olumlu olacak ve yaşayacağı olumsuzluklar en aza inecektir. Bu yüzden çalışma 12–14 yaş aralığı ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

İlköğretim ikinci kademe öğrencileri: Ergenlik çağındaki bireylerdir. Adölesan da denir ve latince adolescentia, adolescere-büyümekten gelir. Ergenlik dönemi çocukluk ile yetişkinlik arasındaki fiziksel, cinsel, sosyal ve psiko-sosyal geçiş dönemidir (Anon, 2013).

Benlik Saygısı: Benlik saygısı gerçekte bir histir (Gün, 2006: 65-66). Çevresi tarafından kabul edilme ve bu durumundan gurur duyma, kendini faydalı ve önemli hissetme, bulunduğu ortamda ve yapıda umursanma, kendini etkili ve yeterli hissetme duygularını kapsamaktadır (Turan ve diğerleri, 1998: 67-73).

Şiddet: fiziksel ve psikolojik acı-zarar veren saldırgan davranışlara denir. Duygusal, sözel, cinsel ve bedensel (fiziksel) istismar gibi pek çok biçimde ortaya çıkabilir (Öztürk ve Sevil, 2005:25-31).

Agresiflik -ği: *isim* Saldırgan olma durumu (Akalın ve diğerleri, 2008: 19).

Saldırganlık -ğı; 1. *isim* Saldırgan olma durumu 2. Saldırgan bir biçimde davranma 3. *ruh bilimi* Bireyin kendi düşünce ve davranışlarını dıştaki direnmelere karşı, zorla karşısındakine benimsetme çabası (Akalın ve diğerleri, 2008: 1115).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Benlik Saygısı

Benlik, bireyin kendi hakkında edindiği en önemli inançlarının tamamıdır (Kırel ve diğerleri, 2013: 147). Benlik saygısı ise gerçekte bir histir. Birey, düşünce, duygu, inanç gibi değişik yönleri olan karmaşık bir varlıktır (Gün, 2006: 65-66). Bu yüzden benlik saygısı kavramına bakıldığında olağan bir kavram değil kişisel olarak değişen bir örüntü olduğu görülmektedir. Bireye göre farklılaşsa da; çevresi tarafından kabul edilme ve bu durumundan gurur duyma, kendini faydalı ve önemli hissetme, bulunduğu ortamda ve yapıda umursanma, kendini etkili ve yeterli hissetme duygularını kapsamaktadır. Benlik kavramı kişiliğin odak noktasıdır. Benlik kuramları ise insancıl yaklaşım, kendini gerçekleştirme kuramları olarak adlandırılabilir. (Tuna ve Kayaoğlu, 2013: 69-70) Bu yüzden benlik saygısının daha iyi anlaşılabilmesi için kişilik kavramı ele alınmalıdır. Belli başlı kişilik kuramları şu şekildedir;

Freund'un kişiliğin yapısı, örgütlenmesi ve gelişimine ilişkin kuramsal yaklaşımları; Topografik Kişilik Kuramı ile başlar. Bu kuramda insan davranışlarının bilinçten öte, bilinç altı ile ilişkili olduğunu vurgular. Bireyin herhangi bir anda farkında olduğu bölge *bilinç*, bireyin dikkat zorlayıp hatırlayabildiği bölge *bilinç öncesi*, hiçbir şekilde hatırlayamayacağı ve insanın içinden gelen doyurmak istedikleri arzu, istek ve duyguların olduğu bölge ise *bilinç dışı*dır. Bilinç dışının insan davranışlarını sürekli etkilediğini savunur. Freud'un bir diğer kuramı ise Yapısal Kişilik Kuramıdır (Yeşilyaprak, 2004:114-115). Bu kurama göre kişilik yapısı üç ana sistemden meydana gelir. Bunlar *id* (*bilinç dışı*), *ego* (*bilinç*), *süperego* (*bilinç öncesi*) dur. Her davranış bu sistemler aracılığı ile oluşur. *İd*; kişiliğin ilkel yönüdür. Temel biyolojik ihtiyaçlardan meydana gelir. Haz ile çalışır ve istemez sürekli doyum arar. Toplumsal kurallarla ilgilenmez. Gizil güçlerin ve ruhsal enerjinin kaynağıdır. *Ego*; *idden* sonra gelişen ve gerçeklik ilkesine göre işlev gören kişilik yönüdür. Doyum isteyen *idi* toplumsal değerlere uydurur. *Ego* yönetici kısımdır. *İdden* gelen istekleri doğru ortam gelene kadar bastırabilir. Bu olaya gerçeklik sınaması denir ve sosyo-kültürel koşullara

uygun davranışın oluşmasını sağlar. Bu zor bir iştir. Çünkü *ego idin* bir parçasıdır ve gücünü ondan alır. Fakat idin ihtiyaçları hem *ego* ile hem de *süper egonun* istekleri ile çelişir. Kısaca farklı iki talebi dengeleyip, uyumu sağlamak, kişiliğin bütünlüğünü korumak *egonun* görevidir. Toplumsal yaşama bağlı olarak *idden* ayrılıp, gelişen üçüncü kişilik boyutu *süperego*dur. Sosyal ilişkilerle aktarılan geleneksel değerler ve toplumsal, törel, kültürel kuralları içselleştirmiştir. *Süperego* ile çocuk ilk anne babanın ödül-ceza sistemleri ile şekillenip, davranışlarını yönetecek özdenetim yeterliliğini kazandırır. Daha sonra akranlar, öğretmenler ve diğer yetişkinlerle kurulan toplumsal ilişkiler içinde sosyal yaşamı öğrenir. Böylece çocukta *süperegonun* alt sistemi vicdan gelişir. Çocuğa artık yaptığı kötü davranışın yanlışlığının söylenmesine gerek kalmaz çünkü bunu artık çocuğun *süperegosu* yapar. *Süperego* toplumsal beklentilere karşı olan davranışların cezalandırılacağını bilir. Sağlıklı ve gelişmiş *süperego* mükemmel olma ilkesine göre işler ve *egoyu* gerçekçiliğe yönlendirir. Yani *süperego idin* isteklerini toplumsal amaçlara yönlendirip, doyumu sağlar (Aydın, 2001:92-94).

Carl Gustave Jung (1875-1961) Freund ile birlikte çalışmıştır ve kendi kişilik kuramını oluşturmuştur. Freund'dan farklı olmak üzere *egoyu* ikiye ayırır. Bunlar *kişisel bilinçdışı* ve *ortak (kollektif) bilinçdışı*dır. *Kişisel bilinçdışı* bastırılmış, unutulmuş olanken; *ortak bilinçdışı* daha toplumun ortak anı ve yaşanmışlıklarından oluşmuş düşünce ve davranım kalıplarıdır. Bu kalıplara *arketip* adını vermiştir (eski devirdeki kabile savaşlarından kahramanlık arketipi gibi). Kişilik belirleyici *arketipler* bulunur bunlardan en önemlisi bireyin iç benliğini saklayan *maske (persona) arketipidir*. Maske ve dışarı yansıtılan özellikler arası farkın olması kişilik bozukluğuna sebeptir. Kadın, erkek kişiliğinde görülen *arketipler* sırası ile *anima, animus*dur. Her erkekte bir kadınsı yön, her kadında bir erkeksi yön olduğunu savunur ve erkekteki hassas davranışlar *animanın*, kadındaki saldırgan davranışlar *animusun* dışavurumudur. Seçilen eşler de bilinçdışında *anima* ve *animusun* yansımasıdır. İlgi yönünü de *içe dönüklük* ve *dışa dönüklük* olmak üzere ikiye ayırmıştır. Her birey iki ilgi yönünü de taşır ama bir yön daha baskındır. *İçedönük tip (içe dönüklük)*, kendi dünyasında kapalıdır, kendi ile ilgilenir, sosyal değildir ve özgüven (benlik saygısı) problemleri yaşar, ortama uyumda zorlanır, toplumsal kuralları

özümsemede sıkıntı yaşar. Dışa dönük tip (dışa dönüklük) sosyaldır, çevre ile iyi ilişkiler kurar ve uyumludur, çevresine değer verir, davranışlarını çevresine göre düzenler, dış dünya ilgisini çeker, toplumsal kurallara uyum sağlar (Tuna ve Kayaoğlu, 2013:73-79).

Alfred Adler (1870-1931) insanların olumlu güdülerle doğduğunu ve mükemmel olmak için çaba harcadıklarını ortaya atmıştır. Bebeklik döneminde anne ve babaya bağımlılık duymasından kaynaklı aşağılık duygusu taşıyan birey bunu üstünlük çabası ile yenmek ister yani aşağılık duygusu mükemmellik için öncüdür ve buna da *ödünleme* denir. Bu şekilde birey eksik yönlerini daha üstün bir şey ile kapama yoluna gider. Aşağılık duygusu aşırı olursa birey çaresizlik duygusuna kapılır. Bu durum bireyin aşağılık kompleksi geliştirmesine sebep olur. Aşağılık duygusu insanı daha iyi ve üstün yöne ödünlemeye sevk ederken aşağılık kompleksi bireyde yılgınlık duygusu oluşturur. Adler kişilik gelişiminde ailenin etkili olduğunu savunur. Aşırı ilgi ile şımaran ve aşırı koruma gösterilen çocuğun kişiliği de durumdan etkilenir. Bazı kişilik problemleri çocukken ailece ihmal edilme kaynaklıdır. Doğum sırası da önemlidir. İlk çocuğa çok özen gösterilir fakat ikinci çocuktan sonra ilgi dağılır. Bu durum aşağılık duygusunu güçlendirir. Bu yüzden ilk çocuğun sorunlu olması daha çok görülen bir durumdur. Bunlara göre bireyin aşağılık duygusunu yenmesi kişilik gelişimleri açısından önemlidir (Tuna ve Kayaoğlu, 2013:73-79).

E. Erikson (1902-1994) Freud tarafından beşli bir sınıflamaya tabi tutulan psiko-sosyal gelişim evrelerini, ergenlikten yaşlılığa kadar genişleterek sekiz kritik evreye bölmüş ve her birinde bireyin çözmesi gereken karmaşa ya da çatışma olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla bir evrenin başarı ile atlatılması bir sonraki gelişime sağlıklı bir şekilde başlanmasının ön koşuludur. Yani birey bir evrede sıkıntı yaşıyorsa kişilik gelişimi u evreye takılır ve tam olarak gelişmez. Fakat çözülemeyen karmaşalar diğer evreye yansımakla beraber geçilen evreye uygun yaşantılar geçirilirse aşılabılır (Aydın, 2001: 85).

İnsancıl yaklaşımda doğa ile uyum söz konusudur. İnsan seçimini mutluluk için yapar. İnsanlar bu görüşte pasif değildir ve kendi yaptıklarından sorumludur. *Şimdi ve burada* anlayışı etkindir. Önemli olan o anda bireyin kendini ve çevresini algılayışdır. Carl

Rogers bireylerin çevrelerinden gördükleri sevgi, yakınlık ve saygının kendilerini gerçekleştirmelerini sağlamada etkili olduğunu savunur (Tuna ve Kayaoğlu, 2013: 73-79).

Benlik saygısında bilinmesi gerekli olgulardan biri de bireysel etkililik-yeterlilik kavramıdır. Bireysel etkililik-yeterlilik, bireyin yaptıklarında etkisi bilinen zihinsel kavramdır. Bireyin yaptıklarında başarılı olma ya da yaşananları yönlendirebilme yetisi veya algılayışı ya da bireyin öngörülen bir işi yapma, yaptığı işte başarılı olma düzeyine yönelik algısını da karşılar (Ünal K. ve Orgun, 2006: 92-97).

Benlik saygısının oluşumu ve yapısına bakıldığında ise bilim adamları farklı şeyler ifade etmektedir. Ortak tek nokta ise benlik saygısının bireyin doğumundan, gelişiminden ölümüne kadar önemli bir konuma yerleştiğidir. Benlik saygısı bireyin tüm hayatını ilgilendirir. Benlik saygısı üst düzey olan bireylerin kendine olan algısı, öz güvenleri, kişilikleri güçlüdür. Çevresi ile etkileşimi kuvvetlidir ve iletişim kurmakta zorluk çekmez. Kendini gerçekleştirir ve geliştirir. Çevresindeki araçları amaçları için iyi bir şekilde kullanır. Yeniliklere uyumda başarılıdır. Çevresi ile samimi ilişkiler geliştirebilir. Karşılaştıkları güçlükler karşısında çözüm üretmede başarılıdır ve olaylarda tedbirli davranır. Çevresini etkin kullanma ve ön planda olmaları baskın kişilikleri nedeniyle gerçekleşir (Tutar ve diğerleri, 2009:491-495).

Kendilik (benlik) algısı yüksek olan bir bireyin benlik saygısı da yüksektir çünkü benlik algısı ile benlik saygısı arasında doğrudan bir bağlantı vardır. Kendileri hakkında yoğun sosyal baskı ve kaygı hissetmemeleri benlik saygılarının güçlü olmasını sağlar. Bireylere küçük yaşlarda veya yaşları ilerledikçe uygulanan zorlama ve baskı kendilik algılarını negatife çevirir. Bireyin kendilik algısının yüksekliği bireyin kontrolünün kendinde olması ya da bir başkasında olması ile bağlantılıdır. Kontrolü kendinde barındıran bireyin kendine olan güveni artar. Yaptığı şeylerde kendine güven duyar ve yaptıklarının sorumluluğunu almakta tereddüt etmez. Kontrolü dıştan gelen bireyin yaptığı hareketler dış talimatlarla olacağından kişi kendini sıkıştırılmış ve baskılanmış hisseder. Buna göre olumlu bir kendilik algısına sahip olan birey kendini gerçekleştirmekle kalmaz, yetkin olduğuna inanır ve benlik saygısı da yükselir (Tutar ve diğerleri, 2009:491-495).

Çeşitli kaynaklarda bu konu incelendiğinde; ilköğretimden üniversiteye kadar her düzeyde öğrenci ile araştırma yapıldığı tespit edilmiştir. Bu çalışmaların bir bölümünde cinsiyet ve yaşa göre benlik saygısının durumuna bakılmış, benlik saygısının yaşın ilerlemesi ile arttığı bulunmuştur. Bazı çalışmalarda kadınların, bazı çalışmalarda ise, erkeklerin benlik saygılarının artmış olduğu bulunmuştur. Benlik saygısı ile okul başarısı ilişkisinin araştırıldığı çalışmalar yoğunluktadır. Benlik saygısının okul başarısını arttırdığı görülmüştür (Koçak, 2008: 70-72). Tüm bu durumlar da benlik saygısının insan hayatındaki önemini gözler önüne sermektedir.

2.2. Benlik Saygısının Gelişimi

Gelişim; çevre ve kalıtım arasındaki sürekli ve karşılıklı etkileşim ile oluşur (Aydın, 2001:1). Bireylerin yaşamları boyunca geçirdikleri değişimdir. Anne karnından yaşamın sonuna kadar gelişim farklılıklar göstererek sürer (Özdemir, 2004:109).

Özellikle insan psikolojisinde son derece önemli olan benlik saygısı kavramı hayatın her alanını etkiler. İnsan yaşamında bu kadar etkin olan bu psikolojik durumun oluşum evreleri de en az kavram kadar önemlidir. Bunun için benlik saygısının gelişimini ele almak gereklidir.

Gelişim sürecinde bazı önemli dönemler vardır ve bunlara kriz dönemi denir. Bu dönemler ister fiziksel, ister bilinçsel olsun gerektiği gibi atlatılmazsa doğacak zararların telafisi çok zor ya da imkânsızdır ve bir sonraki gelişim görevinin tamamlanmasına da olumsuz etki eder. Kriz döneminde kritik anlar olarak bilinen görevin yapılamaması ileriye dönük gelişim sorunlarına da yol açar. Benlik saygısının da gelişiminde bu kriz dönemleri ve kritik anlar bulunmaktadır. Bu dönemler şu şekilde ele alınabilir.

2.2.1. Çocukluk Döneminde Benlik Saygısı Gelişimi

Bu dönemde başarılan ödevlerin çoğu *id* de dediğimiz bilinçdışı yapılan ödevlerdir yani bireyin belli bir çabası olsa da bunu bilinçli yapmaz. Bununla birlikte hayata ve bilince

ilk adım olduğu için doğrudan kişiliği etkileme özelliğine sahip gücü vardır. Bu dönemi alt dönemlere ayırabiliriz.

Piaget'in Bilişsel Gelişim Kuramın göre: *Duyusal motor dönemi* doğumla başlar. Doğum ile birlikte çocuk değişik tepki ve hareketlerle çevresini algılamaya çalışır. Çevresi ile ağlayarak iletişim kurar. Bunun için nesneleri önce ağızına götürür, avucunda sıkar. Bebek ilk zamanlar çevresindeki nesnelerle kendini ayırt edemez. Doğuştan gelen reflekslerle hayatta kalır ve duyularından edindiği bilgileri (tat, fiziksel acı, koku gibi...) kullanır. Doğumla birlikte 25 cm uzağı görebilen bebek bir aya geldiğinde görme duyusu gelişmeye başlar ve görüş alanına giren nesneleri göz ile takip etme davranışı gösterir. Bebek 3-4 aylıkken işitme gelişmeye başlar böylece bebek farklı sesler çıkarır. Görüş alanındaki nesneleri yakalama uğraşı verir. Bebek 4-8 aya geldiğinde hoşuna giden davranışları (oyuncağı sallamasından kaynaklı çıkan sestten hoşlanması gibi) sergilemeye başlar ve bunu devamlı yineler. Sesleri tekrar eder. 8-12 aylık bebek daha önce öğrendiği bir davranışı benzer bir sorun için kullanır (daha önce sıkıttığında ses veren oyuncaa benzeyen nesneleri sıkması gibi). İlk kelimesini kullanır. 12-18 aylık bebek deneme yanılma yöntemini kullanır. 18-24 ayda zihinsel canlandırma ve soyut düşünme ile deneme yanılma yapmadan çözüm üretir (daire şekilli cismi direksiyon gibi kullanma). İki kelimelik cümleler oluşturur. *Duyusal motor dönemi* sonlarında sorun giderme için sembol kullanımı artar. Buna *sembolik kapasite* denir. Bu kapasite nesneleri ve olayları ifade etmede kullandığı becerilerin tümüdür. Nesne devamlılığı denilen nesne görüş alanından çıksa da o nesnenin var olduğuna inanma özelliği de *duyusal motor döneminde* ortaya çıkar (Tuna ve Kayaoğlu, 2013: 51-57). *İşlem öncesi dönemde (2-7 yaş)* çocukların sembol kullanmaya başladıkları fakat konular arasında mantıklı ilişki kuramadıkları, neden sonuç ilişkilerini kavrayamadıkları bir dönemdir. Bu yaştaki çocuklar benmerkezci (egocentric) düşünce özelliği gösterirler. Buna göre ne düşünüyor ve ne biliyorsa karşısındakinin de onu düşünüp, bildiğini kabul eder. Animistik düşünce (cansız ya da hayal ürünü varlıklara canlıymış gibi anlam yükleme) özellikleri gösterebilir. Madde korunumu ve tersine döne bilirlilik kavramı görülmez. *Somut işlemler döneminde (7-12 yaş)* çocuk gelişen bilinç yapısı ile madde korunumu ve işlemlerin geriye çevrilebilirliğini kavrar. Benmerkezci

düşünceден uzaklaşır. Başka görüş ve düşünceleri anlar. Akıl yürütür, problem çözer ve somut işlemler gerçekleştirir (Özdemir, 2004:114-116).

Freud’a göre bu dönemler şu şekildedir. *Oral dönem* (0-18 ay) çocuk ağız yoluyla dünyayı tanır. Ağız yoluyla doyuma ulaşan çocuklar ilerde iyimser ve bağımlı, ağız yoluyla doyumu az yaşayan çocuklar ise kötümser ve saldırgan olurlar. Bu dönemdeki saplanma (etkisini atlatmadan bu dönemde takılı kalma) alaycı, tartışmacı, alıngan ve özgüvensiz (benlik saygısı düşük olan) bir kişiliğin oluşumuna neden olur. *Anal dönem* (18 ay-3 yaş); tuvalet eğitimi için kritik dönemdir. Tuvalet eğitimi baskıcı ve sıkı şekilde verilirse çocuk çabuk sinirlenen ve kendine zarar veren kişilik özellikleri edinir. İnatçı, cimri, aşırı titiz ve düzenli olma gibi kişilik yapılarında bu dönemdeki sapmadan kaynaklıdır. *Fallik dönem* (3-5 yaş); cinsiyet algısı oluşur ve karşı cinse ilgi duyar (erkek çocuk anneye, kız çocuk babaya). Bu yüzden hemcinsini örnek alır ve topluma uyum gösteren cinsiyet rollerini öğrenir. Bu dönemde saplanma yaşayan çocuk ileride kendini değersiz hisseder ve utangaç olur. *Gizil dönem* (6-12 yaş); cinsiyet ile ilgili konularla alakadar olmaz hemcinsi ile oyun oynar. İlgi ev dışıdır. Gördüğü olumsuz davranışlar kendinde aşağılık duygusunun oluşmasına neden olur (Tuna ve Kayaoğlu, 2013: 71-73). Gizil dönemde kendi cinsiyeti ile ilişkili toplumsal rolünü güçlendirir. Anne ve babası dışındaki bireylerle özdeşim kurmaya başlar. İlgi sosyal ve entelektüel beceriler edinmeye yönelir (Yeşilyaprak, 2004:119).

Psikanalitik kuramcılardan biri olan E.Erikson’un görüşleri bazı yönleri ile Freud ile benzerlik gösterir (Ulusoy, 2013:97). Erikson’un psikososyal gelişim kuramına göre çocukluk döneminde gelişim; *güvene karşı güvensizlik (0-1 yaş)* ile başlar. Bebeğin anne ile ya da anne yerine geçen yetişkin ile kurduğu iletişim sıcak ve güven verici olması bebekte temel güven duygusunu oluşturur (Özdemir, 2004:119). Bu dönem Freud’un “*oral*” döneminin karşılığıdır. Bebeğin gereksinimlerine özen gösterilirse, sağlam bir güvenilirlik duygusu ve sürekli güvenin oluşmasında temeldir. Bebeğin olgunlaşması ile anne bebekten yavaş yavaş ayrılır. Bu bırakılmışlık duygusuna karşı güven duygusu insanın kendini korumasını sağlar (Ulusoy, 2013:100). *Bağımsızlığa karşı utanma ve şüphecilik (1-3 yaş)* döneminde; çocuklar kendi işlerini kendileri yapmak isterler. Bu davranış engellenirse

çocuklar kendilerine karşı şüphecilik ve utanma duyguları gelişebilir (Özdemir, 2004:119). Bu dönem Freud'un "*anal*" döneminin karşılığıdır. Öz denetimin öğrenilmesi bağımsızlık duygusunu geliştirir, ancak çocuk aynı zamanda özerk davranma konusunda engellenirse kendisine karşı utanç ve kuşku duygusu da geliştirebilir, çünkü çocuk iki istekle karşı karşıyadır. Bu istekler denetimde tutulmaya boyun eğmek ya da kendini denetleyip, uyarlamayı öğrenmektir. Kendini denetleyen çocuk onur duyar. Tam tersi durumda ise kendinden utanç ve kuşku duyar (Ulusoy, 2013:100). *Girişkenliğe karşı suçluluk duyma (3-6 yaş)* döneminde büyüyen çocuk girişken hale gelir (Özdemir, 2004:119) Freud'un "*fallik*" döneminin karşılığıdır. Çocuk hareketli, meraklı ve öğrenmeye isteklidir. Çabukta öğrenir ve beceriler edinmeye başlar. Elindeki işi yapmaya çaba gösterir. Çevre tarafından eleştirilirse girişkenliği engellenmiş ve suçluluk duygusu gelişmiş olur (Ulusoy, 2013:101). *Başarıya karşı aşağılık duygusu (6-12 yaş)* döneminde, çocuklukta bir işi yapma, öğrenme ve başarma önemlidir. Çocukta çalışkanlık duygusu gelişir (Özdemir, 2004:119). Çocuk sosyal rolleri test eder ve beklenenin en iyisini yapmak için çalışır. Ancak yapması gereken işlerin üstesinden gelemeyeceğini düşünürse ve çocuk için önemli kişiler çocukların yaptıklarına güven duymazlarsa aşağılık duyguları gelişebilir (Ulusoy, 2013:102).

Görüldüğü gibi çocuklukta atlatılması gereken kritik dönemler ve kriz anları bu şekildedir. Bu dönemlerde başarılması gereken tüm ödevler tamamlandığında bir sonraki aşamaya geçilecektir. Bu dönemlerden herhangi biri başarı ile atlatılmazsa çocukta yetersizlik duygusu oluşacak ve bu da benlik saygısının büyük darbe alması riskini doğuracaktır.

2.2.2. Ergenlik Döneminde Benlik Saygısı Gelişimi

Ergen veya *adolesan* (adolescentia, adolescere) latince kökenli bir kelimedir. "Büyüme", "yetişkinliğe erişme" anlamına gelmektedir. Bireyin cinsel olgunluğa eriştiği ve üreme yeteneği kazandığı dönemdir. Bir başka tanıma göre de cinsel olgunlaşmayla başlayan ve bireyin ana baba denetiminden kurtulmasıyla sona eren bir dönemdir. Çocuksu tutum ve davranışlar yerini yetişkinlik tutum ve davranışlarına bırakır (Gökdağ, 2002:107).

Ergenlik, genellikle hızlı fiziksel değişimlerle başlar, psiko-sosyal olgunlaşma ile devam eder. Kişinin bağımsızlığını ve sosyal üretkenliğini kazandığı, çok da belirgin olmayan bir zamanda sona erer. Ergenliğin başlama yaşı gibi bitiş zamanı da bireye, fiziki ve sosyal çevreye göre değişimler gösterebilir. Buna karşın ergenliğin genellikle 13-14 yaşlarında başladığı ve ortalama 20 yaş civarında bittiği kabul edilmektedir (Çekuç ve Diğerleri, 2012: 38). İlköğretim ikinci kademe öğrencileri (12-14 yaş) ergenliğin ilk ve en önemli yıllarındadırlar.

Ergenlerde her birey farklı olarak gelişir ve büyür. Bu yüzden boy ve kiloları birbirinden farklıdır. Ayrıca bu döneme giriş yaşları da genetiksel ve bireysel faktörler nedeniyle farklılık gösterir. Akranlarına göre bu döneme daha önce giren ergenin cinsiyetine göre psikolojik yapısı farklılaşır. Eğer erkek ergen akranlarına göre daha çabuk büyüme gösterdiyse bu onların taraftar toplamalarını ve popüler olmalarını sağlamakta, karşı cins ile olumlu ilişkiler kurmasını kolaylaştırmakta iken; zamanına göre daha sonra bu evreye giren erkek ergenlerde bu durum tam tersi hal almakta ve ergen akranlarından daha az ilgi görmektedir. Fakat çocukluk döneminin de bir özelliğı olan hareketlilik ve dinamiklik bu ergenlerde daha belirgindir. Kız ergenlere bakıldığında ise zamanından önce olgunlaşma ters etki yaratmakta ve çekinme/utanma hissi oluşturmaktadır. Bu durumda olan kızlar daha geç sosyalleşmekte ve bunda sıkıntılar yaşamaktadır. Diğerlerinden daha sonra ergenliğe giren kızlar ise; dışarıda güven sahibidir, akranları arasında daha fazla ilgi çeker ve önderdir. Ergenliğin başlangıcı ortalama olarak erkeklerde on iki, kızlarda on bir yaşlarında başlar. Ergenlik döneminin başlaması on dört yaşına kadar ertelenebilir. Bu yaş grubundaki bireylerde ergenliğe geçiş ile fiziksel, bilişsel, hissel, sosyal değişikliklerin kolay kabullenilmesi o ergenin ailesi ile de ilgilidir. Ergenler özellikle vücudunda olan bu ani farklılaşmaları yadırgarlar. Ergenler bu çağlarında gelecek her türlü yöneltme ve desteğe ihtiyaç duyarlar. Ergen kendini kabul ettirmek ve beğendirmek isteğinde olduğu için yöneltme ve destek ihtiyaçları karşılanmalıdır. Ailenin bu ihtiyacı daha iyi karşılaması için; ergenin ailedeki bireylere güvenmesi, ailenin ergene saygı göstermesi, sabır ve anlayışla ergeni dinlemesi şarttır (Cürebal ve Çetin Ö., 2012:84-87).

Ergen için anne ve baba çok önemlidir. Ergenin anne ile olduğu kadar baba ile de yakınlık kurması olumlu sonuçlar doğuracaktır. Baba ve anne ile olumlu iletişim kurup, aile üyelerinin birbirini tamamlaması ergen için en büyük ödül olacaktır. Ergenin kendini gerçekleştirmesi ve yapıcı hissetmesi ailedeki iletişime göre olacaktır. Ergenin ihtiyaçları çocuklukta gibi maddi şeyler sağlık, okul ve sevgi gibi temel ihtiyaçlarla sınırlı değildir. Ergenin birçok duygusal ihtiyacı vardır. Bunlardan bazıları; ilgi, beğeni, benimsenme, istenme ve önemli olduğunu hissetmektir. İyi yetişmiş her açıdan sağlıklı bir ergene bakıldığında ailenin ergenin vücut gelişiminin yanı sıra zihinsel ve psikolojik gelişimini kabullenip, ergenin ihtiyacı olan bütün duygusal desteği verdiği görülmektedir. Bunu yapmayan ailelerde ise ergen; başarısızlık, psikolojik bozukluklar, olumsuz sosyal hayat gibi sorunlarla karşı karşıya gelmektedir. Ergenin yapısı durağan değildir. Gelişir ve değişir. Sadece söylenenlerden değil söyleme tarzlarından, bedensel ifadelerden, gerçekleşen olay ve durumlardan etkilenir. Bu da ergenin benliğini, psikolojisini, sosyal çevresini oluşturur. Ergende yapılan ya da hissettirilen her şey bir gün kendisini gün yüzüne çıkaracaktır (Cürebal ve Çetin Ö., 2012:89-90).

Ergenler dönemin getirdiği zorlukları sadece kendileri yaşamaz ailesine de yansır. Bu yüzden ergenlik dönemi ergen için olduğu kadar aile içinde geçilmesi gereken zor bir zamandır. Ergenlerin büyümesi ve gelişimi ile ailede olan durağanlık ve dengede bozulma ve çalkantılar görülür. Anne ve baba başta olmak üzere ailede ergenin ergenlik dönemine geldiği fark edilmez veya bu durum kabul edilmez. Bu da problemlere kaynak olur. Aile ergeni daha çok aile içinde tutmaya ve ergenlik döneminin gereklerini görmek istememeye eğilim gösterir. Amaç çocukluğunda olduğu gibi ergenin aileye bağımlılığının korunmak istenmesidir. Fakat ergenin artık bağımsızlaşmaya ihtiyacı artmaktadır. Kaynağı bu olan tartışmalar artmakta aile içi bağlar zayıflamaktadır. Ailenin bu durumda olayları ve ergeni kabul etmesi yaşanan süreci kolaylaştıracak ve aileden kabul görüp, yardım alan ergenin gelişimi ve kendine olan güveni artacaktır (Özatça, 2009:110-115).

Aile sosyal yönden ergenin ilk ve en önemli yeteneklerini kendine sağladığı kurumdur. Çevrenin ergenden beklediği tavır ve hareketler ailede oluşur (Cürebal ve Çetin

Ö., 2012: 91-93). Çocukluktan çıkan ergen ilk kez hayatla yüzleşme şansını yakalar. Toplumun gerektirdiği yenilik ve değişimleri daha hızlı benimseyen ergenin anne ve babası bu değişim ve yeniliklere karşı daha temkinlidir çünkü kendi zamanları ile kıyaslama yapmaktadırlar. Yani ergenlerin çevresi ile olan etkileşimi ve anlamlandırmada sorunlarının olduğu zamanda anne ve baba gibi aile büyükleri de bu sürece adapte olmaya çalışmaktadır ve onların da bu konuda sorunlarının olduğu gün yüzüne çıkmaktadır. Karşılaşılan bu durum hem ergen hem de aile için yeni bir uyum aşamasıdır (Cürebal ve Çetin Ö., 2012: 84-87)

Ergenlerin yaş grupları ile olan ilişkileri sosyal olarak kendilerini geliştirmeleri açısından oldukça önemli bir yere sahiptir ve ergenin sosyal ilişkilerinde deneyim kazanmalarını sağlar. Bu şekilde ergen yetişkinliğinde edineceği sosyal çevreye hazırlanır. Ergenlerin akran grupları ile geçirdiği sürenin sadece dörtte birini ailesi ile geçirmektedir (Cürebal ve Çetin Ö., 2012:99-100). Bu yüzden akran gruplarından etkilenme aileden etkilenmeye göre daha fazladır. Ergen akranlarının yanında; sosyalleşme, sadık olma, cesur olma, olay ve tartışmalara katılma/paylaşma yönlerini geliştirdiği gibi; fikirlerini ifade ettiği, davranış ve değerlendirmelerini kolaylıkla yansıttığı en önemli yerdir. Bazı ergenler aileden anlayış ve destek görmediklerini düşünmektedir. Bu gibi durumlarda arkadaş ilişkilerinin önemi daha da artmakta ve Ergenin birçok duygusal ve zihinsel ihtiyacını karşılayacağı yer haline gelmektedir. Bu gibi durumlarla karşı karşıya olan ergenin arkadaş ilişkileri daha çok önem kazanmakla beraber arkadaşlarına büyük bir bağ duymaktadır (Cürebal ve Çetin Ö., 2012:99-100).

Özatça (2009)'nın yaptığı araştırmaya göre: ergenlerle ilgili yapılan araştırmalarda bu grubun başarması gereken birçok ödevin olduğu bulunmuştur. Ergenlerin bu ödevlerinin hepsi biri birine bağlı ve bütündür. Biri geçilmeden öbürüne başlanmaz. Birey bu dönemde değişik konulardaki bu ödevleri yerine getirerek kendini oluşturmak zorundadır. Bu durumun daha iyi kavranması için ergenlikteki gelişim dönemleri incelenmelidir.

Freud'un Psikoseksüel Gelişim Kuramına göre; *Genital* dönem ergenlik ile başlar ve genç yetişkinlik yıllarını kapsar. Birey daha önceki evreleri başarı ile atlatmışsa bu evreye sağlıklı bir adım atar. Genital dönemde cinsel ilgi odağı kendisi ya da ailesi dışında başka

bir bireydir. Bu dönemde aile ile çözülmemiş karmaşalar tekrar ortaya çıkabilir. Ergenin bu çatışmaları çözmek için gündeme getirmesi başarılı kimlik edinmesini kolaylaştırır. Bu dönemdeki karmaşalar çözülemezse ergenin olgun ve sevgi odaklı bir ilişki geliştirip, yetişkin gibi bağımsız davranışlar göstermesi güçleşir (Yeşilyaprak, 2004: 120).

Piaget'in Bilişsel Gelişim Kuramına göre: *soyut işlemler dönemine (12 yaş ve sonrası)* denk gelen ergenlikte ergenin düşünce biçimleri yetişkinlere benzer bir hale gelmiştir. Üst düzeyde sınıflama ve kıyaslama yapabilir. Soyut işlemleri rahatça yapabilir (Özdemir, 2004:116).

Eric Ericson (1902-1994)'un psikososyal gelişim kuramına göre: *Kimlik kazanmaya karşı rol karmaşası (12-20 yaş)* ergenlik dönemindedir. Genç kimlik arayışı içindedir. Kimlik bunalımı içinde olan gencin üzerinde akranlarının etkisi büyüktür (Özdemir, 2004:119). Bu dönem Freud'un "*genital*" dönemine (12-18 yaş) karşılık gelir. Bu dönemde birey olarak eşsizlik, teklik duygusu toplumda anlamlı bir rol ve yer alma isteği kendini ve amaçlarını tanımlama çabaları kimlik duygusunun gelişmesini sağlar. Ancak cinsel olgunluk, fiziksel büyüme gibi etmenler geçiş aşamasını güçleştirir. Genç kimliği konusunda karmaşa yaşar. Benlik kavramının güçlenmesi ve benlik kavramı ile çevresinin genç hakkındaki algılayışlarının örtüşmesi durumunda sağlam kimlik duygusu oluşabilir (Ulusoy, 2013:102). Eric Ericson (1963)'a göre ergenlik ve erken ergenlik dönemi eleştirileri özsaygının (benlik saygısı) gelişiminde çok önemlidir. Kimlik duygusunun gelişiminde de en önemli dönem ergenlik ve erken ergenliktir (Kırel ve diğerleri, 2013a:114). Bu gelişimlerinin tamamlanması benlik saygısının da etkileyebilmektedir.

Ergenlik döneminde önemli olan benlik saygısının üniversite gençlerinde incelenmesi ve bunu etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla yapılan bir çalışmada; ergenlerin büyük kısmının (%61.5) benlik saygısının üst düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada ergenlerin eleştirilmeye diğerleri kadar duyarlı olduğu, tamamına yakınının farklı aşamalarda kişilik bozukluğunun olduğu, ergenlerin çok azında hayallere dalma durumunun olduğu tespit edilmiştir (Baybek ve Yavuz, 2005: 93-94).

Ergenlerin sadece kendini algılama şekilleri değil ayrıca kişilik özellikleri de benlik saygısını etkiler. Ergenin ciddi, neşeli, gerçekçi, hayalperest, dürüst, çekingen, utangaç... vs. olma durumları benliğin şekillenmesinde etkilidir. Ergenlerin utangaçlığı arttıkça benlik saygısı azalır. Mükemmel olma isteği ve çevre tarafından kabul edilme ile benlik saygısı arasında negatif ilişki vardır. Yani mükemmel olma isteği ve kabul görme isteği arttıkça benlik saygısı düşer (Hamarta ve Demirbaş, 2009:243).

Görüldüğü gibi ergenlik dönemi çocukluk döneminin aksine bilincin tam olarak kazanıldığı ve yapılan hareketlerin bilinçli ve istekli yapıldığı dönemdir. Gerek hormonal ve duygusal gerekse fiziksel ve bilişsel gelişimin en yoğun yaşandığı dönemde olan ergenlikteki benlik saygısının gelişimi de diğer gelişimlerle paralel olarak ilerler. Ergenlikte geliştirilmesi gereken görev/ödevler tamamlandığında, aile/çevre ile bağlar sağlandığında kişilik gelişimi de sağlıklı bir şekilde gelişir ve benlik saygısı gelişimi gerektiği gibi sağlanır. Ergen bir sonraki döneme güven ile girer.

2.2.3. Yetişkinlik Döneminde Benlik Saygısı Gelişimi

Yetişkinliğin ilk zamanlarında bireyler kendileri ile ilgili birçok karar alır ve bu kalıcı kişiliklerini bulmaya yöneliktir. İş değişimi, evlenme ve çocuk sahibi olma kararları alırlar. Ebeveyn olmanın getirdiklerini üstlenirler. İleriki yaşlarda çocuklar evden ayrılırlar. Orta yaş grubunda iş ve hayattan zevk alamama nedeniyle *orta yaş krizi* gelişir. Böyle bir durumda kişi kendini değişime hazırlar. Boşanma ya da ilişkiden ayrılma durumunda da psikoloji etkilenir. 30 yaş ile eski dinç yapı yavaşlar. İç organların performansı azalmaya başlar. Kadınlarda 40-50 yaşlarında menopoz (adetten kesilme) görülür. Bu bedenin (hormonal) değişmesinin dışında psikolojik değişimlerde olmaktadır. Bu durum depresyona kadar gidebilmektedir. İleriki yetişkinlikte fiziksel hastalıklar artar. Araştırmalara göre ileriki yetişkinlik döneminde hayatının kontrolünü eline alan bireyler daha dirençlidir. Yaşlılıkla toplumsal rol ve çevre iletişimi azalır. Emeklilik ile boşluk hissi, ölüm korkusu hayatını tekrar gözden geçirme durumunu doğurur. (Tuna ve Kayaoğlu, 2013: 59-60)

Ericson'un psikososyal gelişim kuramına göre; *Dostluk kazanmaya karşı yalnız kalma (20-40 yaş)* ödevinde artık kimliğini bulan genç yetişkin bu dönemde başka

yetişkinlerle sosyal ilişkiler kurabilir (Özdemir, 2004:119). Kendi kimliğini başka birilerinin kimliği ile birleştirme isteği insanı yakın ilişkiler kurmaya götürür, ancak genç yetişkin kimlik geliştirmemişse başkaları ile ilişkiye girmekten kaçınır ve yalnızlık duyar. Bu durumun uzun sürmesi halinde ise genç yetişkin kendine döner ve soyutlanmışlık hissine kapılır (Ulusoy, 2013: 102-103). Bir diğeri ise *üretkenliğe karşı duraklama (40-65 yaş)dır*. Bu dönem yetişkinlik evresine denk gelir. Yetişkinin aile ve iş yaşamında ki üretkenliği, kendini işe yaramaz hissedip duraklamasını önler (Özdemir, 2004:119). Bireyin kendisi ve yakınları dışında topluma yararlı işler gerçekleştirebilmesine ve kendinden sonraki nesillere rehberlik yapabilmesini kapsar. Bu gerçekleşmezse kişi durağanlık ve kısırlaşma ile karşı karşıya kalır (Ulusoy, 2013:103). Ve son olarak *benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk dönemi (65 yaş ve sonrası)* görülür. İleri yetişkinlik dönemi de olan bu dönemde birey yaptığı yaşam değerlendirmesinde olumlu noktalar görüyorsa umutsuzluğa düşmez, yaşamını boşa geçirmediğini düşünür (Özdemir, 2004:120). Bu insan yaşamının kapanış dönemidir. İleri yetişkinler yaptıkları seçimlerden mutluluk duyarlarsa benlik bütünlüğü duygusu tam tersi durumda ise umutsuzluk duygusu geliştirirler (Ulusoy, 2013:103).

Çocukluk ve ergenlik dönemi gibi yetişkinlik döneminde de gelişim görevleri vardır. Bunların gerektiği gibi atlatılması benlik saygısının da korunmasını sağlar.

2.3. Benlik Saygısı Düzeyleri

Davranış ve düşünceleri etkileyen benlik saygısı düzeyleri kişisel algılara dayanır. (Kırel ve diğerleri, 2013:120) Başka bir deyişle birey kendini gördüğü benlik saygısı düzeyindedir. Benlik saygısı düzeyleri ise düşük ve yüksek olarak iki grupta toplanmaktadır.

Yüksek benlik saygısı; bireyin kendi ile ilgili yaptığı bütün olumlu değerlendirmeyi içerir. Birey olumlu yönde ilerleyip olumlu kişilik özellikleri gösterir. Başarı için çaba gösterme durumu esastır. İnisiyatifli iletişim kurma, yaşamının amacını çözme, depresyona karşı direnç özellikleri gösterirler ve toplumda kabul görürler (Yörükoğlu, 1990, alıntı: Palti, 2012: 10-11).

Düşük benlik saygısı; ise yüksek benlik saygısının zıt durumudur. Birey kendini değerlendirirken olumsuz özelliklerini odağa alarak değerlendirir. Bunları telafi için olumsuz kişilik özellikleri sergiler. Sinirli, güvensiz ve sorunlu birey olma yatkınlıkları fazladır.

Markus ve Kitiyama duygu çeşitleri ve bireyin içinde bağımsız karşıdaki kişiye bağımlı benlikler konusunda tartışır. Benlik karşıdaki kişi tarafından algılanır. Benlik problemlerinde önyargı başka boyuttur ve benlik gelişiminin kalitesini düşürür. (Kırel ve diğerleri, 2013:118). Bu durum da benlik saygısının azalmasına sebep olur.

2.4. Benlik Saygısını Etkileyen Faktörler

Benlik saygısı gelişiminde kişilik gelişiminin etkisi büyüktür. Kişilik gelişiminde ise biyolojik ve çevresel faktörler etkilidir. Kişiliğin şekillenmesinde daha çok çevrenin etkili olduğu görüşü baskındır. Bazı araştırmacılar beden imajının da kişilikte etkili olacağını bulmuştur (Tuna ve Kayaoğlu, 2013: 68-69). Bu durumda benlik saygısının gelişimi sosyoekonomik düzey, cinsiyet, yaş, aile, beden imajı, sosyal ilişki ve beceriler olmak üzere yedi gruba ayrılıp incelenebilir.

2.4.1.Sosyoekonomik Düzey

Benlik saygısı ailenin gelirinden doğru oranda etkilenir, gelir attıkça yaşanılan yer ve bu yerin sosyo-kültürel yapısı iyileşir ve ergenin ait olduğu çevre gelişir. Daha olumlu çevre imkânlarına ve maddiyata sahip olan ergen daha çok benlik saygısı geliştirir. (Sayan ve diğerleri., 2001:29-30; Erşan ve diğerleri., 2009: 40-41). Buna göre benlik saygısı ergenin ailesinin gelirinden sosyo-ekonomik ve kültürel anlamda etkilenmektedir. Ailenin aylık geliri arttıkça artan, düştükçe de düşen benlik saygısı ailenin gelir düzeyine göre ciddi bir farkın olduğu gerçeğini ortaya çıkarır. Kendi masraflarını çıkarmak için çalışan gençlerde benlik saygısı artmaktadır (Baybek ve Yavuz, 2005: 93-94).

Genellikle gelir gider durumunu eşitleyen ya da kaynaklarını artıran ailelerin çocuklarının giderlerinin fazla olduğunu belirten ailelerde yetişen ergenlere göre kişisel

yeterlilik ve etkili olma düzeyinin yüksek olduğu bilinmektedir (Ünal K. ve Orgun, 2006: 92-97).

Gençlerin yaşadığı yerler gencin gelişimi için önemli bir yere sahiptir ve ailenin maddi kaynakları ile sınırlıdır. Daha öncede bahsedildiği gibi aile geliri arttıkça ailenin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı gelişir, yaşanılan yer gelişir ve ya değiştirilir. Yaşanılan yerin olumlu koşulları olması gencin benlik saygısını yükseltir. Bu yaşanılan yerin imkânları ile de alakalıdır. Metropollerde yaşayan ergenler kırsal bölgelerde yaşayanlara göre daha çok gelişim imkânı bulacaktır. Bu da benlik saygısını arttıracaktır (Baybek ve Yavuz, 2005: 93-94).

Yaşanılan yerin büyüklüğü değil aynı zamanda sosyo-ekonomik yapısı da önemlidir. Yaşanılan yer büyük olsa da daha dar gelirli semtlerde yaşamak gencin kendine olan algısını değiştirecektir.

2.4.2.Cinsiyet

Bir bireye bakıldığında ilk cinsiyeti algılanır. Bu şekilde kadın ya da erkek olarak sınıflama yapılmasına *toplumsal cinsiyet damgalaması* denir. Damgalama istemsiz yapılıdır. Ebeveynler çocuklarının cinsiyetinin algılanmasını kolaylaştıracak şekilde kıyafet seçerler. Sadece bireylerle değil nesne ve davranışlara da erkeksi ve dişil olarak sınıflama yapılır. Bu durumlar çocuklara küçük yaşta adapte edilir. Kızlara bebek, erkeklere araba alınması gibi işlerin de erkek ve kadın işi olarak ayrıldığı görülür. Kadın ve erkeğin toplumsal rollerinin tanımlanmasına toplumsal cinsiyet (gender) denir. Bu kavram cinsiyetle ilgili toplumsal algılardır. Yani cinsiyete göre rol ve sorumlulukları tanımlar. Cinslerin rolleri yere, zamana, kültüre göre şekillenir. Cinsiyet farklılığı biyolojik olarak da etkilidir. Boy, kas yapısı, doğurma yetisi gibi unsurlarda cinsiyet farkları nettir. Bu farklılıklar genetik evrimle de gelişmiştir. Erkek ve kadın davranışlarında biyolojik bir temel olduğu düşünülmektedir (Kirel ve diğerleri, 2013: 132, 133, 138).

Cinsiyetin benlik saygısını etkileme durumunu konu alan birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalara göre cinsiyetin benlik saygısını etkilediğini tespit eden araştırmalar şu şekildedir;

Kahriman ve Polat (2003)'ın Trabzon ilindeki liselerde öğrenim gören 13.730 ergeni kapsayan çalışmasında; ergenlerin benlik saygısının kızlarda erkeklere göre yüksek olduğu bulunmuştur.

Razı ve diğerleri (2009)'nin yaptığı çalışmada ise; benlik saygısı kadınlarda erkeklere göre daha düşük çıkmıştır. Yüzücüler ile ilgili bir çalışmada ise; yüzücü kızların erkek yüzücülere göre, benlik saygısı düzeyi daha düşük olarak saptanmıştır (Karakaya ve diğerleri, 2006:165). Kızlar ile erkeklerin ortalama puanları arasındaki fark istatistiksel yönden anlamlı bulunmuştur (Erşan ve diğerleri, 2009:23)

Benlik saygısı kadınlık ya da erkeklikten çok çevrenin ve yaşanan toplumun cinsiyete olan algısından etkilenir (Sayiner ve diğerleri, 2007: 258- 260). Bu da dolaylı olarak cinsiyetin benlik saygısını etkilediğini gösterebilir.

Tüm bu farklılıklara rağmen her cins kendi ile ilgili rol ve sorumlulukları benimsediği için cinsiyete göre benlik saygısının etkili olmadığının bulunduğu araştırmalar şu şekildedir;

Yapılan yurt içi bir çok çalışmada da benlik saygısı seviyesinin her iki cinste de birbirine yakın düzeylerde olduğu ve aralarında istatistiksel açıdan anlamlı değişimin görülmediği bulunmuştur (Baybek ve Yavuz, 2005: 93-94; Bulut, 2007: 121-124; Çevik ve Atıcı, 2009 :347-350; Razı ve diğerleri, 2009:19-20; Sayan ve diğerleri, 2001:29-30; Ünal K. ve Orgun 2006:92-97).

2.4.3.Yaş

Ergenlerin benlik durumlarının yaş değişkenine göre oranlarına bakıldığında, büyüyen yaş ve yükselen sınıf ile büyüüp, yükseldiği bulunmuştur. Buna göre yaşı ilerlemesi ile birlikte benlik saygısı da artmaktadır (Baybek ve Yavuz, 2005: 93-94; Erşan ve diğerleri, 2009: 40-41; Sayiner ve diğerleri, 2007: 258- 260;).

Ergenler bu dönemde duygusal, bilişsel ve fiziksel yönden önemli değişiklikler yaşarlar (Koçak, 2008: 26-28). Yaş ile birlikte bu değişikliklerin hızı ve niteliği de artar. Bu da ergenin benlik saygısında değişimlere yol açabilir.

Çalışan gençlerde yapılan bir araştırmada Rosenberg benlik saygısı ölçeğinden alınan puanların ortalaması 15– 19 yaşlarındaki ergenlerde $2,64 \pm 1,96$; 20–24 yaşlarındakilerdeyse $2,11 \pm 1,94$ tür. Düşük puanın benlik saygısının yüksekliğini ifade edeceği göz önünde bulundurulunca; anlamlı bir farklılık olmasa da yaş arttıkça benlik saygılarının yükseldiği bulunmuştur (Razi ve diğerleri, 2009).

Yapılan araştırmalara genel olarak bakıldığında yaşın benlik saygısı puanlarını etkilediği ve yaş arttıkça benlik saygısının arttığı söylenebilir.

2.4.4.Beden İmajı

Beden algısı, bireyin bedeni ile ilgili hisleri olarak bilinmektedir. Bireyin bedensel görünüşüyle alakalı algılayış ve değerlendirmesi, başka gelişimlerinden de önce olmaktadır. Çocukluktan ergenliğe geçişten sonra en önemli ve ilk değişim ergenin bedeninde olur. Ergen ister kilolu, ister kısa, isterse aşırı zayıf ya da uzun olsun bedenine karşı olumlu bir öngörü geliştirmeli ve kendini bilip kabullenmelidir. Ergen arkadaş grubuna ya da dâhil olmak istediği gruba göre kendini fiziksel yapısını oluşturmak ister. Bundan farklı olarak aile ve basından gelen rol modellerde ergen için örnektir. Basının örnek olarak gösterdiği rol modellerin birçoğu kız ergenlere yöneliktir. Kız ergenler bu yüzden zararlı bir şekilde kilo verme yoluna gitmektedir. Ergenlere kendilerinde beğendikleri veya beğenmediklerini söylenmesi istendiği zaman; ergenliğin başlangıcında vücutlarının şekli ile ilgili konularda konuştukları, fakat ergenliğin sonlarına doğru sosyal yapıları ve kültürel özelliklerinden bahsettikleri göze çarpmaktadır. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde kızlarda okulun ilk zamanlarında erkeklerde ise okulun ortalarında büyüme ve gelişme orantısızlıkları, beden algısının önem kazandığı döneme gelmesi bu dönemdeki karşılaştırmaları daha sorun haline getirmektedir. Gösterilen doğru örneklerle ve her insanın bedeninin farklı olmasındaki güzelliklerin benimsetilmesi ile yaşanan bu olumsuzluklar telafi edilebilir. Ergenin bedenine olan algısı ve fizik yapısının benlik saygısını birebir etkilediği

kanıtlanmış bir gerçektir. Ergenlerin bedenlerinden memnun olma durumları çoğaldıkça benlik saygıları da artar (Oktan ve Şahin, 2010:7-8; Gün, 2006: 65-66).

Ergenler bu yaşlarda vücutlarının değiştiğini kolayca ve belirgin olarak fark ederken psikolojik değişimlerinin daha az farkındadırlar(Ertem ve Yazıcı, 2006: 64-67). Ayrıca ergenin sahip olduğu benlik saygısı arttıkça psikolojisi düzelirken; benlik saygısı azaldıkça depresyon riski de artar, olumsuz psikolojik yapı geliştirir (Erşan, ve diğerleri., 2009:40-41). Muğla üniversitesi öğrencilerine yapılan bir çalışmada; gençlerde az seviyede psikolojik bozukluk var olduğu görülmüştür (Baybek ve Yavuz, 2005: 93-94). Bunun mevcut benlik saygısını etkilediği düşünülebilir. Sadece bedenın şekilsel özellikleri değil bedenın sağlık durumu da beden imajının bir parçasıdır.

Aileden birinde olan ya da ergenin kendinde bulunan kronik hastalık ergenin bütün hayatını etkileyeceği gibi benlik saygısını da etkiler. Eğer ergenin kendinde bir ya da daha fazla kronik hastalık varsa benlik saygısı olmayanlara göre daha düşük bulunmuştur. Ailede kronik hastalığı olan birilerinin olması da aynı şekilde ergeni olumsuz etkiler ve hastalığın olduğu ailede yetişen ergen hastalığın olmadığı ailede yetişen ergene göre daha düşük benlik saygısı geliştirir (Kahriman ve Polat, 2003).

Ergenlerin olumlu benlik saygıları vücutlarına gösterdikleri özeni de etkilemekte ve onları teşvik etmektedir. Ergenin sağlıklı davranış kazanımında aile, çevre ve akran grubu önemli bir rol üstlenmektedir. Çeşitli zararlı alışkanlıkların başlama yaşının oldukça düşmesi; ergenlerin bu yollara başvurmalarını zorunlu hissetmesi veya özendirmesinin yanı sıra yaşın özelliği de olduğu kabul edilmelidir (Baybek ve Yavuz, 2005: 93-94).

Ergenin psikolojik yapısının değişimi ile bedenine olan algısı da değişecektir. Okul içi başarı ve ya başarısızlık durumu da psikolojik yapıyı etkilemektedir. Başarısı iyi olan ergenlerin başarısızlara göre depresif durumları daha olumludur. Kız ergenlerde hafif ve orta seviyelerde, erkek ergenlerde ağır seviyede psikolojik bozukluğun daha çok görüldüğü; geleneksel aile yapılarında ağır depresif durumda olan ergenin çok olduğu tespit edilmiştir

(Ertem ve Yazıcı, 2006: 64-67). Depresif bireyin bedenine olan algısı ruhsal durumu nedeni ile olumsuz olabilmektedir. Bu da benlik saygısının düşmesine sebep olabilir.

2.4.5.Sosyal İlişki ve Beceriler

Benlik saygısı yüksek olan bireyler arkadaşları ve akranları ile olan ilişkilerini geliştirir (Tutar ve diğerleri., 2009:491-495). Ergenlerin benlik saygısı arkadaşlarının olup olmaması, arkadaş sayısı veya yakın arkadaşlara göre değişmemekte fakat karşı cins arkadaşlığı ya da duygusal bağlamda yaşanan arkadaşlıklar ve öğrencinin ailesinin buna verdiği tepkiler benlik saygısını etkilemektedir. Yani benlik saygısı duygusal bağlamda arkadaşın olmasından etkilenmektedir. Diğer cins duygusal anlamda arkadaşı olmayan ergenin ailesine karşı benlik saygısı artar. Duygusal bağlamda arkadaşı olan ergenin ise sosyal ilişkilerinde benlik saygısı artar. Benlik saygısı seviyeleri ailenin arkadaşlık ilişkilerine karışması ile değişim gösterir. Arkadaşları konusunda ergenin ailesi daha özgür bırakıyorsa; ergenin benlik saygısı daha gelişmiş olur (Çevik ve Atıcı, 2009:347-350).

Kahriman ve Polat (2003)'ın çalışmasında; ergenlerin ailesinden ve arkadaşlarından aldıkları sosyal destek arttıkça benlik saygısının da arttığı bulunmuştur. Aynı zamanda aile ergeni onayladıkça arkadaşları da onaylamakta ve aynı şekilde arkadaş onayları arttıkça aileden de onay alıp destek görmektedir.

Buna göre ergenin çevresi ile geliştirdiği sosyal ilişkiler ve beceriler bütün hayatını etkilediği gibi benlik saygısını da etkilemektedir. İyi sosyal ilişkiler kurup, iyi sosyal beceriler kazanan ergenin benlik saygısı yükselir.

2.4.6. Aile

Uyumlu ve mutlu bir ailenin temel şartı iyi bir evliliştir. İyi bir evliliğin yapılabilmesi için birey kendini iyi tanımalı, eşini, iyi seçmelidir. Çift önce eş olarak görülürken çocukların olması ile birlikte ebeveyn olarak görülmeye başlar (Ekşi, 2005: 75-83). Bu durum aileyi oluşturur.

Aile, bireylerin ilk eğitimlerini aldıkları, toplumun temelini ve sürekliliğini sağlayan önemli bir sosyal kurumdur. İnsanoğlu dünyaya gözlerini ilk açtığı günden bu yana çevresiyle bilinçli olarak ya da farkında bile olmadan sayısı tahmin edilemeyecek kadar çok

konuda çevresinden yardım almaktadır. Bireyin doğumundan ölümüne kadar en çok etkileşimde bulunduğu çevre bireyin kendi ailesidir (Yağbasan ve İmık, 2006: 227-229). Günümüze kadar yapılan tüm toplumsal konulu araştırmalar aileden geçmekte ve ailedeki iyi ilişkilerin toplumun yapısını güçlendirip, gelişimini sağlayacağından bahsetmektedir. Bireyin aile ile olan ilişkilerinde ailedeki fertlerin aile ile ilgili düşünce yapısı ve içinde bulundukları çevre etkilidir. Aile ilişkilerinin olumlu olabilmesi için toplumsal yapının o aileyi benimsemiş olması, ailede toplumsal yapıya uygun rollere sahip bireylerin olması ve bu bireylerin bu rolleri kabul etmiş ve benimsemiş olması gerekmektedir (Bekir, 2009: 10)

Günümüzde çevrede ve toplumda kısa süreli fakat büyük değişimler meydana gelmekte bu da aileyi değişik yönlerde etkilemektedir. Genç çevresel yaşama adım attığında; ailede öğrendiklerini test etmekte, kendini sınavdan geçirmekte ve yapabileceklerini görmek istemektedir. Yani kendini ispat etmek istemektedir ve bunu yapabileceği en etkili yer yine kendi ailesidir. Gencin ailesi ona sergileyeceği tepki ve hareketlerle gelecekteki kişiliklerine ve tavırlarına etki etmektedirler (Çerik, 2002: 12-13).

Türk aile yapılarına bakıldığında aile yapıları dörde ayrılır.

Geleneksel Geniş Aile; Bu aile türü gelişmemiş toplumlar ağırlıklı olmak üzere geçimin tarımsal yol ile sağlanması nedeniyle gelişmiştir. Kasaba köy ve daha küçük yerleşim birimlerinde insan işgücünün yoğun kullanımı esas olduğu ve barınma imkânlarının kısıtlı olduğu zamanlarda gelişmiştir. Geleneksel geniş ailelerde: anne, baba ve çocukların yanı sıra büyük baba ve büyük anne, amcalar-dayılar varsa aileleri, teyzeler-halalar şeklinde daha karmaşık yapı göze çarpmaktadır.

Çekirdek Aile; geleneksel geniş aileye göre çok daha az birey içerir. Ailenin temel birimleri anne, baba ve çocuklardır. Bu ailede birey daha çok ön plana çıkmaktadır. Geleneksel geniş aileye göre daha modern ve kentsel yaşama daha uygun bir yapıdır. Çocuklar aile için daha ön plandadır ve önemlidir. Anne ve babanın çocuğa ilgi seviyesinin en yüksek bu aile türünde olduğu bilinmektedir (Baybek ve Yavuz, 2005: 93-94).

Geçiş Ailesi; geleneksel geniş ailenin göç ve benzeri etmenlerle bozulup, çekirdek aileye yakın bir tablo göstermesi ile oluşmuştur. Küçük yerleşim biriminden daha büyük bir

yerleşim birimine göç etmiş olan aile bulunduğu ortama uyum sağlama gereksinimi duymakta ve bireylerden bazıları kendi yaşam alanlarını oluşturmakta ve dolayısıyla aile küçülmektedir. Fakat çekirdek aile gibi bir temel birim oluşturamamakta geleneksel yapılarının bir kısmını sürdürmektedir.

Parçalanmış Aile; Bu aile türü temel olan çekirdek ailenin anne veya baba temel bireyinden birinin ya da her ikisinin boşanma veya ölüm nedeniyle aileden ayrılması ile oluşan ailedir. Çocuk için olumsuz koşulların en çok göz önünde olduğu ailede aile büyüğüne daha ağır yükler düşmektedir. Bu yükü taşıyamayan aile büyüğünün olduğu ailelerde sorunlar baş göstermektedir.

Ebeveynleri boşanmış ya da biri/her ikisi vefat etmiş ailelerdeki gençler insanlara güven konusunda sık sık sorun yaşamakta iken geleneksel geniş ailede yetişen gençler güven sorununu minimum düzeyde yaşamaktadırlar. Depresyon en çok bölünmüş ailelerde yaşayan gençlerde görülmüştür. Ayrıca psikolojik bir sorun olan psişik yalıtım düzeyi bölünmüş ailede yetişen gençlerde yüksektir (Baybek ve Yavuz, 2005: 93-94).

Aile yapısı benlik saygısını etkileyen önemli faktörlerdendir ve şu şekilde etkiler:

Benlik saygısı seviyesi geleneksel geniş ailede yetişen gençlerde az, çekirdek ailede yetişen gençlerde ise yüksektir. Kardeşler çoğaldıkça benlik saygısı düşer. Dört ve üzeri kardeşi olan gençlerde kişilik bozukluğunun daha çok olduğu görülmüştür. İki kardeş olan gençlerde ebeveyn ilgisi fazladır. Baba ile ilişkileri ise kardeş sayısı arttıkça azalmaktadır (Baybek ve Yavuz, 2005: 93-94).

Kahriman ve Polat (2003)'ın Trabzon ilindeki liselerde öğrenim gören 13.730 öğrenciyi kapsayan çalışmasında; 3 kardeşi olan öğrencilerin benlik saygısı düzeylerinin en çok (67.40 ± 16.25) olduğu bulunmuştur bu istatistiksel olarak anlamlıdır.

Daha fazla eğitim almış annelerin çocukları benlik saygısı açısından daha iyi olmakla birlikte okur-yazarlığı olmayan annelerin çocuklarında benlik saygısı daha düşüktür. Annenin eğitim düzeyine göre benlik saygısı oranları arası önemli bir farklılık göze çarpmaktadır. Annenin eğitim düzeyi gibi mesleği de çocuğun benlik saygısını etkilemektedir. Memur anneye sahip olan çocukların en fazla benlik saygısı düzeyine sahip

olduğu tespit edilmiştir. Okuması yazması olmayan babaların çocuklarında benlik saygısı seviyesi az iken, daha yüksek eğitim seviyesine sahip babaların çocuklarında ise daha fazla olduğu görülmüştür. Babanın çalıştığı meslek grubu ile çocuğuna verdiği eğitim ve sağladığı imkânlar doğrudan alakalı konulardır. Mutlaka ki baba iyi bir maaşı varsa çocuklarına yapacağı masraf artacak ve çocukların bu maddi imkânla alacağı eğitimde artacaktır. Aynı nedenlerden dolayı benlik saygısı da artacaktır. Aile yapısı da benlik saygısında etkilidir, demokratik ailelerde yetişen çocukların benlik saygısı artarken; çocukları ile ilgilenmeyen ya da baskıcı ve otoriter ailelerin çocuklarında benlik saygısı düşmektedir (Baybek ve Yavuz, 2005: 93-94).

Benlik saygısı düzeyinin, her iki ebeveyni de hayatta olan gençlerde yüksek, her iki ebeveyni de vefat eden gençlerde ise daha düşük seviyede olduğu bulunmuştur. Anne ya da babaları öz olmayanların benlik saygısı düşüktür (Baybek ve Yavuz, 2005: 93-94). Buna göre anne ve babası sağ ve birlikte olan öğrencilerin; anne veya babası ya da her ikisi ölü olan öğrencilerden daha yüksek benlik saygısına sahip olduğu ve üvey ebeveynleri olan öğrencilerin anne ve babayla yaşayan çocuklara göre benlik saygısının düşük olduğu söylenebilir.

Ebeveynleri ayrılmış öğrencilerin kaygı oranları yüksek ve benlik saygılarının düşük olduğu bulunurken, ebeveynleri ayrılmamış olan öğrencilerin kaygıları düşük ve benlik saygılarının yüksek bulunmuştur (Bulut, 2007:121-124).

Gençlerin benlik saygısı: demokratik davranan ve gence kendisi ile ilgili konularda fikrini soran ailelerde artarken; ilgi göstermeyen ya da baskı kuran ailelerde sevilip, önemsenmediğini düşündüğü için azalır. Gençlerin benlik saygılarının sağlam bir yapıda olması gencin anne ve babası ile olan iletişiminin sağlam olması ile doğrudan ilgilidir. Gencin de bir birey olduğu ve artık yetişkinliğe adım attığını anne ve babanın görmesi ve onlara kural koyarak değil bir yetişkine davrandığı gibi dostça, yol gösterici biçimde ve anlayışlı davranması, mutsuzluğunda ya da sıkıntısında gidilecek yer olarak görülmesi gerektiğini kavramalıdır. Bunlarla beraber sevgiye dayalı ilişki de oluşturulabilirse benlik saygısı istenilen düzeyde olacaktır. Ailenin gösterdiği tutum ve davranışlara göre benlik saygısı, tutum pozitif yönlü ise yükselir, negatif yönlü ise düşer (Baybek ve Yavuz, 2005:

93-94). Aile sadece kurum olarak işlev görmez. Esas aile ile kurulan bağlar ve ailede şiddetin olup, olmaması ergenin psikolojik yapısını ve kendi ile ilgili düşüncelerini etkileyen temel unsurlardır.

2.4.6.1. Aile Bağları

Bağ; çekici güçtür. Bağlanma çok geniş bir olguyu ifade etmekle beraber genel olarak bireyin başka birey, meta ya da canlıya olan ihtiyacı dolayısı ile isteğini ifade etmektedir. Birey istek duyulana yaklaşmak için davranışlarda bulunacak ve bu davranışların karşılıklarını değerlendirecektir. Karşılık olarak gelen davranışın olumlu olmaması durumunda birey istek duyulana bağımlı zayıflatacak, önceki kadar istek/ihtiyaç duymayacak ve başka birey/meta... vs. ye yeni bağlar geliştirecektir. Tersisi durumunda ise bağımlı güçlendirecektir.

Birçok bağımlılık türü vardır. Bunlardan en önemlisi de aileye olan bağımlılıktır. Aile bireyin hayatına başlaması sırasında en büyük dayanak noktasıdır. Aileyi ilgilendiren her olgu ve olay bireyi de doğrudan etkiler. Sağlam yapısı olan ailelerde aile fertlerine bağımlılık ve sadakat vardır (Özcebe H. Ve Dam A.V. ,2007:158). Aile ile sağlam bağlar kuran birey dış dünya, başka bireyler ve gelecekteki ailesi ile de sağlam bağlar kuracaktır. Bu durumun sağlanması için ilk olarak çocuğun anne ve baba ile iyi bağlar kurması gereklidir.

Ergen içinde bulunduğu dönem dolayısı ile aileden fazlasıyla etkilenir. Ailedeki bağlar arkadaş-okul-sosyal ortamdaki da etkilenir. Bu unsurlar iyileştikçe bireyin kentine olan saygı ve güveni de artmaktadır. Aileden alınan çevresel desteğin iyi olduğu öğrencilerde benlik saygısı da yüksektir (Kahriman ve Polat, 2003) Anne ve babanın bazı durum ve özellikleri çocuk ile kurulan bağı da etkiler. Bu durum ve özelliklerden biri ebeveyninin öğrenim durumudur.

Anne babaların eğitimleri çocuklarına davranışlarında bire bir etkilidir. Annenin öğrenimini tamamladığı kademenin çocuğunu yetiştirme şekline etki ettiği bulunmuştur. Ailelerin öğrenim düzeyi ayrıca ailenin çocuğa olan davranış ve tutumlarını da etkilemektedir (Ulusoy ve diğerleri, 2005: 6-8). Annelerin eğitimini tamamladığı öğrenim basamağı düşükçe ergene daha çok baskı uyguladıkları bulunmuştur (Ertem ve Yazıcı,

2006: 64-67). Görüldüğü gibi ebeveynlerin eğitim düzeylerine göre davranış şekilleri değişmektedir. Çocukların maruz kaldığı bu davranışların tamamı, aile ile olan bağlarını etkilemektedir.

Maddi kaynaklar ailenin geçim temelidir. Maddi kaynakların kısıtlı olduğu bir ailede sorunlar artar ve aile içi bağlar zayıflar. Aile içi huzursuzluk ortamı oluşur ve genişler. Günümüzde kadının iş hayatına katılımı ile babanın maddi kaynağı bulmada sorumluluğu ne kadar değiştiyse de kültürümüzde babaya bu konuda biçilen rol fazladır. Baskı kuran, kendinde olan gücü diktatörce kullanan ve izin veren ama ilgi göstermeyen babaların daha yüksek oranda iş değiştirdiğini söylemek mümkündür (Ulusoy ve diğerleri, 2005: 6-8). Buna göre babanın aile içi durumunun da iş değişikliğini dolayısı ile geliri etkilediği görülmektedir çünkü iş değişikliği maddi kaynağın aileye geçiş miktarını azaltır.

Cinsiyet farklılıkları günümüzde ne kadar etkisini kaybetse de aile içi bağlarda belirleyici bir nitelik olma durumunu sürdürmektedir. Ailelerin davranış biçimi demokratik ve liberal olsa da; ailenin, kız ve erkek çocuklarına farklı yaklaşımlarının devam ettiği görülmektedir (Çerik, 2002:12-13).

Ailedeki uyum aile içi sağlanacak güven ortamına bağlıdır. Güven ortamı arttıkça öğrenci de aile bağlarını geliştirmek için imkân bulacaktır. Anne doğumundan ergenliği de dâhil yetişkinliğine kadar çocuğu ile daha yakın ilişkiler içindedir. Bu nedenden dolayı annenin evliliğindeki uyumu, huzuru ve doyum düzeyi çok önemlidir. Annenin evlilikteki uyumuna göre ergeni kabul etme, ya da reddetmesi veya ergen ile ilgili duygularının değişmesi söz konusudur. Anne evlilikte uyumsuzluk yaşıyorsa ergen reddedilmekte olduğunu düşünür, uyum arttıkça bu oran düşer. Evlilik uyumu iyi ise ergen kendini kabul görmüş ve istenilen biri olarak düşünür. Maddi imkânlar, yaşanılan yerin koşulları, ailede yaşayan birey sayısı, annenin evliliğindeki uyumunu etkileyen etmenlerdir. Bunların olumsuzluğu uyumu düşürür. Özellikle ailedeki bireyin fazlalığı uyumu düşürme ve ergenin kabul görmeme oranını arttırmaktadır. Ailedeki maddi kaynakların çokluğu refahı getireceği için uyumu artırır. Annenin eğitiminin de evlilik uyumunda etkisi vardır. Eğitim arttıkça uyum artar (Yaşar, 2009: 113-114).

Kocayörük ve Şimşek (2009)'ın yaptığı bir çalışmada çocukların ebeveyn ile olan kuvvetli bağlarının benlik saygılarını yükselttiği bulunmuştur. Özellikle baba ile olan bağlarda benlik saygısı faktörü, anne ile olan bağlara göre daha etkilidir.

Ergenin ailede oluşturduğu bağlarında okul başarıları, kendilerinden memnuniyeti ve hissettiği önemlilik duygusuna tesir etmektedir. Ebeveyn davranışları çocuğun okul başarısını ve kendilerinden memnuniyeti etkilemektedir (Yılmaz, 2001: 87-92). Benlik saygısının gelişimi aile bağlarını kuvvetlendirirken; aile bağlarının kuvvetlenmesi ise benlik saygısını geliştirebilir.

2.4.6.2 Aile İçi Şiddet

Günümüzde şiddet olgusu insanların en çok ilgi gösterdiği konulardan biridir ve güncelliğini de yitirmemiştir. Şiddet ile ilgili görüş ve sınırlamalar geçmişten günümüze değişim göstermektedir. Bu değişimde toplumun yapısal gelişiminin etkisinden de bahsedilebilir. Şiddet başlangıç olarak korku, saldırma ve hiddet gibi durumlardan oluşmaktadır. İnsanlığın var oluşundan bu yana şiddet hep vardır. Bireysel toplumsal ve çevresel faktörlerden etkilenen şiddet oldukça karışık bir kavramdır. Şiddet ile her an karşı karşıya gelmek olasıdır, bazen ise kaçınılmazdır çünkü bireyin iletişim kurduğu her birey ya da grupta şiddete başvurunun görülme olasılığı vardır. Önemli olan şiddetin oluşmaması için çözüm yolları üretmektir. Bireyin sosyal yapısının şiddeti nasıl tanımladığı da önemlidir. Bazı sosyal çevrelerde bir davranış şiddet olarak görülmezken; bazı yapılarda da aynı davranış şiddettir (Kocacık, 2001).

Bireyin ait olduğu toplum korkunun veya korkutmanın üstün görüldüğü bir yapıya sahipse şiddet kolaylıkla benimsenir. Kavram olarak şiddet ayrı bir yere sahip olsa da karşımıza sosyal yapı içine karışmış olarak çıkmaktadır. Yani şiddet sosyal birçok yöne sahip unsur haline gelmiştir. Korku şiddeti içerir. Korkuya büyük bir anlam yükleyen toplumsal yapılarda şiddet onaylanmaktadır. Bu toplumlarda güç sahibi olan üstündür ve güçsüzü etkisiz kılar. Şiddet sadece psikolojik değil, aynı zamanda biyolojik etmenlerden

de kaynaklanabilir (Eren, 2005: 35). Şiddet olgusu bu şekilde açıklanmakla beraber etkilendiği en önemli kavram saldırganlıktır.

Saldırganlık, birine veya bir şeye zarar vermek amacıyla yapılan davranıştır. Saldırıda olma durumu şiddeti doğurur. Bu tür tavır ve tutumların artması şiddetin görülmesini artırır. Bu istenmeyen durum olmakla beraber engellenmenin yolları da mevcuttur. Bunlardan birisi de öğrencilerle psiko-drama teknikleri kullanılarak kendilerini ifadelerinin arttırılması sağlanmakta ve yapılan çalışmaların öğrencilerin saldırgan olma durumlarının azalmasında etkili olmaktadır (Karataş ve Gökçakan, 2009: 357). Bu tekniğin kullanım alanı yeterli olmayabilir ve böylelikle saldırganlık şiddetin oluşmasındaki en büyük tehlike olma özelliğini yitirmez.

Şiddet; saldırgan davranışlar içeren, kaba kuvvet ve beden gücünü kötüye kullanmayı, bireye veya topluma zarar veren eylemleri ve birçok olumsuz ve aşırı duygu durumunu ifade edici yaklaşımları içerisinde barındıran bir davranış biçimidir.

Bir başka tanımla şiddet, fiziksel ve ruhsal acı-zarar veren saldırgan davranışlardır. Fiziksel olmayan şiddette belli bir sürenin sonunda sıklıkla fiziksel şiddet de eklenmektedir (Öztürk ve Sevil, 2005). Şiddetin türleri mevcuttur türüne göre şiddet gören bireyin aldığı zarar değişir. Şiddet dört şekilde ortaya çıkar.

Fiziksel şiddet: Çeşitli yöntemler veya araçlar kullanılarak bedene verilen zarardır. Bilinçli olarak uygulanır. Bir yetişkin veya yaşça büyük olan birisi tarafından aniden verilen bir tepki de olabilir.

Fiziksel olarak uygulanan şiddet vücut zorbalığıdır. Vücut zorbalığına giren tavır ve tutumlardan, itme sık sık görülmekte iken; tekmeleme ya da tokatlama ve vücuda uygulanan zarar verici şakalar orta derecede görülmektedir. Çocukların küçük bir kısmı silah, bıçak ve benzeri bir araçla saldırıya uğramaktadır. Çocukların yarısına yakınının bedensel, sözel, duygusal ya da cinsel zorbalığa maruz kaldıkları görülmektedir (Kapıcı, 2004:6-9).

Duygusal şiddet; Bireyi kabul etmeme, aşağılama, istediklerinden yoksun bırakma, bıktırma, önemsememe, kırma ve davranış bozuklukları sergilemesine aldırma gibi yapılan birçok davranış duygusal şiddete girmektedir. Bu şiddet türünün sonuçları çok göze çarpmamakla beraber bireyin gelecekteki kişiliğini etkileme gücüne sahiptir. Duygusal şiddete uğrayan öğrencilerin, benlik saygısı azalmakta, depresyona girme riskleri ve kaygı düzeyleri artmaktadır (Kapcı, 2004:6-9)

Cinsel şiddet; Birey ya da çocuğun, bir yetişkininin cinsel gereksinim ya da isteklerinin doyumunu için cinsel nesne olarak kullanılması ya da kullanılmasına göz yumulmasıdır.

Kapcı (2004)'nın araştırmasında: cinsellik en az görülen zorbalık türüdür. Fakat öğrencilerin %30 kadarı elle tacize uğramakta ve kendisine hitaben cinsel ifadeler içeren sözleri işitmektedirler. Cinsel şiddete uğrayanlar sürekli kaygılanma durumu yaşamaları açısından diğer şiddet türlerine uğrayanlara göre en tehlikeli grupturlar.

Sözel Şiddet; Laf atma, hakkında dedikodu çıkarma, saldırgan ve aşağılayıcı sözler söyleme, tehdit etme, uygunsuz lakap ya da ad takma, eşya ve giysilerle dalga geçme gibi davranışları kapsar.

Sözel şiddet; en çok görülme olasılığı olan, çoğu zaman şiddet olarak dahi görülmeyen şiddet türüdür. Öğrencilerin yarısından fazlasına uygun olmayan lakap ya da ad takıldığı, şakalaşma, aşağılama ve hakaret içeren sözlerin bunu takip ettiği görülmektedir. Erkek öğrenciler sözel şiddete kız öğrencilere göre daha fazla uğramaktadır. Diğer şiddet türlerinde cinsiyet farkı önemlilik yaratmamaktadır. Depresyona girme durumu sözel şiddette daha fazladır (Kapcı, 2004:6-9)

Genel olarak; fiziksel, duygusal ve cinsel şiddete çok uğrayan çocukların, az uğrayanlara göre daha çok depresif belirtiler sergilediği ve kaygı belirtilerinin olduğu tespit edilmiştir (Kapcı, 2004:6-9).

Doğanavşargil ve Vahip (2007)'in yaptığı bir çalışmada: eşler arası fiziksel şiddetin oranı %51 olarak bulunmuştur. Bu oran azımsanamayacak kadar yüksektir ve tespit edilemeyen birçok bireyde bu orana dâhil değildir.

Her yaşta, eğitim seviyesinde, sosyal yapıda ve ekonomik konumda aile içi şiddet görülmektedir. Şiddet pek çok soruna neden olacağı gibi aileyi de parçalar. Şiddetten zarar gören bireylerin aile kurumuna güveni kalmaz. Aile içi şiddetten en çok zarar gören bireylerin anne ve çocuk olduğu bilinmektedir. Bu zararlar sadece fiziksel olmakla kalmayıp, duygusal ve psikolojik de olmaktadır (Ünal, 2005: 85; Hıdıroğlu ve diğerleri, 2006:199-201) Ailede şiddet kadın ve çocuğa uygulanmakla kalmayıp gebe eş ve bebeğe de uygulanmaktadır. Hamilelikte aile içi eş şiddeti konu alan bir araştırmada kadınların tamamına yakın kısmı hamileliğinde duygusal ya da sözel, bir kısmı fiziksel ve azı da cinsel şiddet gördüğünü belirtmiştir. Bu dönemde en çok duygusal şiddete maruz kalındığı; diğer şiddet türlerinin yanında duygusal şiddetinde birlikte olduğu görülmektedir. Hamilelik gibi hassas bir dönemde bile şiddete maruz kalınması ve bunun yoğun olması sıkıntılı bir durumdur (Ayrancı ve diğerleri, 2002: 85)

Yaş arttıkça şiddetin azalacağı düşünülmektedir ama yaş küçükken görülen fiziksel şiddet; şekil değiştirmekte ve sözel şiddet ağırlıklı yapı oluşturmaktadır (Kandemir, 2007:xli). Bu da şiddet görme durumunu yok etmemekte, sadece şekil olarak değiştirmektedir.

Toplumun geleceği çocuklardır. Çocukların beden, zihin ve sosyal sağlıklarını korumanın önemi kavranmış olmasına rağmen hala savunmasız olan çocuğa birçok farklı şiddet türleri uygulanmaktadır (Tezel, 2002: 93). Çocukların yarısından fazlasının aile içi şiddetten olumsuz etkilendiği yarısından fazlasının şiddetin farkında olduğu ya da gözleri ile gördüğü bulunmuştur (Bayındır, 2010:1-8). Eşler arası şiddetin yaşanması sırasında çocuklarda şiddet göre bilmektedir (Ayan, 2007:458-470; Bayındır, 2010:1-8). Fakat bu durum seyrek (20,5) (Bayındır, 2010:1-8).

Fiziksel şiddet çocuğun yetiştirilmesi içinde kullanılır. Ebeveyn buna ceza olarak baksa da sonuçları aynıdır. Ceza olarak uygulanan ve disiplin amacı güden şiddet oldukça

sık karşılaşılan bir sorundur (Hıdıroğlu ve diğerleri, 2006:199-201; Ayan, 2007:458-470; Bilgin, 2008: 39-47). Yanlış bir davranışında ona vurmak çocuğun kendine olan güven ve inancını sarsar. Anne baba davranışlarını geliştirmeli ve yapıcı olmalıdır (Hıdıroğlu ve diğerleri, 2006:199-201).

Beliner (2006)'in yaptığı araştırmaya göre çocuğun psikolojik ve fiziksel sağlığına zarar verici tutum ve davranışların hepsi çocuğun kötüye kullanımıdır. Çocuğun kötüye kullanımı çocuk ihmalidir ve ihmal bir istismar çeşididir. Çocuğunu amacı doğrultusunda kötüye kullanan ebeveyn kendine güveni olmayan, anne ya da babalığı kabul edememiş, kendi genç yaşlarında benzer şiddet ihmal ya da istismar durumları ile karşılaşmış bireylerdir

Aile çocuklar için bir sığınma yeridir fakat en çok zarar görme durumlarının olduğu yerinde yine aile olması düşündürücüdür. Başta anne olmak üzere ebeveynlerin bir sorun çıktığında, çözüm yolu olarak fiziksel/duygusal şiddete başvurması çocukların ihmal ya da istismar edildiğinin göstergesidir. Kültürümüz bunu aile içi sorun olarak kabul etse de etkileri; çocukta ya da aile içinde kalmayıp, tüm topluma yayılmaktadır. Aileden şiddetin sorun çözmede kullanıldığını öğrenen çocuk, gelecekte kendisi de sorunlarını çözmede şiddet kullanacaktır. 35 ve üzeri yaşta olan, sosyo-ekonomik düzeyi ve öğrenimini tamamladığı eğitim kademesi düşük, eşinin fiziksel şiddetine maruz kalan, ailesinde yaşayan birey sayısının fazla olduğu bilinen annelerin çocuğuna daha fazla fiziksel istismar veya ihmalde bulundukları görülmüştür (Güler ve diğerleri, 2002:132 -133).

Ebeveynlerin eğitim durumu birçok olayda olduğu gibi ailede yaşanan şiddette de etkili rol oynar. Ebeveynlerin eğitiminin üst düzey olması ailede şiddet ile karşılaşmayı düşürmekte fakat engelleyememektedir (Beliner, 2006: 79). Çocuğun aile içinde şiddete uğramasında özellikle annenin eğitim seviyesi etkilidir. Annelerin eğitim seviyesinin babaların eğitim seviyesine göre daha düşük olduğu görülmektedir. Eğitim seviyesi düşük ebeveynlerin çoğu çocuklarına değişik sebepler yüzünden en az haftada bir fiziksel şiddete uygulamaktadır (Ayan, 2007:458-470).

Bireyin mesleği ne olursa olsun şiddet ailelerin büyük çoğunluğunda görülmektedir (Beliner, 2006: 79). Annenin mesleği çocuğun şiddet görme durumunda etkilidir (Ayan, 2007:458-470). Yine eğitim düzeyi ile bağlantılı olan bu konu meslek grubunda statü arttıkça ailede oluşan olumlu koşullar dolayısı ile özellikle fiziksel olan şiddette azalma olacaktır. Ev hanımı annesi olan çocuklar fiziksel ihtiyaçları nedeni ile olumlu etkilense de annenin kendi ile olan çatışması anneyi zora sokacak ve ailede olumsuz etkiler doğuracaktır. Babanın mesleği geliri ile doğru orantılı olacağı için iyi bir meslek sahibi babaya sahip olan çocuğun daha az şiddet göreceği düşünülebilir.

Ailedeki birey sayısının fazla sayıda olması demek ailede bakılacak nüfusun çok olması demektir. Bu da ebeveynlerin ekstra bir çaba içine girmesini getirir. Bu yüzden artan çocuk sayısı ailedeki şiddet riskini de arttırır (Beliner, 2006: 81; Hıdıroğlu ve diğerleri, 2006:199-201). Aynı şekilde ailede yaşamakta olan birey de özellikle ev ile daha çok ilişki içinde olan anne tarafından bakıldığında agresifliğin artması demektir buda çocuğa karşı şiddetin doğmasında önemli bir etkindir (Ayan, 2007:458-470)

Birçok araştırma ailedeki şiddet durumunun aile geliriyle de yakından ilişkili olduğuna dikkat çekmektedir (Hıdıroğlu ve diğerleri, 2006:199-201; Beliner, 2006: 81; Ayan, 2007:458-470). Buna göre aile içi gelir düzeyinin yükselmesi ile fiziksel şiddet türü azalmakta iken diğer şiddet türlerinde önemli bir değişiklik saptanmamıştır (Beliner, 2006: 81).

Aile içi şiddet sadece nedenleri ile değil ailedeki bireylere etkileri ve bireylerin şiddete verdikleri tepkiler ile de incelenmelidir. Ailedeki şiddetin aile bireyelerine etkisi oldukça ağır olabilmektedir. Çocuk ailedeki şiddet olaylarının yarısından fazlasına şahit olmakta ve bundan olumsuz yönde etkilenmektedir (Bayındır, 2010::1-8). İlköğretim seviyesindeki davranım problemleri çabuk göze çarpmakta ve çözümü daha öncelikli görülmektedir. Bu da daha küçük yaşlarda önlemlerin alınması gerekliliğini ortaya koymaktadır (Uzbaş, 2009:105).

Şiddetin çocuğa verdiği zararların anlaşılabilmesi için çocukların verdikleri tepkiler gözlenmelidir. Çocukların verdikleri ani tepkiler; ağlama, eli ayağına dolaşma ve şok

yaşama, kavgayı bitirmeye çalışma ve anneyi koruma gibi tepkilerdir. Çocuğun zamanla gelişen tepkileri ise; saldırganlık, asabiyet, tedirgin olma dikkatsizlik ve kendini bir işe verememe durumu, okul başarısının düşmesi ve anne ile sağlıklı bir şekilde aşırı bağ geliştirmesidir (Bayındır, 2010::1-8).

Şiddet mağduru bireyler çevrelerine karşı rahatsızlık hissederler, her an bir şeyler olacakmış ve zarar göreceklermiş duygusuna kapılırlar (Öztürk, 2008:182-184). Bu duygulanıma sahip anne çocuğunu da benzer bir psikolojik duruma itmektedir. Bireylerin şiddet olmamış gibi davranması, saklaması, kabul etmesi, onaylaması veya aynı şekilde karşılık vermesi gibi tepkiler geliştirdiği görülmektedir (Beliner, 2006:93). Kızgınlık diğer dönemlerdeki gibi ergenin de en önemli hislerindendir (Albayrak ve Kutlu, 2009:57). Ailede şiddete uğrayan ergen şiddeti uygulayan bireye kızgınlık duyar. Bu en doğal ve en zararsız tepkidir. Bazı şiddet mağduru çocuklar gördükleri şiddet oranında çevrelerine de zarar vermek isterler. Özellikle annenin çocuğa olumsuz tepkiler vermesi veya parçalanmış ailede yaşayan çocuğun diğer çocuklara göre daha agresif davrandıkları görülmektedir (Ayan, 2007:458-470).

Bununla birlikte şiddet uygulanan çocukların daha çok ruhsal sorun yaşadıkları, alkolik olma riski ile karşılaştıkları ve suça yatkın oldukları görülmektedir (Avcı, 2006: 75-76; Siyez ve Aysan, 2007:162-166).

Şiddetin doğurduğu en olumsuz koşul şiddet gören bireyin yaşamına set çekilmiş olmasıdır. Sonuçları oldukça ağır olabilen bir durumdur ve birey özsaygısını yitirme riski ile karşı karşıya kalır. Sonuçta kısıtlanmış bir kişilik yapısına sahip olur. Bu durum her zaman böyle devam edemez. Baskılanmaya çalışılan duygular zamanla büyür ve kin ve düşmanlık ortaya çıkar. Yani şiddet gören birey daha büyük şiddetin yaratıcısı olur. Başka bir durum ise şiddetin sonuçlarının bireyin yine kendi benliğinden çıkarılması durumudur. Bunun en ağır sonucu ise intihardır. (Okutan, 2007:217-218)

Bu kadar sakıncalı bir davranış olan şiddetin önlenmesi; hem ailenin hem de toplumun huzurunun sağlanması için tek çözüm yoludur. Aile içi şiddetin bastırılmayışı ister anne-baba için olsun ister öğrenci için olsun büyük bir hüsrarla sonuçlanmaktadır.

Negatif sonuçların ağır bastığı agresif ruh hali ile hareket edilmemesi, her insanın yaşamasının doğal olduğu kabul edildiği kızgınlığın denetlenip, empati kurularak ifade edilmesi zorunludur. Bu durumun sağlanması konusunda ailenin daha çok çaba harcaması ve birbirleri ile olan iletişimlerini geliştirmeleri gerekmektedir. Yanı sıra kızgınlık ve agresifliğin dizginlenmesi için gerekli yöntemler benimsenmelidir (Kaymak Ö., 2004:35).

Şiddet durumlarının çoğalıp kanıksanması ve bunların kültürün, gelenek ve göreneğin bir parçası haline getirilmesi çok büyük zarar doğurmaktadır. Bunun yerine günümüzün modern yapısına uyum sağlayan görüşler tercih edilmelidir. Toplum ve onun en temel birimi olan aile için eşitlikçiliğin öneminin kavranması ile çözüm sağlanabilir. Bu şekilde problemler meydana gelip, büyümeden çözüme kavuşur (Kocacık, 2001).

Görünen o ki mevcut durum şiddeti önlemeye yardımcı olmamaktadır. Alınabilecek tedbirler öncelikle devlet kaynaklı caydırıcılığı arttırılmış olmakla beraber insanları teşvik edici, kamuyu bilinçlendirici tedbirler olmalıdır. Unutulmamalıdır ki aile içinde şiddet görmemiş ergen kendine daha çok saygı duyar. Benlik saygısı yüksek olan bireyin kişiliği de olumlu gelişmiş olur. Buda toplumun yapısını güçlendirir. Toplum kendisine ait olan bireyleri yetiştirir. Toplum içi refah ve huzur ortamı sağlanır (Yalçın ve Şengül, 2004:209). Bunun sağlanması için bireylerin tek tek gelişimi önemlidir. Ailede mutlu, şiddet görmemiş, benlik saygısı gelişmiş bireylerin oluşturduğu toplumlar geleceğe güvenle adım atacaklardır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, araştırmanın yapıldığı çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve toplanan verilerin analizinde kullanılmış olan istatistiksel yöntemler açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

İlköğretim öğrencilerinin aile bağları ve aile içi şiddet görme durumunun benlik saygısı üzerine etkisini belirlemek amacıyla yürütülen bu araştırma tarama modeli bir araştırmadır.

3.2. Evren Örneklem

Araştırmanın evrenini İzmir'in Bornova ilçesinde üst sosyo-ekonomik düzey semtteki Suphi Koyuncuoğlu İlköğretim Okulu ile düşük sosyo-ekonomik düzey semtte bulunan Bayraklı Cemil Atlas İlköğretim Okulu oluşturmaktadır. Bu iki okul, araştırmacının kolay ulaşabileceği okullar olması ve araştırmacının Bayraklı Cemil Atlas İlköğretim okulunda öğretmen olması nedeni ile tercih edilmiştir. Ayrıca doğru ve güvenilir bilgi edinmesi bakımından ve daha önce bu şekilde bir çalışmanın bu okullarda yapılmaması bu okulların tercih edilmesinde etkili olmuştur. Bireylerin benlik saygısında, aile bağlarında ve aile içi şiddet görmede yaşanan yerleşim yerinin etkisi olacağı düşünüldüğünden okullar düşük ve yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki semtlerden seçilmiştir. Orta sosyo ekonomik düzeyin alınmamasının sebebi ise her iki semtte de orta sosyo-ekonomik düzeydeki bireylerin yaşamasından kaynaklanmaktadır. İki sosyo-ekonomik düzeyi karşılaştırmak için düşük sosyo ekonomik düzeyde bir okul, yüksek sosyo-ekonomik düzeyde bir okul araştırma kapsamına alınmıştır.

Bireylerin ergenlik evreleri benliğin ve kişiliğin oluşmasında önemli bir evre olduğundan bu okullardaki 6., 7., ve 8. sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin tümü araştırma örneklemini oluşturmaktadır (Tablo 1). Suphi Koyuncu İlköğretim okulundan 275, Cemil Atlas İlköğretim okulundan 262 olmak üzere toplam 537 öğrenci araştırma kapsamına alınmıştır.

Tablo 1. Örneklemen Okul ve Sınıfa Göre Dağılımı

Sınıfı	Suphi Koyuncuoğlu İÖO	Cemil Atlas İÖO	Toplam
6. sınıf	89	83	172
7.sınıf	91	91	182
8.sınıf	95	88	183
Toplam	275	262	537

3.3. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında alan uzmanlarının da görüşü alınarak Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Aile Bağları Ölçeği ile öğrencilerin aile içi şiddet görme durumlarının ve demografik bilgilerinin belirlenmesi için araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan anket formu kullanılmıştır. Anket formu ölçeklerinin ön denemesi Cemil Atlas İlköğretim Okulunda 15 öğrencide yapılmış, ön denemede problem olmayınca anket formu ve ölçekler araştırma kapsamına alınmıştır.

Benlik saygısı ile ilgili yapılan araştırmaların bir çoğunda kullanılan Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Morris Rosenberg tarafından getirilmiş olup Çuhadaroglu tarafından Türkçeye uyarlaması yapılmıştır (Koçak, 2008:59–60). Ölçeğin 12 alt ölçeği bulunmaktadır. Bu alt ölçeklerden ilki doğrudan benlik saygısını belirlemeye yönelikken diğerleri benlik saygısını etkileyen unsurları belirlemeye yöneliktir. Bu nedenle araştırmada sadece benlik saygısı alt ölçeği kullanılmıştır. Benlik saygısında 10 madde bulunmaktadır ve 4'lü likert şeklindedir. Öğrencilerden cümleleri kendine olan algısına uygun olarak, “çok doğru”, “doğru”, “yanlış” “çok yanlış” seçeneklerinden birini seçerek cevaplanması istenmektedir (Koçak, 2008:59–60). Ölçekten alınabilecek maksimum puan 6, minimum puan 0'dır. Benlik saygısından 0-1.99 puan alanların yüksek, 2-4.99 puan alanların orta, 5-6 puan alanların düşük benlik saygısına sahip oldukları kabul edilir ve puanlama maddelere göre şu şekildedir:

1. soru (C)=0.17(D)=0.34, 2. soru (C)=0.16 (D)=0.33, 3. soru (A)=0.17 (B)=0.33, 4. soru (C)=0.25 (D)=0.50, 5. soru (C)=0.25 (D)=0.50, 6. soru (C)=0.50 (D)=1, 7. soru (C)=0.50 (D)=1, 8. soru (A)=1 (B)=0.50, 9. soru(A)=0.50 (B)=0.25, 10. soru(A)=0.50 (B)=0.25 Diğer şıklar “0” puandır.

Öğrencilerin aile bağlarını belirlemek için Demirel ve Erdamar (2009) tarafından geliştirilen Aile Bağları Ölçeği kullanılmıştır. Ölçekte beşli dereceleme (5= tamamen katılıyorum, 4=çoğunlukla katılıyorum, 3=katılıyorum, 2= katılmıyorum, 1= hiç katılmıyorum,) kullanılmıştır ve bu şekilde puanlandırılmıştır. Bu çalışma için orijinal ölçekte yer alan “özel günlerde ailemin yanımda olması beni mutlu eder”, “ailemin sorunlarını çözmesine, yardım etmek için büyük çaba sarf ederim”, “akşam yemeklerini ailemle birlikte yemeye dikkat ederim”, “çok yorgun olduğum zamanlarda bile aileme zaman ayırıyorum” maddeleri araştırma grubuna uygun olmadığı için çıkarılmış, “ailem beni çok sever”, “ben ailemi çok severim” maddeleri eklenmiştir. Bu çalışmada ölçek 15 madde olarak uygulanmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 75, minimum puan ise 15’dir. Ölçekten yüksek puan alınması aile bağlarının kuvvetli olduğu anlamına gelmektedir. Aile bağlarından 15-35 puan düşük, 35.1-55 orta, 55.1-75 yüksek aile bağlarına sahip olarak kabul edilebilir.

Öğrencilerin ailede şiddet görme durumları araştırmacı tarafından geliştirilen 14 maddeden oluşan soru formu ile belirlenmeye çalışılmıştır. Maddelere dördü dereceleme (sık sık=1, bazen=2, nadiren=3, hiçbir zaman=4) kullanılmıştır ve bu şekilde puanlandırılmıştır. Maddelerden alınabilecek en yüksek puan 56, en düşük puan ise 14’dür. Puan düştükçe ailede şiddet görme durumunun olmadığı ya da azaldığı anlamına gelmektedir. Ailede şiddet görme durumundan 14-28 puan alan ailede yoğun şiddet gören birey, 28.1-42 puanlar arası puan alan ailede orta düzeyde şiddet gören birey, 42.1-56 puanlar arası puan alan ise ailede düşük düzeyde şiddet gören birey olarak kabul edilebilir.

3.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 15 paket programı kullanılmıştır. Veriler bilgisayar ortamına girildikten sonra bireylerin demografik bilgilerinin sayı yüzde dağılımları verilmiştir.

Kullanılan ölçeklerin güvenilirliği için iç tutarlılık katsayısı olan Cronbah Alpa güvenilirlik kat sayısına bakılmıştır. Benlik saygısı ölçeğinin alpa güvenilirlik katsayısı .70, aile bağları ölçeğinin .85, ailede şiddet görmeye ilişkin maddelerin .86 olarak bulunmuştur. Alpa güvenilirlik katsayısının .70'in üzerinde olması bu verilerin güvenilir olduğunu göstermektedir. Aile bağları ölçeği ve ailede şiddet görme durumunu belirleyen maddelerin likert skalasına verilen rakamlar her bir maddenin puanını belirlerken benlik saygısı maddelerinin puanlamasında verilen yanıtlara göre farklı bir puanlama uygulanmıştır. Bu verilerin toplanması kısmında açıklanmıştır.

Öğrencilerin yaşadığı semte göre ve cinsiyete göre, benlik saygısı, aile bağları ölçekleri ile ailede şiddet görme durumu maddeleri arasındaki farka k-hi kare analizi ile bakılmıştır.

Öğrencilerin benlik saygısı, aile bağları ve ailede şiddet görme durumlarının toplam puanları üzerine okullarının bulunduğu sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyetin etkisini belirlemek için toplam puan üzerinden t testi yapılmıştır. Öğrencilerin benlik saygısı, aile bağları ve ailede şiddet görme durumları üzerine sınıf, gelir ve anne babanın eğitimin etkisini belirlemek amacı ile de varyans analizi uygulanmıştır. Öğrencilerin aile bağları ve ailede şiddet görme durumlarına benlik saygısına göre farklılaşıp, farklılaşmadığını saptamak için t testi yapılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular;

- Öğrencilerin demografik bilgileri
- Öğrencilerin yaşadıkları semte göre benlik saygıları, aile bağları ve ailede şiddet görme durumunun incelenmesi
- Öğrencilerin cinsiyetlerine göre benlik saygıları, aile bağları ve ailede şiddet görme durumunun incelenmesi
- Öğrencilerin sınıfı (yaşı), anne/ babalarının eğitim düzeyi ve aile gelirine göre benlik saygıları, aile ile olan bağları ve şiddet puanlarının karşılaştırılması
- Öğrencilerin; benlik saygısı düzeyinin aile bağları ve aile içi şiddet durumuna göre karşılaştırılması, başlıkları altında toplanmıştır.

4.1. Öğrencilerin Demografik Bilgileri

Bu bölümde öğrencilerin sınıf (yaş), cinsiyet, ailesinde yaşayan birey sayısı, ailedeki çocuk sayısı, aile içinde yaşayan bireylerin öğrenciye yakınlığı ve sayıları, annenin ve babanın özlük-üveylik durumu, anne ve babanın eğitim durumu, anne ve babanın mesleği, ailenin ekonomik seviyesi (öğrencinin algıladığı şekliyle), ailenin aylık gelirine ilişkin bilgiler verilmiştir.

Tablo 2’de görüldüğü gibi; araştırmaya alınan öğrencilerin 12–14 yaş aralığında ve birey sayıları birbirine çok yakındır. Aynı şekilde sınıflarda da kalma durumu ya da erken başlama durumu mevcut olmadığı için benzer bir dağılım görülmektedir.

Tablo 2. Öğrencilerin Demografik Özellikleri (N: 537)

	Sayı	%
Sınıfı (Yaş)		
6. sınıf (12)	172	32.0
7. sınıf (13)	182	33.9
8. sınıf (14)	183	34.1
Cinsiyet		
Kız	233	43.4
Erkek	304	56.6
Ailedeki birey sayısı		
2-3	99	18.4
4-5	354	65.9
6 ve üst ü	84	15.7
Ailedeki çocuk sayısı		
1	80	14.9
2	266	49.5
3	113	21.0
4 ve üst ü	78	14.5
Ailede yaşayanlar		
Anne	523	97.4
Baba	504	93.8
Kardeş/kardeşler	453	84.4
Büyükanne/büyükbaba	54	10.1
Teyze, amca, kuzen	23	4.3
Annenin öz olma durumu		
Öz	523	97.4
Üvey	12	2.2
Babanın öz olma durumu		
Öz	524	97.6
Üvey	11	2.0
Annenin eğitim durumu		
Okur-yazar değil	36	6.7
Okur – yazar	15	2.8
İlkokul mezunu	217	40.4
Ortaokul mezunu	70	13.0
Lise mezunu	108	20.1
Üniversite mezunu	91	16.9

	Sayı	%
Babanın eğitim durumu		
Okur-yazar değil	6	1.1
Okur – yazar	17	3.2
İlkokul mezunu	164	30.5
Ortaokul mezunu	99	18.4
Lise mezunu	142	26.4
Üniversite mezunu	109	20,3
Annenin mesleği		
Ev hanımı	376	70.0
İşçi	66	12.3
Memur	78	14.5
Esnaf	7	1.3
Çiftçi	1	.2
Babanın mesleği		
Çalışmıyor	14	2.6
İşçi	299	55.7
Memur	117	21.8
Esnaf	73	13.6
Çiftçi	4	.7
Emekli	30	5.6
Ailenin aylık geliri		
1000 TL ve altı	192	35.8
1001-2000 TL	187	34.8
2001 TL ve üst ü	158	29.4

Araştırmaya alınan öğrencilerin %43.4'ü kız %56.6'sı erkektir. Öğrencilerin yarısından fazlasının (%65.9) ailelerinde kendileri de dâhil 4 ila 5 birey mevcuttur. Öğrencilerin %14.9'u ailenin tek çocuğu iken, %49.5'inin bir kardeşi, %21.0'inin 2 kardeşi, %14.5'inin 3 ve daha fazla kardeşi vardır. Buna göre grup dâhilindeki öğrencilerin çoğu kendisi dışında bir kardeşe sahiptir. Öğrencilerin tamamına yakını anne (%97.4) ve baba (%93.8) ile yaşarken; büyük çoğunluğunun ailesinde kardeş/kardeşler (%84.4) bulunmakta, sadece %10,1'inin ailesinde büyükanne/büyükbaba da yaşamaktadır. Teyze, amca, kuzenlerin de ailesinde bulunduğu öğrenciler grubun yalnızca %4.3'ünü oluşturmaktadır. Buna göre öğrencilerin büyük çoğunluğu anne baba ve kardeşlerden oluşan çekirdek aileye sahiptirler.

Fakat anne/babası olmayan öğrencilerin 2'sinden biri büyükannesi ve büyükbabası ile yaşarken biri teyze enişte ve kuzenlerinin yanında yaşamaktadır. Bu iki öğrenci dışında diğer öğrencilerin ailelerinde ebeveynlerden biri veya her ikisi ailede mutlaka mevcuttur. Annesi (%97.4) ve babası (%97.6) öz olan öğrenciler araştırma grubunun tamamına yakın kısmını oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin anne ve babalarının eğitim düzeylerine göre dağılımları incelendiğinde; en fazla ilkokul mezunu annelere sahip öğrencilerin olduğu (%40.4), bunu lise mezunu (%20.1) ve üniversite mezunu (%16.9) annelere sahip öğrencilerin izlediği, annesi okur-yazar olmayan öğrencilerin oranının (%6.7) oldukça düşük olduğu belirlenmiştir. Babanın eğitim durumuna bakıldığında ise; annede olduğu gibi en fazla ilkokul mezunu olduğu (%30.5), bunu lise mezunu (%26.4), üniversite mezunu (%20.3) ve okur-yazar olmayan (%1,1) babaya sahip öğrencilerin izlediği görülmektedir. Öğrencilerin annelerinin çoğu ev hanımı (%70.0) iken; az bir kısmı memur (%14.5) ve işçidir (%12.3). Babaları ise yarıdan fazlası işçi (%55.7), %21,8'i memur, %2.6'sı işsizdir. Devlet İstatistik Kurumuna göre 2010 yılı İzmir'de işsizlik oranı %15.1'dir (TÜİK,2011:121). Bu verilere göre araştırma dâhilindeki öğrenci velilerinin işsizlik oranı düşüktür.

Ailelerin %35.8'inde aylık gelir 1000 TL ve altı iken; %34.8'inde 1001–2000 TL arası, %29.4'ünde 2001 TL ve üstü olduğu tespit edilmiştir. Buna göre öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumlarına yönelik görüşleri ile aileye giren para miktarı değişmektedir. Bunun nedeni yaşanan bölgenin geliri olabilir. Yani alt-orta SED deki bölgede 2000 TL gelir çok iyi bir miktar iken; üst -orta SED' deki bölgede bu miktar az bir gelirdir.

4.2.Öğrencilerin Yaşadıkları Semte Göre Benlik Saygıları, Aile Bağları ve Ailede Şiddet Görme Durumunun İncelenmesi

Bu bölümde öğrencilerin benlik saygısı, aile bağları ve ailede şiddet görme durumunun maddeleri ve puanları yaşadıkları sosyo-ekonomik düzeye göre karşılaştırılmıştır.

Öğrencilerin yaşadıkları semte göre benlik saygısı maddelerine verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 3'te verilmiştir. Öğrencilerin; tamamına yakını (%93.5) kendini en az diğer insanlar kadar değerli bulmakta, %95.2'si bazı olumlu özelliklerinin olduğunu düşünmekte, %32.2'si genelde kendini başarısız bir birey olarak görme eğilimi sergilemekte, diğer insanların bir çoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabileceğine inanan öğrenciler üst-SED' de %95.3 iken bu oran alt-SED' de %93.5'e düşmekte, %33.7'si kendinde gurur duyacak fazla bir şey bulamamakta, Üst-SED' de (%93.8) de alt-SED' de (%92.7) olduğu gibi tamamına yakını kendine karşı olumlu bir tutum içinde bulunmakta, tamamına yakını (%93.7) genel olarak kendinden memnun olmakta, çoğunluğu (%77.9) kendine karşı daha fazla saygı duyabilmeyi istemekte, %36.9'u kesinlikle kendinin bir işe yaramadığını düşünmekte ve %30.4'ü kendinin hiç de yeterli bir insan olmadığını düşünmektedir. Öğrenciler kendisi ile daha çok gurur duymak ve kendine karşı daha fazla saygı duymak istemektedirler. Bu öğrencilere yeteri kadar faydalı olabileceğini hissettirecek iş verilmemesinden kaynaklı olabileceği ve bu nedenden dolayı yeterli olmadığını ve işe yaramadığını da düşünmesi de olasıdır.

Üst-SED' deki öğrencilerin %45.5'i, Alt-SED' deki öğrencilerin % 59.2'si kendilerine karşı daha çok saygı duymayı çok istemektedir. Kendilerine karşı daha çok saygı duymayı isteme durumu ile yaşadıkları semt arasında oldukça anlamlı düzeyde fark bulunmuştur ($p<0.001$). Buna göre; Alt-SED' deki öğrenciler kendilerine daha çok saygı duyabilmeyi istemektedirler. Bunun nedeni; Alt-SED' deki öğrencilerin çevrelerinden gördükleri saygı duygusunun yetersizliğini hissetmeleri olabilir. Bu eksikliği kendi içlerinde tamamlama çabasına girmeleri olası bir durumdur.

Tablo 3. Öğrencilerin Yaşadıkları Semte Göre Benlik Saygısı Maddelerine Verdikleri Yanıtların Dağılımı

	Üst-SED N: 275		Alt-SED N:262		TOPLAM N:537		Önemlilik
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.							
Çok doğru	209	76.0	200	76.3	409	76.2	$\chi^2=1.479$
Doğru	51	18.5	42	16.0	93	17.3	Sd:3
Yanlış	7	2.5	9	3.4	16	3.0	p>0.05
Çok Yanlış	8	2.9	11	4.2	19	3.5	
Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.							
Çok doğru	209	76.0	178	67.9	387	72.1	-
Doğru	55	20.0	69	26.3	124	23.1	
Yanlış	6	2.2	12	4.6	18	3.4	
Çok Yanlış	5	1.8	3	1.1	8	1.5	
Genelde kendimi başarısız bir birey olarak görme eğilimindeyim.							
Çok doğru	30	10.9	45	17.2	75	14	$\chi^2=6.253$
Doğru	48	17.5	50	19.1	98	18.2	Sd:3
Yanlış	76	27.7	73	27.9	149	27.8	p>0.05
Çok Yanlış	121	44	94	35.9	215	40.0	
Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim							
Çok doğru	196	71.3	172	65.6	368	68.5	-
Doğru	66	24.0	73	27.9	139	25.9	
Yanlış	11	4.0	11	4.2	22	4.1	
Çok Yanlış	2	.8	6	2.2	8	1.5	
Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum							
Çok doğru	41	14.9	49	18.7	90	16.8	$\chi^2=2.438$
Doğru	44	16.0	47	17.9	91	16.9	Sd:3
Yanlış	79	28.7	74	28.2	153	28.5	p>0.05
Çok Yanlış	111	40.4	92	35.1	203	37.8	
Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.							
Çok doğru	181	65.8	162	61.8	343	63.9	-
Doğru	77	28.0	81	30.9	158	29.4	
Yanlış	13	4.7	14	5.3	27	5.0	
Çok Yanlış	4	1.5	4	1.5	8	1.5	
Genel olarak kendimden memnunum							
Çok doğru	185	67.3	181	69.1	366	68.2	$\chi^2=2.519$
Doğru	74	26.9	63	24.0	137	25.5	Sd:3
Yanlış	9	3.3	14	5.3	23	4.3	p>0.05
Çok Yanlış	7	2.5	4	1.5	11	2.0	
Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim							
Çok doğru	125	45.5	155	59.2	280	52.2	$\chi^2=12.842$
Doğru	69	25.1	69	26.3	138	25.7	Sd:3
Yanlış	32	11.6	16	6.1	48	8.9	p<0.001
Çok Yanlış	49	17.8	22	8.4	71	13.2	

Tablo 3'ün devamı.

	Üst-SED N: 275		Alt-SED N:262		TOPLAM N:537		Önemlilik
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum							
Çok doğru	45	16.4	59	22.6	104	20	$\chi^2=9.194$
Doğru	42	15.3	49	18.7	91	16.9	Sd:3
Yanlış	60	21.8	63	24.0	123	22.9	p>0.05
Çok Yanlış	128	46.5	91	34.7	219	40.8	
Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum							
Çok doğru	37	13.5	39	14.9	75	14.2	$\chi^2=7.701$
Doğru	36	13.1	51	19.5	87	16.2	Sd:3
Yanlış	60	21.8	63	24.0	123	22.9	p>0.05
Çok Yanlış	142	51.6	109	41.6	251	46.7	

Öğrencilerin yaşadıkları sosyo-ekonomik düzeye göre aile bağları maddelerine verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 4'te verilmiştir. Öğrencilerin tamamına yakını (%97.4) ailesinin ona değer verdiğini hissetmekte, (%98) ailesine her konuda güvenmekte, Üst-SED' deki öğrencilerin %99.2'si, alt-SED'dekilerin ise %97.1'i ailelerinin her zaman yanlarında olduğunu bilmekten rahatlamakta, tamamına yakını (%95.7) öğrencinin verdiği kararlarda ailesi ona saygı göstermekte, öğrenciyi desteklemekte, tamamına yakını (%98.9) ailelerinin kendilerini sevdiğini düşünmekte ve (%98.7) ailesini sevmekte, (%93,8) kendileri ile ilgili aldıkları önemli kararlarda ailelerine danışmaktadırlar. Kendisi ile ilgili önemli kararlarda ailesine tamamen danışan öğrenciler %57.9, çoğunlukla danışan öğrenciler %22.9 oranındadır. Öğrencilerin aldığı kararlarda ailesi gibi bilgi ve deneyim sahibi olan kuruma danışmaları onların kararlarını etkin bir şekilde irdelemelerini sağlayabilir. Bu davranışı yapmalarındaki muhtemel neden öğrencilerin tamamına yakınının (%95.7) verdiği kararlara ailesinin saygı gösterdiğini ve onu desteklediğini düşünmeleridir. Bu öğrencilerin aileleri ile olan bağları açısından oldukça rahatlatıcı bir durum olmakla beraber öğrencinin karar mekanizmasının ailesinin kontrolünde olma riskini de doğurabilmektedir. Öğrenciler ailelerine önem vermekte (%99.6) ve tamamına yakını (%98.2) ailelerini maddi ve manevi en büyük destekçileri olarak görmektedir.

Öğrencilerin çoğu (%70.4) ailesi ile sık sık boş zaman etkinliklerine katılır, büyük çoğunluğu (%88.2) okuldan eve gitmede büyük bir istek duyar, çoğu (%72.2) akşam yemeğinde televizyon izlemek yerine ailesi ile sohbet etmeyi tercih eder ve %90.4 'ü boş zamanlarında ailesi ile zaman geçirmekten keyif almaktadır.

Öğrencilerin tamamına yakını (%94.5) evdeki işlerde ailesine yardım etmektedir. Üst-SED 'de evdeki işlere tamamen yardım ettiğini belirten öğrenciler %43.0 iken, alt-SED 'de öğrencilerin yarısından fazlası (%56.5) evdeki işlere tamamen yardım etmektedir. Evdeki işlerde ailesine yardım etme durumu ile yaşadıkları semt arasında oldukça anlamlı düzeyde fark bulunmuştur ($p<0.001$). Öğrencilerin ev işlerine yardım etmesi aile içi dayanışmayı arttırmaktadır. Görüldüğü gibi; alt-SED 'deki öğrenciler ailelerine ev işlerinde daha çok yardımcı olmaktadır. Alt-SED 'deki öğrencilerin velileri öğrenciyi aileye daha çok faydalı olmaya teşvik etmektedir. Bu da öğrencinin kendini daha önemli hissetmesine neden olacaktır. Bu oranın yükselmesi istenen bir durumdur.

Üst-SED 'de boş zamanlarında ailesi ile zaman geçirmekten tamamen keyif aldığını belirten öğrenciler %40.7 iken; alt-SED 'de öğrencilerin %52.3'ü aileleri ile boş zamanlarını geçirmekten tamamen keyif almaktadır. Öğrencilerin boş zamanlarında ailesi ile zaman geçirmekten keyif alması ile yaşadıkları semt arasında anlamlı düzeyde fark bulunmuştur ($p<0.05$). Üst-SED'deki öğrencilerde ailesi ile zaman geçirmekten keyif almaktadır fakat alt-SED 'deki öğrencilerin aileleri ile zaman geçirmekten daha çok keyif alması onların geçirilen bu zamandan daha çok hoşnut olduklarını gösterir. Bunda üst-SED öğrencilerininin maddi imkânları sayesinde elektronik cihazlara daha çok erişiminin olması ve aile ile zaman geçirmenin yanı sıra bu cihazlarla oyun oynama durumlarının da olması etkili olabilir.

Tablo 4. Öğrencilerin Yaşadıkları Semte Göre Aile Bağları Maddelerine Verdikleri Yanıtların Dağılımı (N:537)

	Üst-SED N: 275		Alt-SED N:262		TOPLAM N:537		Önemlilik
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Ailem bana değer verdiğini hissettirir							
Hiç katılmıyorum	1	.4	7	2.3	8	1.5	—
Katılmıyorum	2	.9	4	1.3	6	1.1	
Katılıyorum	25	10.7	30	9.9	55	10.2	
Çoğunlukla katılıyorum	24	10.3	34	11.2	58	10.8	
Tamamen katılıyorum	181	77.7	229	75.3	410	76.4	
Aileme her konuda güvenirim							
Hiç katılmıyorum	-	-	2	.7	2	.4	—
Katılmıyorum	1	.4	8	2.6	9	1.6	
Katılıyorum	20	8.6	24	7.9	44	8.2	
Çoğunlukla katılıyorum	30	12.9	50	16.4	80	14.9	
Tamamen katılıyorum	182	78.1	220	72.4	402	74.9	
Her zaman ailemin yanımda olduğunu bilmek beni rahatlatır							
Hiç katılmıyorum	1	.4	4	1.3	5	.9	—
Katılmıyorum	1	.4	5	1.6	6	1.1	
Katılıyorum	11	4.7	24	7.9	35	6.6	
Çoğunlukla katılıyorum	24	10.3	40	13.2	64	11.9	
Tamamen katılıyorum	196	84.2	231	76.0	427	79.5	
Ailem verdiğim kararlara saygı gösterir ve beni destekler							
Hiç katılmıyorum	8	2.9	2	.8	10	1.9	$\chi^2=6.736$ Sd: 4 p>0.05
Katılmıyorum	8	2.9	5	1.9	13	2.4	
Katılıyorum	35	12.7	48	18.3	83	15.5	
Çoğunlukla katılıyorum	66	24.0	63	24.0	129	24.0	
Tamamen katılıyorum	158	57.5	144	55.0	302	56.2	
Ailem beni çok sever.							
Hiç katılmıyorum	0	.0	2	.7	2	.4	—
Katılmıyorum	2	.9	2	.7	4	.7	
Katılıyorum	16	6.9	23	7.6	39	7.3	
Çoğunlukla katılıyorum	17	7.3	29	9.5	46	8.6	
Tamamen katılıyorum	198	85.0	248	81.6	446	83.1	
Ben ailemi çok severim.							
Hiç katılmıyorum	2	.9	2	.7	4	.7	—
Katılmıyorum	0	.0	3	1.0	3	.6	
Katılıyorum	12	5.2	15	4.9	27	5.0	
Çoğunlukla katılıyorum	18	7.7	28	9.2	46	8.6	
Tamamen katılıyorum	201	86.3	256	84.2	457	85.1	

Tablo 4.'ün devamı.

	Üst-SED N: 275		Alt-SED N:262		TOPLAM N:537		Önemlilik
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Kendimle ilgili önemli kararlarda aileme danışırım							
Hiç katılmıyorum	5	1.8	11	4.2	16	3.0	$\chi^2=5.891$ Sd: 4 p>0.05
Katılmıyorum	12	4.4	5	1.9	17	3.2	
Katılıyorum	34	12.4	36	13.7	70	13.0	
Çoğunlukla katılıyorum	67	24.4	56	21.4	123	22.9	
Tamamen katılıyorum	157	57.1	154	58.8	311	57.9	
Ailem benim için çok önemlidir							
Hiç katılmıyorum	0	.0	0	.0	0	.0	—
Katılmıyorum	1	.4	1	.3	2	.4	
Katılıyorum	12	5.2	22	7.3	34	6.3	
Çoğunlukla katılıyorum	18	7.7	21	6.9	39	7.3	
Tamamen katılıyorum	202	86.7	260	85.5	462	86.0	
Maddi ve manevi en büyük destekçim ailemdir							
Hiç katılmıyorum	1	.4	3	1	4	.7	—
Katılmıyorum	2	.9	4	1.3	6	1.1	
Katılıyorum	24	10.3	34	11.2	58	10.8	
Çoğunlukla katılıyorum	23	9.9	32	10.5	55	10.2	
Tamamen katılıyorum	183	78.5	231	76	414	77.2	
Evdeki işlerde aileme yardım ederim.							
Hiç katılmıyorum	10	3.6	3	1.2	13	2.4	$\chi^2=20.231$ Sd: 4 p<0.001
Katılmıyorum	14	5.1	2	.7	16	3.1	
Katılıyorum	49	17.8	50	19.1	99	18.4	
Çoğunlukla katılıyorum	84	30.5	59	22.5	143	26.6	
Tamamen katılıyorum	118	43	148	56.5	266	49.5	
Tüm boş zamanlarımı ailemle geçiririm							
Hiç katılmıyorum	48	17.5	26	9.9	74	13.8	$\chi^2=34.051$ Sd:4 p<0.001
Katılmıyorum	99	36.0	66	25.2	165	30.7	
Katılıyorum	74	26.9	65	24.8	139	25.9	
Çoğunlukla katılıyorum	38	13.8	55	21.0	93	17.3	
Tamamen katılıyorum	16	5.9	50	19.1	66	12.3	
Ailemle sık sık boş zaman etkinliklerine katılırım.							
Hiç katılmıyorum	30	10.9	32	12.2	62	11.5	$\chi^2=3.094$ Sd:4 p>0.05
Katılmıyorum	47	17.1	50	19.1	97	18.1	
Katılıyorum	90	32.7	68	26.0	158	29.4	
Çoğunlukla katılıyorum	41	14.9	45	17.2	86	16.0	
Tamamen katılıyorum	67	24.4	67	25.6	134	25.0	
Okuldan çıkar çıkmaz büyük bir istekle eve giderim.							
Hiç katılmıyorum	8	2.9	8	3.1	16	3.0	$\chi^2=5.654$ Sd:4 p>0.05
Katılmıyorum	28	10.2	19	7.3	47	8.8	
Katılıyorum	56	20.4	44	16.8	100	18.6	
Çoğunlukla katılıyorum	63	22.9	51	19.5	114	21.2	
Tamamen katılıyorum	120	43.6	140	53.4	260	48.4	

Tablo 4.'ün devamı.

	Üst-SED N: 275		Alt-SED N:262		TOPLAM N:537		Önemlilik
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Akşam yemeğinde televizyon izlemek yerine ailemle sohbet etmeyi tercih ederim.							
Hiç katılmıyorum	39	14.2	29	11.1	68	12.7	$\chi^2=4.437$ Sd:4 p>0.05
Katılmıyorum	48	17.5	33	12.6	81	15.1	
Katılıyorum	71	25.8	72	27.5	143	26.6	
Çoğunlukla katılıyorum	44	16.0	48	18.3	92	17.1	
Tamamen katılıyorum	73	26.5	80	30.5	153	28.5	
Boş zamanlarımda ailemle zaman geçirmekten keyif alırım							
Hiç katılmıyorum	9	3.3	7	2.7	16	3.0	$\chi^2=9.992$ Sd: 4 p<0.05
Katılmıyorum	22	8.0	14	5.3	36	6.7	
Katılıyorum	60	21.8	58	22.1	118	22.0	
Çoğunlukla katılıyorum	72	26.2	46	17.6	118	22.0	
Tamamen katılıyorum	112	40.7	137	52.3	249	46.4	

Üst-SED 'de tüm boş zamanlarını ailesi ile birlikte geçirmeyen öğrenciler %36 iken; alt-SED 'de bu çeyreğe düşmektedir (% 25.2). Alt-SED' de üst-SED 'e göre; boş zamanlarını çoğunlukla ailesi ile geçiren öğrenciler %13.8'den %21.0'e çıkmakta, boş zamanlarını tamamen ailesi ile geçirenler ise %5.9'dan %19.1'e çıkmaktadır. Öğrencilerin tüm boş zamanlarını ailesi ile geçirme durumu ile yaşadıkları semt arasında oldukça anlamlı düzeyde fark bulunmuştur (p<0.001). Görüldüğü gibi üst-SED 'deki öğrenciler aileleri ile daha az zaman geçirmektedir. Bunda alt-SED' deki öğrencilerin annelerinin çalışma oranının daha düşük olması etkili olabilir.

Öğrencilerin yaşadıkları semte göre aile içi şiddet görme durumu maddelerine verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 5'te verilmiştir. Öğrencilerin; %58.7'sinin babası evde sinirli davranmaktayken; yarısından fazlasının (%53.3) annesi evde sinirli davranmaktadır. Öğrencilerin %34.7'sinin babası, %36.1'inin annesi öğrenci bir suç işlediğinde ona kızmakta, kötü söz söylemekte ya da aşağılamaktadır. Öğrencilerin %32.3'ünün babası, %35.8'inin annesi öğrenci okulda başarısız olduğunda ona kızmakta, kötü söz söylemekte ya da aşağılamaktadır. Sadece fiziksel tahrip değil aynı zamanda kendisine sinirli davranılması, aşağılaması gibi duygusal tahrip de ya da kötü söz söylenmesi gibi sözel

tahrip de şiddettir. Öğrencilerin %36.6'sı babasının dövmesinden, % 33.5'i annesinin dövmesinden korkmaktadır.

Ayan (2007)'in aile içinde şiddeti ele aldığı araştırmaya göre: araştırmaya alınan çocukların yarısına yakını ebeveynlerinin olumsuz tutum/davranışlarına maruz kalmaktadır ve çocukların %54.0'ünün annelerinden; %46.0'sının ise babalarından şiddet gördüğü bulunmuştur. Hatta bazı durumlarda erkekler (%18.0) eşleriyle kavga sırasında çocuğunun yanında olup, olmadığına bakmamakta, çocuğa da bağarmakta ve bazıları çocuğunu dövmektedir. Buna göre bu çalışmada öğrencinin olumsuz tutumla karşılaşma durumu daha azdır. Anneden şiddet görme durumu babaya göre daha azdır fakat genele bakıldığında sözel ve duygusal şiddet görme durumları bu çalışmaya yakın sonuçlar vermiştir.

Yılmaz Ö. (2008)'nün Muğla/Milas'ta aile içi şiddeti ele aldığı araştırmaya göre; öğrencilerin %84.7'si babalarından fiziksel ve sözel şiddet, %94.4'ü annelerinden sözel ve psikolojik şiddet görmektedirler.

Güler ve diğerleri (2002)'nin yaptığı çalışmada annelerin büyük çoğunluğunun (%87.4) öğrenciye fiziksel şiddet, tamamına yakınının (%93.0) ise duygusal şiddet uyguladıkları bulunmuştur. Bu çalışmalarda bulunan sonuçlar, bizim çalışmamıza göre öğrenciye daha çok şiddet uygulandığını göstermektedir.

Bayındır (2010)'ın yaptığı çalışmada ise; çocukların % 60.2 oranında ailedeki şiddetten olumsuz etkilendiği görülmektedir.

Üst-SED 'deki öğrencilerin %68.0'i, alt-SED 'deki öğrencilerin %62.6'sı bir suç işlediklerinde babalarının hiçbir zaman onlara kızmadığı, kötü söz söylemediği ya da onları aşağılamadığını belirtmişlerdir. Öğrenci bir suç işlediğinde babasının ona kızması, kötü söz söylemesi ya da onu aşağılaması durumu ile yaşadıkları semt arasında anlamlı düzeyde fark olduğu bulunmuştur ($p<0.05$). Buna göre; üst-SED' deki öğrenciler babalarından daha az kızma tepkisi, kötü söz ya da aşağılanma görmektedir. Üst-SED' de ailelerin sahip olduğu imkânların ve ebeveynlerinin eğitim durumunun alt-SED'e göre daha iyi olmasının bunu

etkilediği söylenebilir. Alt-SED 'deki öğrencilerin de ailelerinden kızgınlık, kötü söz ya da aşağılanma tepkileri alma durumları oldukça düşüktür.

Bir suç işlediğinde annesinin ona hiçbir zaman kızmadığını, kötü söz söylemediğini ya da onu aşağılamadığını belirten üst-SED 'deki öğrenciler %67.3 oranında iken; alt-SED 'deki öğrencilerin oranı % 60.3'tür. Suç işlediğinde annesinin “nadiren” kızma kötü söz söyleme ya da onu aşağılama durumu her iki SED’de (alt-SED 23,6, üst-SED 23,7) de birbirine çok yakinken; “bazen” kızma, kötü söz söyleme ya da onu aşağılama oranı alt-SED 'de (%12.2) üst-SED 'e (%5.1) göre %7.1 daha fazladır. Annenin öğrenci bir suç işlediğinde ona kızma, kötü söz söyleme ya da onu aşağılama durumu ile yaşanan semt arasında anlamlı düzeyde fark bulunmuştur ($p<0.05$). Öğrencilerin aile bireylerinden en fazla anne ile zaman geçirdikleri düşünülürse babaya göre daha fazla kızılma, kötü söz işitme ya da aşağılanmaları daha olasıdır.

“Babam okulda başarısız olduğumda bana kızar, kötü söz söyler ya da beni aşağılar” maddesine; Üst-SED 'daki öğrencilerin %73.8'i, alt-SED 'deki öğrencilerin %61.5'i “Hiçbir zaman” cevabını vermiştir. “Babam okulda başarısız olduğumda bana kızar, kötü söz söyler ya da beni aşağılar” maddesi ile yaşanan semt arasında anlamlı düzeyde fark bulunmuştur ($p<0.01$). Öğrencinin okuldaki başarı/başarısızlık durumu aile için oldukça önemlidir. Buna verilecek olumsuz tepkiler öğrenci için kırıcı olabilir. Buna göre; üst-SED 'deki öğrenciler, alt-SED 'deki öğrencilere göre başarısızlık durumunda babalarından daha az olumsuz tepki aldıkları için üst-SED'deki öğrencilerin kendilerine güvenlerinin daha yüksek olduğu düşünülebilir.

Tablo 5. Öğrencilerin Yaşadıkları Semte Göre Aile İçi Şiddet Görme Durumu Maddelerine Verdikleri Yanıtların Dağılımı

	Üst-SED N: 275		Alt-SED N:262		TOPLAM N:537		Önemlilik
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Babam evde sinirli davranır							
Sık sık	11	4.0	9	3.4	20	3.8	$\chi^2=11.081$
Bazen	30	10.9	55	21.0	85	15.8	Sd:3
Nadiren	109	39.6	101	38.5	210	39.1	p>0.05
Hiçbir zaman	125	45.5	97	37.0	222	41.3	
Annem evde sinirli davranır							
Sık sık	10	3.6	5	1.9	15	2.8	$\chi^2=10.311$
Bazen	27	9.8	49	18.7	76	14.2	Sd:3
Nadiren	108	39.3	87	33.2	195	36.3	p>0.05
Hiçbir zaman	130	47.3	121	46.2	251	46.7	
Babam bir suç işlediğimde bana kızar, kötü söz söyler ya da beni aşağılar							
Sık sık	5	1.8	10	3.8	15	2.8	$\chi^2=9.787$
Bazen	21	7.6	39	14.9	60	11.2	Sd:3
Nadiren	62	22.5	49	18.7	111	20.7	p<0.05
Hiçbir zaman	187	68.0	164	62.6	351	65.4	
Annem bir suç işlediğimde bana kızar, kötü söz söyler ya da beni aşağılar.							
Sık sık	11	4.0	10	3.8	21	3.9	$\chi^2=8.978$
Bazen	14	5.1	32	12.2	46	8.6	Sd:3
Nadiren	65	23.6	62	23.7	127	23.6	p<0.05
Hiçbir zaman	185	67.3	158	60.3	343	63.9	
Babam okulda başarısız olduğumda bana kızar, kötü söz söyler ya da beni aşağılar.							
Sık sık	9	3.3	15	5.7	24	4.5	$\chi^2=11.866$
Bazen	18	6.5	35	13.4	53	9.9	Sd:3
Nadiren	45	16.4	51	19.5	96	17.9	p<0.01
Hiçbir zaman	203	73.8	161	61.5	364	67.8	
Annem okulda başarısız olduğumda bana kızar, kötü söz söyler ya da beni aşağılar							
Sık sık	8	2.9	14	5.3	22	4.1	$\chi^2=13.567$
Bazen	21	7.6	40	15.3	61	11.4	Sd:3
Nadiren	51	18.5	58	22.1	109	20.3	p<0.01
Hiçbir zaman	195	70.9	150	57.3	345	64.2	
Babamın beni dövmesinden korkarım.							
Sık sık	15	5.5	29	11	44	8.2	$\chi^2=28.654$
Bazen	18	6.5	51	19.5	69	12.8	Sd:3
Nadiren	46	16.7	38	14.5	84	15.6	p<0.001
Hiçbir zaman	196	71.3	144	55.0	340	63.3	

Tablo 5'in devamı.

	Üst-SED N: 275		Alt-SED N:262		TOPLAM N:537		Önemlilik
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Annemin beni dövmesinden korkarım							$\chi^2=23.228$ Sd:3 p<0.001
Sık sık	16	5.8	23	8.7	39	7.3	
Bazen	14	5.1	35	13.4	49	9.1	
Nadiren	37	13.5	55	21.0	92	17.1	
Hiçbir zaman	208	75.6	149	56.9	357	66.5	
Babam beni döver.(tokat, tekme, yumruk... vs.)							—
Sık sık	1	.4	7	2.7	8	1.5	
Bazen	0	.0	5	1.9	5	.9	
Nadiren	14	5.1	27	10.3	41	7.6	
Hiçbir zaman	260	94.5	223	85.1	483	89.9	
Annem beni döver.(tokat, tekme, yumruk... vs.)							—
Sık sık	5	1.8	4	1.5	9	1.7	
Bazen	1	.4	6	2.3	7	1.3	
Nadiren	14	5.1	16	6.1	30	5.6	
Hiçbir zaman	255	92.7	236	90.1	491	91.4	
Aileden biri (abi, abla...gibi.) beni döver.(tokat, tekme, yumruk...vs.)							—
Sık sık	6	2.2	4	1.5	10	1.9	
Bazen	3	1.1	6	2.3	9	1.7	
Nadiren	19	6.9	11	4.2	30	5.6	
Hiçbir zaman	247	89.8	241	92.0	488	90.9	
Babam beni cisimle (odun, taş, sopa...vs.) döver.							—
Sık sık	2	.7	6	2.3	8	1.5	
Bazen	1	.4	4	1.5	5	.9	
Nadiren	1	.4	13	5.0	14	2.6	
Hiçbir zaman	271	98.5	239	91.2	510	95.0	
Annem beni cisimle (odun, taş, sopa...vs.) döver.							—
Sık sık	2	.7	3	1.1	5	.9	
Bazen	2	.7	2	.8	4	.7	
Nadiren	5	1.8	10	3.8	15	2.8	
Hiçbir zaman	266	96.7	247	94.3	513	95.5	
Aileden biri (abi, abla...gibi.) beni cisimle (odun, taş, sopa...vs.) döver.							—
Sık sık	3	1.1	5	1.9	8	1.5	
Bazen	3	1.1	1	.4	4	.7	
Nadiren	3	1.1	6	2.3	9	1.7	
Hiçbir zaman	266	96.7	250	95.4	516	96.1	

Üst-SED 'deki öğrencilerin çoğu (%70.9), alt-SED 'deki öğrencilerin %57.3'ü, okulda başarısız olduğunda annesi hiçbir zaman ona kızmamakta, kötü söz söylememekte ya da onu aşağılamamaktadır. Alt-SED' de (sırasıyla %5.3/%15.3/%22.1) üst-SED' e (sırasıyla %2.9/%7.6/%18.5) göre okuldaki başarısızlıklarında annelerinin sık sık/bazen/nadiren kızdığı kötü söz söylediği ya da onları aşağıladığını belirten öğrenciler (sırasıyla %2.4/%7.7/%3.6) daha fazladır. Okulda başarısız olduğunda annesinin ona kızması, kötü söz söylemesi ya da aşağılaması ile yaşanan semt arasında anlamlı düzeyde fark bulunmuştur ($p<0.01$). Buna göre okuldaki başarısızlık durumunda üst-SED 'deki öğrencilerin anneleri, alt-SED 'deki öğrencilerin annelerine göre daha çok kızma, kötü söz söyleme ya da aşağılama tepkisi vermektedir. Okuldaki başarı durumlarıyla anneler daha ilgili olduğu düşünülürse; başarısızlık durumunda annenin babadan daha çok olumsuz tepkiler vermesi olasıdır.

Üst-SED' in %5.5'inin, alt-SED' in %14.9'unun babaları öğrencileri tokat, tekme, yumruk... vs. ile hiç dövmektedir. Öğrenciler annelerinden (%8.6), abi abla gibi ailedeki bir bireyden (%9.9) tokat, tekme, yumruk... vs. ile şiddet görmüştür. Üst-SED' in %1.5'inin, alt-SED' in %8.8'inin babaları öğrencileri bir cisimle (odun, taş, sopa... vs.) hiç dövmektedir. Öğrenciler annelerinden (%4.5), abi abla gibi ailedeki bir bireyden (%3.9) bir cisimle (odun, taş, sopa... vs.) şiddet görmüştür.

Üst-SED 'deki öğrencilerin çoğu (%71.3) babasının onu dövmesinden hiç korkmamakta iken, alt-SED 'deki öğrencilerde bu % 55.0'e düşmektedir. "Sık sık" ve "bazen" seçenekleri alt-SED' de (sırasıyla %11.0/%19.5) üst-SED' e (sırasıyla %5.5/%6.5) göre daha fazla (sırasıyla %5.5/%13.0) seçilmiştir. Yaşanılan semt ile öğrencinin baba dayatından korkması arasında oldukça anlamlı düzeyde fark bulunmuştur ($p<0.001$). Buna göre; SED' i daha düşük olan alt-SED' deki öğrenciler babalarının(%45.0) onları dövmesinden annelerin (%43.1) dövmesine göre daha çok (%1.9) korkmaktadırlar. Bu fark maddi sorunlardan kaynaklanabilmektedir.

Ayan (2007)'ın yaptığı çalışmaya göre; öğrenciler aile içinde babalarından daha fazla (%40.0) korkmaktadırlar. Bu da bizim çalışmamıza benzer bir sonuçtur.

Üst-SED 'deki öğrencilerin %75.6'sı, alt-SED 'deki öğrencilerin % 56.9'u, annelerinin onları dövmesinden hiçbir zaman korkmamakta iken; “sık sık”/”bazen”/”nadiren” korkan öğrenciler alt-SED 'de (sırasıyla %8.7/%13.4%21.0) üst-SED 'den (sırasıyla %5.8/%5.1/%13.5) daha fazladır (sırasıyla %2.9/%8.3/%7.5). Annemin beni dövmesinden korkarım maddesi ile yaşadıkları semt arasında anlamlı düzeyde fark bulunmuştur ($p<0.001$). Buna göre alt- SED 'deki öğrenciler annelerinin onları dövmesinden daha çok korkmaktadırlar. Anne ile baba arasındaki oranlara baktığımızda ise; babanın dövmesinden daha çok korkulmaktadır. Bunun nedeninin babanın aile reisi olma etkisinden kaynaklanan otorite eğiliminden olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin yaşadıkları semte göre benlik saygısı, aile bağları ve şiddet puanlarının karşılaştırılması Tablo 6'da verilmiştir. Öğrencilerin benlik saygıları ($1.37\pm.714$) ve aile bağları yüksek olduğu (63.055 ± 8.336), ailede çok az şiddet gördükleri (50.464 ± 6.020) bulunmuştur. Benlik saygısından 0-1.99 puan alanların yüksek, 2-4.99 puan alanların orta, 5-6 puan alanların düşük benlik saygısına sahip oldukları kabul edilir. Aile bağlarından 15-35 puan düşük, 35.1-55 orta, 55.1-75 yüksek aile bağlarına sahip olarak kabul edilir. Ailede şiddet görme durumundan 14-28 puan alan ailede yoğun şiddet gören birey, 28.1-42 puanlar arası puan alan ailede orta düzeyde şiddet gören birey, 42.1-56 puanlar arası puan alan ise ailede düşük düzeyde şiddet gören birey olarak kabul edilir.

Benlik saygısı ile ilgili yapılan bir araştırmada; öğrencilerin %50.7'sinin orta, %35.3'ünün yüksek, %14.0'ünün düşük benlik saygısına sahip olduğu bulunmuştur (Özmen, 2007:75). Başka bir çalışmada; öğrencilerin %61.5'inin benlik saygısı düzeyinin yüksek olduğu bulunmuştur (Baybek ve Yavuz, 2005). Araştırmamız Baybek ve Yavuzun yaptığı araştırmaya benzer sonuçlar içermektedir.

Tablo 6. Öğrencilerin Yaşadıkları Semte Göre Benlik Saygısı, Aile Bağları ve Şiddet Puanlarının Karşılaştırılması

	N	$\bar{X}$	S	t	Sd	p
Benlik Saygısı						
Üst-SED	275	1.267	.753	-3.443	535	.001***
Alt-SED	262	1.477	.659			
TOPLAM	537	1.370	.714			
Aile Bağları						
Üst-SED	275	62.760	7.916	-.842	535	.400
Alt-SED	262	63.366	8.759			
TOPLAM	537	63.055	8.336			
Şiddet						
Üst-SED	275	51.502	5.357	4.155	535	.000***
Alt-SED	262	49.374	6.478			
TOPLAM	537	50.464	6.020			

* p<0.05

**p<0.01

***p<0.001

Üst-SED 'deki öğrencilerin ($1.267 \pm .53$) benlik saygısı puanları alt-SED 'deki öğrencilerin puanlarından ($1.477 \pm .659$) daha düşük olduğu ve gruplar arası farkın 0.001 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Benlik saygısı puanı düştükçe benlik saygısı artacağı için üst-SED 'deki öğrencilerin benlik saygılarının daha yüksek olduğu söylenebilir. Buna göre; öğrencinin yaşadığı SED arttıkça benlik saygısının artacağı görülmüştür. Üst-SED 'deki öğrencilerin aile bağları puanlarının alt-SED 'deki öğrencilere göre daha az (sırasıyla 62.760 ± 7.916 , 63.366 ± 8.759) olduğu fakat gruplar arası farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur ($p > 0.05$).

Üst-SED 'deki öğrencilerin (51.502 ± 5.357) şiddet puanlarının alt-SED 'deki öğrencilere (49.374 ± 6.478) göre daha fazla ve gruplar arası farkın anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.001$). Şiddet puanı arttıkça şiddet görme durumu azalacağı için: üst-SED 'deki öğrenciler alt-SED'dekilere göre ailelerinden daha az şiddet görmektedirler. Yani SED arttıkça öğrencilerin şiddet görme durumları azalmaktadır. Yaşam seviyesinin artması ile psikolojik bir rahatlama olduğu için üst-SED'de şiddetin daha az görüldüğü söylenebilir.

4.3.Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Benlik Saygıları, Aile Bağları ve Ailede Şiddet Görme Durumunun İncelenmesi

Bu bölümde öğrencilerin benlik saygısı, aile bağları ve ailede şiddet görme durumunun maddeleri ve puanları öğrencilerin cinsiyetine göre karşılaştırılmıştır.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre benlik saygısı maddelerine verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 7’de verilmiştir. Erkek öğrencilerin %94.1’i, kız öğrencilerin %93.1’i genel olarak kendinden memnundur. Erkek öğrencilerin kendinden memnun olma düzeyi daha yüksektir ve aradaki fark anlamlıdır ($p<0.05$).

Kendilerine karşı daha fazla saygı duyabilmeyi çok isteyen kız öğrenciler %43.8 iken, erkek öğrencilerde bu oran %58.6’ya çıkmaktadır. Kendine karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isteyen kız öğrenciler erkeklere göre %6.2 oranında daha fazladır. Kız ve erkek öğrenciler ile kendilerine karşı daha çok saygı duyabilme isteği arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($p<0.01$).

Öğrenciler bazı olumlu özelliklerinin olduğunu düşünmektedirler (%95.2). Kız öğrencilerin %93.0’ü, erkek öğrencilerin %94.7’si diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabileceklerini düşünmektedirler. Öğrenciler (%93.3) kendilerine karşı olumlu bir tutum içindedirler.

Tablo 7. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Benlik Saygısı Maddelerine Verdikleri Yanıtların Dağılımı

	KIZ N: 233		ERKEK N:304		TOPLAM N:537		Önemlilik
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.							
Çok doğru	169	72.5	240	78.9	409	76.2	$\chi^2=6.731$ Sd:3 p>0.05
Doğru	48	20.6	45	14.8	93	17.3	
Yanlış	10	4.3	6	2.0	16	3.0	
Çok Yanlış	6	2.6	13	4.3	19	3.5	
Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.							—
Çok doğru	162	69.5	225	74.0	387	72.1	—
Doğru	58	24.9	66	21.7	124	23.1	
Yanlış	10	4.3	8	2.6	18	3.4	
Çok Yanlış	3	1.3	5	1.6	8	1.5	
Genelde kendimi başarısız bir birey olarak görme eğilimindeyim.							
Çok doğru	24	10.3	51	16.8	75	14.0	$\chi^2=5.829$ Sd:3 p>0.05
Doğru	47	20.2	51	16.8	98	18.2	
Yanlış	67	28.8	81	26.6	148	27.6	
Çok Yanlış	95	40.8	120	39.5	215	40.0	
Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim							
Çok doğru	160	68.7	208	68.4	368	68.5	—
Doğru	59	25.3	80	26.3	139	25.9	
Yanlış	8	3.4	14	4.6	22	4.1	
Çok Yanlış	6	2.6	2	.7	8	1.5	
Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum							
Çok doğru	33	14.2	57	18.8	90	16.8	$\chi^2=7.615$ Sd:3 p>0.05
Doğru	31	13.3	60	19.7	91	16.9	
Yanlış	70	30.0	83	27.3	153	28.5	
Çok Yanlış	99	42.5	104	34.2	203	37.8	
Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.							
Çok doğru	147	63.1	196	64.5	343	63.9	—
Doğru	72	30.9	86	28.3	158	29.4	
Yanlış	10	4.3	17	5.6	27	5.0	
Çok Yanlış	4	1.7	5	1.6	9	1.7	
Genel olarak kendimden memnunum							
Çok doğru	144	61.8	222	73.0	366	68.2	$\chi^2=8.457$ Sd:3 p<0.05
Doğru	73	31.3	64	21.1	137	25.5	
Yanlış	10	4.3	13	4.3	23	4.3	
Çok Yanlış	6	2.6	5	1.6	11	2.0	

Tablo 7'nin devamı

	KIZ N: 233		ERKEK N:304		TOPLAM N:537		Önemlilik
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim							$\chi^2=12.842$
Çok doğru	102	43.8	178	58.6	280	52.1	Sd:3
Doğru	68	29.2	70	23.0	138	25.7	p<0.01
Yanlış	28	12.0	20	6.6	48	8.9	
Çok Yanlış	35	15.0	36	11.8	71	13.2	
Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum							$\chi^2=6.267$
Çok doğru	36	15.5	67	22.0	103	19.2	Sd:3
Doğru	46	19.7	45	14.8	91	16.9	p>0.05
Yanlış	53	22.7	70	23.0	123	22.9	
Çok Yanlış	97	41.6	122	40.1	219	40.8	
Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum							$\chi^2=5.515$
Çok doğru	25	10.7	50	16.4	75	14.0	Sd:3
Doğru	39	16.7	48	15.8	87	16.2	p>0.05
Yanlış	59	25.3	64	21.1	123	22.9	
Çok Yanlış	109	46.8	142	46.7	251	46.7	

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre aile bağları maddelerine verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 8 'de verilmiştir. Kızların %31.8'i, erkeklerin %29.9'u tüm boş zamanlarını ailesi ile geçirmemektedir. Tüm boş zamanlarını ailesi ile geçirdiğine “çoğunlukla katılıyorum” cevabını veren öğrenciler ise; kızların %13.3'ü, erkeklerin %20.4'ü dür. Erkeklerle (%54.3) oranla kızların(%57.1) boş zamanlarını aileleri ile daha az (% 2,8) geçirdiği ve aradaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur (p<0.05). Bunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha erken ergenliğe girmesi ile dış dünyaya daha erken açılmasının etkili olabileceği düşünülmektedir.

Tablo 8. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Aile Bağları Maddelerine Verdikleri Yanıtların Dağılımı

	KIZ N: 233		ERKEK N:304		TOPLAM N:537		Önemlilik
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Ailem bana değer verdiğini hissettirir							—
Hiç katılmıyorum	1	.4	7	2.3	8	1.5	
Katılmıyorum	2	.9	4	1.3	6	1.1	
Katılıyorum	25	10.7	30	9.9	55	10.2	
Çoğunlukla katılıyorum	24	10.3	34	11.2	58	10.8	
Tamamen katılıyorum	181	77.7	229	75.3	410	76.4	
Aileme her konuda güvenirim							—
Hiç katılmıyorum	0	.0	2	.8	2	.4	
Katılmıyorum	1	.4	8	2.6	9	1.7	
Katılıyorum	20	8.6	24	7.9	44	8.2	
Çoğunlukla katılıyorum	30	12.9	50	16.4	80	14.9	
Tamamen katılıyorum	182	78.1	220	72.4	402	74.9	
Her zaman ailemin yanımda olduğunu bilmek beni rahatlatır							—
Hiç katılmıyorum	1	.4	4	1.3	5	.9	
Katılmıyorum	1	.4	5	1.6	6	1.1	
Katılıyorum	11	4.7	24	7.9	35	6.5	
Çoğunlukla katılıyorum	24	10.3	40	13.2	64	11.9	
Tamamen katılıyorum	196	84.1	231	76.0	427	79.5	
Ailem verdiğim kararlara saygı gösterir ve beni destekler							$\chi^2 = 7.331$ Sd: 4 p>0.05
Hiç katılmıyorum	3	1.3	7	2.3	10	1.9	
Katılmıyorum	2	.9	11	3.6	13	2.4	
Katılıyorum	43	18.5	40	13.2	83	15.5	
Çoğunlukla katılıyorum	56	24.0	73	24.0	129	24.0	
Tamamen katılıyorum	129	55.4	173	56.9	302	56.2	
Ailem beni çok sever.							—
Hiç katılmıyorum	0	.0	2	.8	2	.4	
Katılmıyorum	2	.8	2	.8	4	.7	
Katılıyorum	16	6.9	23	7.6	39	7.3	
Çoğunlukla katılıyorum	17	7.3	29	9.5	46	8.6	
Tamamen katılıyorum	198	85.0	248	81.6	446	83.1	
Ben ailemi çok severim.							—
Hiç katılmıyorum	2	.9	2	.7	4	.7	
Katılmıyorum	0	.0	3	1.0	3	.6	
Katılıyorum	12	5.2	15	4.9	27	5.0	
Çoğunlukla katılıyorum	18	7.7	28	9.2	46	8.6	
Tamamen katılıyorum	201	86.3	256	84.2	457	85.1	

Tablo 8 in devamı.

	KIZ N: 233		ERKEK N:304		TOPLAM N:537		Önemlilik
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Kendimle ilgili önemli kararlarda aileme danışırım							
Hiç katılmıyorum	7	3.0	9	3.0	16	3.0	$\chi^2=3.309$ Sd: 4 p>0.05
Katılmıyorum	7	3.0	10	3.3	17	3.2	
Katılıyorum	24	10.3	46	15.1	70	13.0	
Çoğunlukla katılıyorum	52	22.3	71	23.4	123	22.9	
Tamamen katılıyorum	143	61.4	168	55.3	311	57.9	
Ailem benim için çok önemlidir							
Hiç katılmıyorum	0	.0	0	.0	0	.0	—
Katılmıyorum	1	.4	1	.3	2	.4	
Katılıyorum	12	5.2	22	7.2	34	6.3	
Çoğunlukla katılıyorum	18	7.7	21	6.9	39	7.3	
Tamamen katılıyorum	202	86.7	260	85.5	462	86.0	
Maddi ve manevi en büyük destekçim ailemdir							
Hiç katılmıyorum	1	.4	3	1.0	4	.7	—
Katılmıyorum	2	.9	4	1.3	6	1.1	
Katılıyorum	24	10.3	34	11.2	58	10.8	
Çoğunlukla katılıyorum	23	9.9	32	10.5	55	10.2	
Tamamen katılıyorum	183	78.5	231	76.0	414	77.1	
Evdeki işlerde aileme yardım ederim.							
Hiç katılmıyorum	2	.9	11	3.6	13	2.4	$\chi^2=5.037$ Sd: 4 p>0.05
Katılmıyorum	6	2.6	10	3.3	16	3.0	
Katılıyorum	41	17.6	58	19.1	99	18.4	
Çoğunlukla katılıyorum	63	27.0	80	26.3	143	26.6	
Tamamen katılıyorum	121	51.9	145	47.7	266	49.5	
Tüm boş zamanlarımı ailemle geçiririm							
Hiç katılmıyorum	26	11.1	48	15.8	74	13.8	$\chi^2=9.715$ Sd:4 p<0.05
Katılmıyorum	74	31.8	91	29.9	165	30.7	
Katılıyorum	71	30.5	68	22.4	139	25.9	
Çoğunlukla katılıyorum	31	13.3	62	20.4	93	17.3	
Tamamen katılıyorum	31	13.3	35	11.5	66	12.3	
Ailemle sık sık boş zaman etkinliklerine katılırım.							
Hiç katılmıyorum	17	7.3	45	14.8	62	11.5	$\chi^2=7.339$ Sd:4 p>0.05
Katılmıyorum	44	18.9	53	17.4	97	18.1	
Katılıyorum	73	31.3	85	28.0	158	29.4	
Çoğunlukla katılıyorum	39	16.7	47	15.5	86	16.0	
Tamamen katılıyorum	60	25.8	74	24.3	134	25.0	

Tablo 8.'in devamı.

	KIZ N: 233		ERKEK N:304		TOPLAM N:537		Önemlilik
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Okuldan çıkar çıkmaz büyük bir istekle eve giderim.							
Hiç katılmıyorum	7	3.0	9	3.0	16	3.0	$\chi^2=2.773$ Sd:4 p>0.05
Katılmıyorum	25	10.7	22	7.2	47	8.8	
Katılıyorum	46	19.7	54	17.8	100	18.6	
Çoğunlukla katılıyorum	46	19.7	68	22.4	114	21.2	
Tamamen katılıyorum	109	46.8	151	49.7	260	48.4	
Akşam yemeğinde televizyon izlemek yerine ailemle sohbet etmeyi tercih ederim.							
Hiç katılmıyorum	23	9.9	45	14.8	68	12.7	$\chi^2=9.767$ Sd:4 p<0.05
Katılmıyorum	29	12.4	52	17.1	81	15.1	
Katılıyorum	75	32.2	68	22.4	143	26.6	
Çoğunlukla katılıyorum	37	15.9	55	18.1	92	17.1	
Tamamen katılıyorum	69	29.6	84	27.6	153	28.5	
Boş zamanlarımda ailemle zaman geçirmekten keyif alırım							
Hiç katılmıyorum	4	1.7	12	3.9	16	3.0	$\chi^2=5.401$ Sd: 4 p>0.05
Katılmıyorum	11	4.7	25	8.2	36	6.7	
Katılıyorum	54	23.2	64	21.1	118	22.0	
Çoğunlukla katılıyorum	55	23.6	63	20.7	118	22.0	
Tamamen katılıyorum	109	46.8	140	46.1	249	46.4	

Akşam yemeğinde televizyon izlemek yerine ailesi ile sohbet etmeyi tercih edip, etmeyeceği sorulduğunda: kızların %29.6'sı, erkeklerin %27.6 'sı buna "tamamen katılıyorum" derken; kızların %32.2 'si, erkeklerin %22.4'ü buna "katılıyorum" demiştir. Kız öğrenciler akşam yemeğinde televizyon izlemek yerine ailesi ile sohbet etmeyi erkek öğrencilerden daha çok tercih etmektedir ve aralarındaki fark anlamlıdır (p<0.05). Buna kız ergenlerin daha erken ergenliğe girmeleri ve yapıları nedeni ile kendilerini daha çok ifade etme çabasında olmaları ve bu yüzden daha çok konuşmak istemeleri neden olabilir.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre ailede şiddet görme durumu maddelerine verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 9'da verilmiştir Kız öğrencilerin %25.2'si erkeklerin %42.1'i bir suç işlediklerinde babalarının onlara kızdığı, kötü söz söylediği ya da onları aşağıladığını belirtmişlerdir. Öğrenci bir suç işlediğinde babasının ona kızması, kötü söz söylemesi ya da

onu aşağılaması durumu ile cinsiyet arasında anlamlı düzeyde fark bulunmuştur ($p<0.001$). Buna göre kız öğrenciler babalarından daha az kötü söz duymakta ve daha az aşağılamaktadır. Babaların kızlarına algısının erkeklere göre daha uysal ve narin şeklinde olduğu tahmin edilebilir. Bu da suç işlendiğinde daha ılımlı yaklaşılmasına neden olabilir.

Kızların %21.9'unun, erkeklerin %40.1'inin okuldaki başarısızlığında babası kızmakta, kötü söz söylemekte ya da öğrenciyi aşağılamaktadır. Okul başarısı ile annelerin daha sık ilgilendiği düşünülmeyle beraber babalarda bu konuya karne dönemlerinde aktif olarak dâhil olabilmektedir. Bu sonuca göre erkek öğrenci başarısızlık durumunda kızlara göre babalarından daha çok kızgınlık, kötü söz ya da aşağılanma davranışı ile karşı karşıya kalmaktadır ve aralarındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0.001$). Bunda kız öğrencilerin başarısının daha yüksek olma olasılığı göz ardı edilmemelidir.

Kız öğrencilerin çoğu (%72.1), erkek öğrencilerin %57.6'sı annesinin o bir suç işlediğinde ona hiçbir zaman kızmadığını, kötü söz söylemediğini ya da onu aşağılamadığını belirtmiştir. Anneleri öğrenci suç işlediğinde “nadiren” kızma kötü söz söyleme ya da onu aşağılama durumu alt-SED (%23.6) ve üst-SED’de (%23.7) çok yakinken; öğrenci suç işlediğinde annenin “nadiren” kızma, kötü söz söyleme ya da onu aşağılama oranı erkeklerde (%27.3) kızlara (%18.9) göre %8.4 daha fazladır. Buna göre kız öğrenciler annelerinden daha az kötü söz duymakta ve aşağılamaktadır. Bu da yine kız çocuğu daha uysal algısından kaynaklanabilir ve yetişkinlerin verdiği tepki yumuşayabilir. Cinsiyet ile anne tarafından kızılma, kötü söz işitme ve aşağılanma arasında anlamlı düzeyde fark bulunmuştur ($p<0.05$). Buna göre annelerin öğrenciye kızma, kötü söz söyleme ya da öğrenciyi aşağılama durumunda sosyo-ekonomik nedenlerden çok cinsiyetin etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 9. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Aile İçi Şiddet Görme Durumu Maddelerine Verdikleri Yanıtların Dağılımı

	KIZ N: 233		ERKEK N:304		TOPLAM N:537		Önemlilik
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Babam evde sinirli davranır							
Sık sık	7	3.0	13	4.3	20	3.7	$\chi^2=2.631$
Bazen	35	15.0	50	16.4	85	15.8	Sd:3
Nadiren	86	36.9	124	40.8	210	39.1	p>0.05
Hiçbir zaman	105	45.1	117	38.5	222	41.3	
Annem evde sinirli davranır							
Sık sık	4	1.7	11	3.6	15	2.8	$\chi^2=4.115$
Bazen	39	16.7	37	12.2	76	14.2	Sd:3
Nadiren	80	34.3	115	37.8	195	36.3	p>0.05
Hiçbir zaman	110	47.2	141	46.4	251	46.7	
Babam bir suç işlediğimde bana kızar, kötü söz söyler ya da beni aşağılar							
Sık sık	2	.9	13	4.3	15	2.8	$\chi^2=16.280$
Bazen	18	7.7	42	13.8	60	11.2	Sd:3
Nadiren	41	17.6	70	23.0	111	20.7	p<0.001
Hiçbir zaman	172	73.8	179	58.9	351	65.4	
Annem bir suç işlediğimde bana kızar, kötü söz söyler ya da beni aşağılar.							
Sık sık	6	2.6	15	4.9	21	3.9	$\chi^2=12.371$
Bazen	15	6.4	31	10.2	46	8.6	Sd:3
Nadiren	44	18.9	83	27.3	127	23.6	p<0.05
Hiçbir zaman	168	72.1	175	57.6	343	63.9	
Babam okulda başarısız olduğumda bana kızar, kötü söz söyler ya da beni aşağılar.							
Sık sık	5	2.1	19	6.3	24	4.5	$\chi^2=23.220$
Bazen	12	5.2	41	13.5	53	9.9	Sd:3
Nadiren	34	14.6	62	20.4	96	17.9	p<0.001
Hiçbir zaman	182	78.1	182	59.9	364	67.8	
Annem okulda başarısız olduğumda bana kızar, kötü söz söyler ya da beni aşağılar							
Sık sık	6	2.6	16	5.3	22	4.1	$\chi^2=15.085$
Bazen	16	6.9	45	14.8	61	11.4	Sd:3
Nadiren	42	18.0	67	22.0	109	20.3	p<0.01
Hiçbir zaman	169	72.5	176	57.9	345	64.2	
Babamın beni dövmesinden korkarım.							
Sık sık	13	5.6	31	10.2	44	8.2	$\chi^2=18.163$
Bazen	23	9.9	46	15.1	69	12.8	Sd:3
Nadiren	26	11.2	58	19.1	84	15.6	p<0.001
Hiçbir zaman	171	73.4	169	55.6	340	63.3	
Annemin beni dövmesinden korkarım.							
Sık sık	14	6.0	25	8.2	39	7.3	$\chi^2=6.086$
Bazen	21	9.0	28	9.2	49	9.1	Sd:3
Nadiren	31	13.3	61	20.1	92	17.1	p>0.05
Hiçbir zaman	167	71.7	190	62.5	357	66.5	

Tablo 9'un devamı.

	KIZ N: 233		ERKEK N:304		TOPLAM N:537		Önemlilik
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Babam beni döver.(tokat, tekme, yumruk... vs.)							—
Sık sık	4	1.7	4	1.3	8	1.5	
Bazen	1	.4	4	1.3	5	.9	
Nadiren	8	3.4	33	10.9	41	7.6	
Hiçbir zaman	220	94.4	263	86.5	483	89.9	
Annem beni döver.(tokat, tekme, yumruk... vs.)							—
Sık sık	2	.9	7	2.3	9	1.7	
Bazen	2	.9	5	1.6	7	1.3	
Nadiren	7	3.0	23	7.6	30	5.6	
Hiçbir zaman	222	95.3	269	88.5	491	91.4	
Aileden biri (abi, abla...gibi.) beni döver.(tokat, tekme, yumruk...vs.)							—
Sık sık	2	.9	8	2.6	10	1.9	
Bazen	3	1.3	6	2.0	9	1.7	
Nadiren	12	5.2	18	5.9	30	5.6	
Hiçbir zaman	216	92.7	272	89.5	488	90.9	
Babam beni cisimle (odun, taş, sopa...vs.) döver.							—
Sık sık	2	.9	6	2.0	8	1.5	
Bazen	0	.0	5	1.6	5	.9	
Nadiren	3	1.3	11	3.6	14	2.6	
Hiçbir zaman	228	97.9	282	92.8	510	95.0	
Annem beni cisimle (odun, taş, sopa...vs.) döver.							—
Sık sık	2	.9	3	1.0	5	.9	
Bazen	0	.0	4	1.3	4	.7	
Nadiren	1	.4	14	4.6	15	2.8	
Hiçbir zaman	230	98.7	283	93.1	513	95.5	
Aileden biri (abi, abla...gibi.) beni cisimle (odun, taş, sopa...vs.) döver.							—
Sık sık	2	.9	6	2.0	8	1.5	
Bazen	0	.0	4	1.3	4	.7	
Nadiren	1	.4	8	2.6	9	1.7	
Hiçbir zaman	230	98.7	286	94.1	516	96.1	

Kızların öğrencilerin %27.5'i, erkek öğrencilerin %42.1'i, okulda başarısız olduğunda annesi hiçbir zaman ona kızmakta, kötü söz söylemekte ya da onu aşağılamaktadır. Okuldaki başarısızlıklarında annelerinin “bazen” / “nadiren” kızdığı kötü

söz söylediği ya da onları aşağıladığını belirten erkek öğrenciler (sırasıyla %14.8/%22.0) kızlara (sırasıyla %6.9/%18.0) göre daha fazladır (%7.9/%4.0). Okuldaki başarı/başarısızlıkta veli davranışlarının yarattığı olumsuzluklar göz önüne alındığında bu oldukça güzel bir sonuçtur. Yine kızlar baba tepkilerinde olduğu gibi anne tepkilerinde de daha az kızgınlık, kötü söz ya da aşağılanma davranışı ile karşı karşıya kalmaktadır. Öğrencinin okul başarısına verilen olumsuz tepkiler ile cinsiyet arasında anlamlı düzeyde fark bulunmuştur ($p<0.01$). Ebeveynlerin kız öğrencilere okul başarıları düştüğünde daha az şiddet göstermesi kızların daha hassas olduğu düşüncesinden kaynaklanabilmektedir.

Kız öğrencilerin %26.6'sı, erkek öğrencilerin %44.4'ü, baba dayaağı yemekten korkmaktadır. “Sık sık” / “bazen” baba dayaağından korkma erkek öğrencilerde (sırasıyla %10.2/%15.1) kız öğrencilere (sırasıyla %5.6/%9.9) göre daha fazladır (sırasıyla %4.6/%5.2). Cinsiyet ile baba dayaağından korku arasında anlamlı düzeyde fark bulunmuştur ($p<0.001$). Kız öğrenciler daha az kötü söz kızgınlık ya da aşağılanma gördüklerinden babalarından daha az korkmaktadırlar.

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre aile bağları, benlik saygısı ve şiddet puanlarının karşılaştırılması Tablo 10'da verilmiştir. Kız ve erkek öğrencilerin benlik saygısı puanının (sırasıyla 1.312 ± 0.746 , 1.414 ± 0.687) birbirine yakın olduğu ve ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır ($p>0.05$). Rosenberg benlik saygısı alt ölçeğinden alınan puan 2'den küçük olduğu için benlik saygılarının yüksek olduğu ifade edilebilir. Benlik saygısı puanı düştükçe benlik saygısı yükselmektedir.

Özmen (2007)' in yaptığı aile içi iletişim ve benlik saygısı ile ilgili çalışmada erkek öğrencilerin %49.2'si, kızların ise %51.4'ü benlik saygısı orta seviyededir.

Baybek ve Yavuz (2005)'un yaptığı çalışmaya göre ise; benlik saygısının kız ve erkek öğrencilere göre değişmediği görülmektedir. Bu çalışmada kız öğrencilerin (63.738 ± 8.070) aile bağları puanlarının erkek öğrencilere (62.532 ± 8.510) göre daha fazla olduğu belirlenmiştir fakat ortalamalar arası fark anlamlı değildir ($p>0.05$). Buna göre günümüzde erkek öğrencilerin de aileleri ile bağlarının kızlar kadar kuvvetli olduğu söylenebilir.

Tablo 10. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Aile Bağları, Benlik Saygısı ve Şiddet Puanlarının Karşılaştırılması

	N	$\bar{X}$	S	t	Sd	p
Benlik Saygısı						
Kız	233	1.312	.746	-1.645	535	.101
Erkek	304	1.414	.687			
TOPLAM	537	1.370	.714			
Aile Bağları						
Kız	233	63.738	8.070	1.663	535	.097
Erkek	304	62.532	8.510			
TOPLAM	537	63.055	8.336			
Şiddet						
Kız	233	51.712	4.941	4.275	535	.000***
Erkek	304	49.506	6.580			
TOPLAM	537	50.464	6.020			
* p<0.05 **p<0.01 ***p<0.001						

Kız öğrencilerin (51.712 ± 4.941) şiddet puanının erkek öğrencilerin puanından (49.506 ± 6.580) daha fazladır ve ortalamalar arası fark anlamlıdır ($p < 0.001$). Şiddet puanı arttıkça şiddet görme durumu azalacağı için kız öğrencilerin daha az şiddet gördüğü tespit edilmiştir. Bunun anne-babanın kızların daha hassas/narin olduğu düşüncesi nedeni ile şiddet uygulamalarını daha azaltması veya kızların daha uyumlu ve aileye daha yakın olma durumundan kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Özkan (2008)'ın yaptığı çalışmada erkek ergenler, kızlardan daha fazla aile şiddetine uğramaktadır. Bu açıdan bizim çalışmamızla benzer bulgu görülmektedir.

4.4. Öğrencilerin sınıfı (yaşı), anne/ babalarının eğitim düzeyi ve aile gelirine göre benlik saygıları, aile ile olan bağları ve şiddet puanlarının karşılaştırılması

Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilerin sınıfları, anne-babalarının eğitimi ve gelirlerine göre benlik saygısı, aile bağları ve ailede şiddet görme durumu karşılaştırılmıştır.

Öğrencilerin sınıflarına (yaşlarına) göre benlik saygısı, aile bağları ve şiddet puanlarının karşılaştırılması Tablo 11’de verilmiştir. 7.sınıf (yaş 13) öğrencilerin (1.383 ± 0.661) benlik saygıları puanları en yüksek, ondan sonra 6. sınıf (yaş 12) öğrencilerin (1.364 ± 0.705) benlik saygıları puanları, en düşük ise 8. sınıf (yaş 14) öğrencilerinin (1.363 ± 0.775) benlik saygıları puanları olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin sınıflara göre benlik saygıları arasındaki fark önemsizdir ($p > 0.05$). Benlik saygısı puanının düşmesi benlik saygısını yükseldiği anlamına gelmektedir.

Baybek ve Yavuz (2005)’un benlik saygısı ile ilgili yaptığı çalışmaya göre benlik saygısı yaş ile doğru orantılıdır. Bu çalışma bizim çalışmamıza göre daha üst yaş gruplarına uygulandığı için farkın olması olağandır.

6. sınıf (yaş 12) öğrencilerin (66.011 ± 7.295) aile bağları puanlarının en yüksek, ondan sonra 7.sınıf (yaş 13) öğrencilerin (62.148 ± 8.221) aile bağları puanlarının, en düşük ise 8. sınıf (yaş 14) öğrencilerin (61.180 ± 8.648) aile bağları puanlarının olduğu tespit edilmiştir. Sadece 6.sınıf (yaş 12) öğrencilerin aile bağları puanı toplam puandan (63.055 ± 8.336) fazladır. Gruplar arası fark 6. sınıf (yaş 12) ile 7. sınıf (yaş 13) ve 6. sınıf (yaş 12) ile 8. sınıf (yaş 14) arasında ve istatistiksel açıdan önemlidir ($p < 0.001$). Buna göre yaş/sınıf büyüdükçe bireyin aile bağlarının zayıfladığı görülmektedir. Buna dönem itibariyle yaş arttıkça öğrencilerin çevreye duydukları ihtiyaç ve merakın aileye olan ihtiyacına göre artmış olmasının nedeni büyüktür. Ortaokul, lise hatta üniversite, öğrencilerin yavaş yavaş ailelerinden uzaklaştıkları ve akranlarıyla daha fazla zaman geçirdikleri bir dönemdir. Bu nedenle öğrencilerin sınıfları arttıkça aile bağlarından

aldıkları puan azalmış olabilir. Demirel ve Erdamar'ın (2013) kuşaklar arasında (genç, yetişkin, yaşlı) aile yapısı ve aile bağlarını karşılaştırmak için yaptıkları bir çalışmada, yetişkinlerin aile bağlarının gençlerden daha kuvvetli olduğu ancak yaşlandıkça bu bağların tekrar zayıfladığı saptanmıştır.

6.sınıf (yaş 12) öğrencilerinin (50.680 ± 6.600) şiddet puanları en yüksek, ondan sonra 8. sınıf (yaş 14) öğrencilerinin (50.492 ± 5.774) şiddet puanları, en düşük ise 7.sınıf (yaş 13) öğrencilerinin (50.231 ± 5.706) şiddet puanları olduğu tespit edilmiştir. Şiddet puanının yüksekliği ailede şiddet görme durumunun düşük olduğunu gösterir. Bu çalışmada ailede şiddet görme durumunun düşük olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin sınıflara göre annelerinden şiddet görme durumu arasındaki fark önemsizdir ($p > 0.05$).

Tablo 11. Öğrencilerin Sınıflarına (yaşlarına) Göre Benlik Saygısı, Aile Bağları ve Şiddet Puanlarının Karşılaştırılması

	N	$\bar{X}$	S	F	p	Gruplar Arasındaki Fark
Benlik Saygısı						
6. sınıf (yaş 12)	172	1.364	.705			
7. sınıf (yaş 13)	182	1.383	.661	.044	.957	-
8. sınıf (yaş 14)	183	1.363	.775			
TOPLAM	537	1.370	.714			
Aile Bağları						
6. sınıf (yaş 12)	172	66.011	7.295			6-7
7. sınıf (yaş 13)	182	62.148	8.221	17.543	.000***	
8. sınıf (yaş 14)	183	61.180	8.648			6-8
TOPLAM	537	63.055	8.336			
Şiddet						
6. sınıf (yaş 12)	172	50.680	6.600			
7. sınıf (yaş 13)	182	50.231	5.706	.249	.780	-
8. sınıf (yaş 14)	183	50.492	5.774			
TOPLAM	537	50.464	6.020			

* $p < 0.05$

** $p < 0.01$

*** $p < 0.001$

Öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna göre benlik saygısı, aile bağları ve şiddet puanlarının karşılaştırılması Tablo 12' de verilmiştir. Öğrencilerin annelerinin eğitim seviyesi arttıkça benlik saygılarının yükseldiği bulunmuştur ve annenin eğitim durumu ile öğrencinin benlik saygısı arasındaki fark istatistiksel açıdan önemlidir ($p<0.01$). Bunda annenin iyi eğitim alması ve dolayısı ile çocuğuna daha bilinçli bir ilgi, özen ve dikkat göstermesinin etkili olabileceği düşünülmektedir. Daha çok ilgilenildiğini, kendisine özen gösterilip, dikkate alındığını düşünen öğrencinin benlik saygısı da yükselecektir.

Sayan ve diğerleri (2001)' nin yaptığı çalışmaya göre bu çalışmaya paralel olarak: ebeveynlerin eğitiminin yükselmesi ile öğrencinin olumlu kendilik algısı gelişmektedir.

Baybek ve Yavuz (2005)'un yaptığı çalışmaya göre ise; Öğrencinin annesinin ve babasının eğitim düzeyi ile benlik saygısı doğru orantılı olarak artmaktadır. Bizim yaptığımız çalışmada da benzer bir sonuç elde edildiği görülmektedir.

Anneleri ortaokulu bitiren öğrencilerin aile bağları puanları (64.514 ± 7.232) en yüksek olup, bunu ilkokul/altı öğrenim düzeyine sahip annelerin çocukları (63.347 ± 8.919) ve onu da anneleri üniversiteyi bitiren öğrencilerin aile bağları puanları (62.307 ± 7.934) izlemektedir. En düşük aile bağları puanını annesi lise mezunu öğrenciler (62.018 ± 12.384) almışlardır. Gruplar arası fark önemsizdir ($p>0.05$).

Annenin eğitim düzeyi arttıkça öğrencinin anneden şiddet görme durumu azalmaktadır. Annenin eğitim durumu ile öğrencilerin şiddet görme durumu arasındaki fark önemlidir ($p<0.01$). Bu farklılık ilkokul/altı ile lise eğitim seviyesine sahip annelerle, ilkokul/altı ile üniversite eğitim seviyesine sahip annelerden kaynaklanmaktadır. Anne şiddetinin yüksek eğitim seviyesinde azalma durumu annenin eğitiminin artması ile şiddeti normal bir davranış olarak görmeyip, çocuk istismarı olarak görmesinden kaynaklanabilmektedir.

Beliner (2006) 'in yaptığı araştırmaya göre; aile de şiddeti etkileyen en önemli etmenlerden biri de aile deki eğitim düzeyidir. Ailenin eğitimi yükseldikçe fiziksel şiddet düşmekte, fakat buna engel olamamaktadır.

Bu araştırmaya benzer sonuçlar başka araştırmalarda da mevcuttur. Eğitim seviyesi ve sosyo-ekonomik durumu yetersiz annelerin fiziksel şiddet uygulaması diğer annelere göre daha yüksektir (Güler ve ark., 2002). Aile içi şiddet ile annenin eğitim düzeyi arasında negatif yönlü ilişki vardır (Ayan, 2007).

Tablo 12. Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Benlik Saygısı, Aile Bağları ve Şiddet Puanlarının Karşılaştırılması

	N	$\bar{X}$	S	F	p	Gruplar Arasındaki Fark
Benlik Saygısı						
İlkokul ve altı	268	1.470	.652			
Ortaokul	70	1.384	.798	4.588	.004**	1-4
Lise	108	1.259	.756			
Üniversite	91	1.193	.731			
TOPLAM	537	1.370	.714			
Aile Bağları						
İlkokul ve altı	268	63.347	8.919			
Ortaokul	70	64.514	7.232	1.631	.181	-
Lise	108	62.018	7.729			
Üniversite	91	62.307	7.934			
TOPLAM	537	63.055	8.336			
Şiddet						
İlkokul ve altı	268	49.530	6.506			1-3
Ortaokul	70	50.843	4.992	4.684	.003**	
Lise	108	51.463	6.061			1-4
Üniversite	91	51.736	4.688			
TOPLAM	537	50.464	6.020			

* p<0.05

**p<0.01

***p<0.001

Öğrencilerin babalarının eğitim durumuna göre benlik saygısı, aile bağları ve şiddet puanlarının karşılaştırılması Tablo 13'te verilmiştir. Babaları babanın eğitim seviyesi arttıkça öğrencilerin benlik saygısı artmaktadır ve gruplar arası fark istatistiksel açıdan ilkokul/altı ile üniversite mezunu babalar arasında önemlidir ($p<0.001$).

Babası ortaokulu bitiren öğrencilerin aile bağları puanları (64.777 ± 8.169) en yüksek olup, onu babası lise mezunu (62.394 ± 8.229) ve babası üniversite mezunu (62.394 ± 7.747) öğrenciler izlemektedir. En düşük aile bağları puanını ilkokul/altı öğrenim düzeyindeki babaların çocukları (63.032 ± 8.752) almışlardır. Gruplar arası fark önemsizdir ($p>0.05$).

Tablo 13. Öğrencilerin Babalarının Eğitim Durumuna Göre Benlik Saygısı, Aile Bağları ve Şiddet Puanlarının Karşılaştırılması

	N	$\bar{X}$	S	F	p	Gruplar Arasındaki Fark
Benlik Saygısı						
İlkokul ve altı	187	1.483	.654	5.465	.001***	1-4
Ortaokul	99	1.408	.661			
Lise	142	1.368	.799			
Üniversite	109	1.143	.701			
TOPLAM	537	1.370	.714			
Aile Bağları						
İlkokul ve altı	187	63.032	8.752	1.946	.121	-
Ortaokul	99	64.777	8.169			
Lise	142	62.394	8.229			
Üniversite	109	62.394	7.747			
TOPLAM	537	63.055	8.336			
Şiddet						
İlkokul ve altı	187	49.209	6.740	4.640	.003**	1-3
Ortaokul	99	50.626	5.394			
Lise	142	51.479	5.451			
Üniversite	109	51.147	5.647			
TOPLAM	537	50.464	6.020			

* $p<0.05$ ** $p<0.01$

*** $p<0.001$

Babaların eğitim seviyesi arttıkça öğrenciye şiddet uygulama durumu azalmaktadır ve gruplar arası fark babası ilkokul/altı öğrenim düzeyindeki öğrenciler ile babası lise mezunu öğrenciler arasında önemlidir ($p<0.01$).

Öğrencilerin aile gelirlerine göre aile bağları, benlik saygısı ve şiddet puanlarının karşılaştırılması Tablo 14'te verilmiştir. Öğrencinin; aile geliri arttıkça, benlik saygısının da arttığı ve gruplar arası farkın istatistiksel açıdan önemli olduğu bulunmuştur. ($p<0.01$). Buna göre yükselen alım gücü ve istenileni elde etme, öğrenciye diğerlerinden üstün olma hissini uyandırabilmektedir. Ayrıca birey sosyal statü de kazandırabilmektedir. Dolayısı ile gelirin artması kendine olan güveni de arttıracak ve benlik saygısı yüksek olacaktır.

Daha önce yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlar bulunmuştur. Ailenin gelir düzeyi ile benlik saygısı doğru orantılı olduğu tespit edilmiştir (Baybek ve Yavuz, 2005). Ailenin gelirinin fazla olanların olumlu benlik şeması geliştirdiği görülmüştür ($p<0.05$) (Sayan ve diğerleri, 2001). Üst gelir sahibi aileleri olan öğrencilerin %56.2'si yüksek, orta gelirli ailesi olan öğrencilerin %39.0'unun orta seviyeli benlik saygısı vardır (Özmen, 2007:77-78).

Aile gelirinin artması aile bağlarının zayıflamasına sebep olduğu tespit edilmiştir. Aile gelir grupları arası fark istatistiksel açıdan önemsizdir ($p>0.05$).

Aile geliri arttıkça aileden şiddet görme durumu azalmaktadır ve gelir grupları arası fark istatistiksel açıdan önemlidir ($p<0.01$). Şiddet puanı arttıkça ailede şiddet görme durumu azalacaktır Gelirin artması ekonomik kaygıları ve geçim sıkıntısını azaltacak ve şiddetin ailede görülme riskini düşürecektir.

Ayan (2007)'ın yaptığı araştırmada da; ailenin gelir düzeyi annenin şiddet uygulamasında belirleyici bir etkidir. Çocukların çoğunluğu ailenin yaşadığı çevre ve maddi imkânlarının kısıtlı olması yüzünden ebeveynlerinden şiddet görmektedir. Düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerdeki çocukların daha çok şiddet görme olasılığının olduğu bilinse de yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde de şiddete mağduru çocuklar azımsanamayacak seviyededir.

Bu çalışmaya benzer olarak yapılan diğer çalışmalarda da; ailenin geliri öğrenciye şiddet uygulanması arasında anlamlı bir ilişki vardır ($p=.000$) (Yılmaz Ö., 2008:131). Ailedeki gelir düzeyi arttıkça fiziksel şiddetin görülme durumu azalmaktadır (Beliner, 2006:80-93).

Tablo 14 Öğrencilerin Aile Gelirlerine Göre Benlik Saygısı, Aile Bağları ve Şiddet Puanlarının Karşılaştırılması

	N	$\bar{X}$	S	F	p	Gruplar Arasındaki Fark
Benlik Saygısı						
1000 ve altı	192	1.471	.691	5.291	.005**	1-3
1001-2000	187	1.388	.680			
2001 ve üst ü	158	1.225	.762			
TOPLAM	537	1.370	.714			
Aile Bağları						
1000 ve altı	192	63.479	8.971	.485	.616	-
1001-2000	187	63.005	8.323			
2001 ve üst ü	158	62.601	7.537			
TOPLAM	537	63.055	8.336			
Şiddet						
1000 ve altı	192	49.615	6.464	5.381	.005**	1-3
1001-2000	187	50.294	6.354			
2001 ve üst ü	158	51.696	4.757			
TOPLAM	537	50.464	6.020			
* $p<0.05$ ** $p<0.01$ *** $p<0.001$						

4.5. Öğrencilerin; Benlik Saygısı Düzeyinin Aile Bağları ve Aile İçi Şiddet Durumuna Göre Karşılaştırılması

Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilerin benlik saygısı, aile bağları ve ailede şiddet görme durumları karşılaştırılmıştır.

Öğrencilerin benlik saygısı düzeylerine göre aile bağları ve şiddet puanlarının karşılaştırılması Tablo 15'te verilmiştir. Benlik saygısı yüksek olan öğrencilerin (63.40

± 8.00) aile bağları yüksektir ancak benlik saygısı orta düzey olan öğrencilerle (62.38 ± 9.46) aralarındaki fark istatistiki açıdan önemli değildir ($p > 0.05$).

Benlik saygısı yüksek olan öğrencilerin (51.09 ± 5.52) şiddet puanları daha yüksektir. Ancak şiddet puanının yüksek olması daha az şiddet gördüğü anlamına gelmektedir. Bu da benlik saygısı orta düzeyde olan öğrencilere göre daha az şiddet gördüklerini göstermektedir.

Yüksek benlik saygısına sahip öğrencilerin aile bağları puanının (63.40 ± 8.00), orta benlik saygısındaki öğrencilerin aile bağları puanlarından (62.38 ± 9.46) daha yüksek olduğu görülmüştür. Ancak gruplar arasındaki fark istatistiki açıdan anlamlı değildir ($p > 0.05$). Yüksek benlik saygısındaki öğrencilerin ailelerinden daha az şiddet gördüğü ve gruplar arasındaki farkın ise önemli olduğu saptanmıştır ($p < 0.001$). Buna göre; istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık olmasa da aile bağlarının benlik saygısını arttırdığı, ailede şiddet görme durumunun ise benlik saygısını azalttığı ($p < 0.001$) sonucuna varılabilir.

Tablo 15. Öğrencilerin Benlik Saygısı Düzeylerine Göre Aile Bağları ve Şiddet Puanlarının Karşılaştırılması

	N	$\bar{X}$	S	t	Sd	p
Aile Bağları						
Yüksek Benlik Saygısı	422	63.40	8.00	.977	535	.329
Orta Benlik Saygısı	115	62.38	9.46			
Şiddet						
Yüksek Benlik Saygısı	422	51.09	5.52	4.690	535	.001***
Orta Benlik Saygısı	115	48.17	7.14			

* $p < 0.05$

** $p < 0.01$

*** $p < 0.001$

Tüm bu sonuçlara göre öğrencilerin aile bağları ve aile içi şiddet görme durumu benlik saygılarını etkilemektedir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin aile bağları ve ailede şiddet görme durumunun benlik saygısı üzerine etkisinin saptanması amacı ile yürütülen bu çalışmada elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlara dayalı olarak yapılan öneriler bu bölümde yer almaktadır.

5.1. Sonuçlar

- Araştırmaya alınan öğrencilerin %43.4'ünün kız (n:233), %56.6'sının erkek (n:304) olduğu; ailedeki birey sayısının %18.4'ünde 2-3 arası, %65.9'unda 4-5 birey arası, %15.7'sinde 6 ve üstü olduğu; öğrencilerin %14.9'u ailenin tek çocuğu iken, %49.5'inin bir kardeşi, %21.0'inin 2 kardeşi, %14.5'inin 3 ve daha fazla kardeşi olduğu; öğrencilerin tamamına yakını anne (%97.4) ve baba (%93.8) ile yaşarken; büyük çoğunluğunun ailesinde kardeş/kardeşler (%84.4) bulunduğu, sadece %10,1'inin ailesinde büyükanne/büyükbabanın da yaşadığı; teyze, amca, kuzenlerin de ailesinde bulunduğu öğrencilerin grubun yalnızca %4.3'ünü oluşturduğu; buna göre öğrencilerin büyük çoğunluğu anne baba ve kardeşlerden oluşan çekirdek aileye sahip olduğu; annesi (%97.4) ve babası (%97.6) öz olan öğrencilerin araştırma grubunun tamamına yakını oluşturduğu;
- En fazla ilkokul mezunu annelere sahip öğrencilerin olduğu (%40.4), sonra onu lise mezunu (%20.1) ve üniversite mezunu (%16.9) annelere sahip öğrencilerin izlediği, annesi okur-yazar olmayan öğrencilerin oranının (%6.7) oldukça düşük olduğu; babanın eğitim durumuna bakıldığında ise; annede olduğu gibi en fazla ilkokul mezunu olduğu (%30.5), bunu lise mezunu (%26.4), üniversite mezunu (%20.3) ve okur-yazar olmayan (%1.1) babaya sahip öğrencilerin izlediği; öğrencilerin annelerinin çoğu ev hanımı (%70.0) iken; az bir kısmı memur (%14.5) ve işçi; (%12.3) Babaları ise yarıdan fazlasının işçi (%55.7), %21.8'inin memur, %2.6'sının işsiz olduğu; öğrencilerin ailelerinin %21'inin düşük gelirli,

%57.5'inin orta gelirli, %21.4'ünün yüksek gelirli olduğu; Ailelerin %35.8'inde 1000 TL ve altı iken; %34.8'inde 1001–2000 TL arası, %29.4'ünde 2001 TL ve üstü aylık geliri bulunduğu;

- Öğrencilerin; tamamına yakınının (%93.5) kendini en az diğ er insanlar kadar değ erli bulduğu %32.2'sinin genelde kendini başarısız bir birey olarak görme eğ ilimi sergilediğ i, %33.7'sinin kendinde gurur duyacak fazla bir şey bulamadığ ı, tamamına yakını (%93.7) genel olarak kendinden memnun olduğu, çoğ unluğ unun (%77.9) kendine karşı daha fazla saygı duyabilmeyi istediğ i, %36.9'unun bazen kesinlikle kendinin bir iş e yaramadığ ını düş ündüğ ü ve %30.4'ünün bazen kendinin hiç de yeterli bir insan olmadığ ını düş ündüğ ü;
- Üst-SED'deki öğrencilerin %45.5'inin, Alt-SED'deki öğrencilerin %59.2'sinin kendilerine karşı daha çok saygı duymayı çok istediğ i, genel olarak kendinden memnun olması ile yaşadıkları semt arasında oldukça anlamlı düzeyde fark bulunduğu ($p<0.001$);
- Öğrencilerin tamamına yakınının (%95.2) bazı olumlu özelliklerinin olduğ unu düş ündüğ ü, diğ er insanların bir çoğ unun yapabildiğ i kadar bir şeyler yapabileceğ ine inanan öğrencilerin üst-SED'de %95.3 iken bu oranın alt-SED'de %93.5'e düş tüğ ü, üst-SED'de (%93.8) de alt-SED'de (%92.7) olduğu gibi kendine karşı olumlu bir tutum içinde olduğu;
- Öğrencilerin (%93,8) kendileri ile ilgili aldıkları önemli kararlarda ailelerine danış tıkları; öğrencilerin tamamına yakınının (%95.7) verdiğ i kararlara ailesinin saygı gösterdiğ ini ve onu desteklediğ ini düş ündükleri;
- Öğrencilerin çoğ unun (%70.4) ailesi ile sık sık boş zaman etkinliklerine katıldığ ı; çoğ unun (%72.2) akşam yemeğ inde televizyon izlemek yerine ailesi ile sohbet etmeyi tercih ettiğ i ve %90.4 'ünün boş zamanlarında ailesi ile zaman geç irmekten keyif aldığ ı. Ayrıca öğrencilerin büyük çoğ unluğ unun (%88.2) okuldan eve gitmede büyük bir istek duyduğ u;

- Öğrencilerin büyük çoğunluğu (%94.5) evdeki işlerde ailesine yardım ettiği; evdeki işlerde ailesine yardım etme durumu ile yaşadıkları semt arasında anlamlı düzeyde fark olduğu ($p<0.001$);
- Üst-SED 'deki öğrencilerin (%18.3) aileleri ile daha az zaman geçirdiği; Öğrencilerin tüm boş zamanlarını ailesi ile geçirme durumu ile yaşadıkları semt arasında anlamlı düzeyde fark olduğu ($p<0.001$);
- Öğrencilerin tamamına yakınının (%97.4) ailesinin ona değer verdiğini hissettiği; (%98.0) ailesine her konuda güvendiği; öğrencilerin tamamına yakınının (%98.9) ailelerinin kendilerini sevdiğini düşündüğü; (%98.7) ailelerini çok sevdiği ve ailelerine önem verdiği (%99.6); öğrencilerin tamamına yakınının (%98.2) ailelerini maddi ve manevi en büyük destekçileri olarak gördüğü;
- Öğrencilerin %58.7'sinin babası evde sinirli davranmaktayken; yarısından fazlasının (%53.3) annesinin evde sinirli davrandığı, Öğrencilerin %34.7'sinin babası, %36.1'inin annesi öğrenci bir suç işlediğinde ona kızdığı, kötü söz söylediği ya da aşağıladığı, Öğrencilerin %32.3'ünün babası, %35.8'inin annesi öğrenci okulda başarısız olduğunda ona kızdığı, kötü söz söylediği ya da aşağıladığı, Öğrencilerin %36.6'sı babasının dövmesinden, % 33.5'i annesinin dövmesinden korktuğu;
- “Babam okulda başarısız olduğumda bana kızar, kötü söz söyler ya da beni aşağılar” maddesine; Üst-SED 'deki öğrencilerin %73.8'inin, alt-SED 'deki öğrencilerin %61.5'inin “Hiçbir zaman” cevabını verdiği; Üst-SED 'deki öğrenciler (%6.5) alt-SED'deki (%13.4) öğrencilere oranla (%6.9) okul başarısızlıklarında daha az babalarının “bazen” kızma, kötü söz ya da aşağılanma davranışlarına maruz kaldığı; “Babam okulda başarısız olduğumda bana kızar, kötü söz söyler ya da beni aşağılar” maddesi ile yaşadıkları semt arasında anlamlı düzeyde farkın bulunduğu ($p<0.01$);
- Üst-SED 'deki öğrencilerinin çoğunun (%70.9), alt-SED 'deki öğrencilerin %57.3'ünün, okulda başarısız olduğunda annesinin hiçbir zaman ona kızmadığı, kötü söz söylemediği ya

da onu aşağılamadığı; “Annem okulda başarısız olduğumda bana kızar, kötü söz söyler ya da beni aşağılar” maddesi ile yaşadıkları semt arasında anlamlı düzeyde farkın bulunduğu ($p<0.01$);

- Babasının onu dövmesinden “hiçbir zaman” korkmayanlar üst-SED 'deki öğrencilerin çoğu (%71.3) iken, alt-SED 'deki öğrencilerin ise yarısından fazlası olduğu (% 55); yaşanan semt ile öğrencinin baba dayığından korkması arasında anlamlı düzeyde fark bulunduğu ($p<0.001$);
- Üst-SED 'deki öğrencilerin %75.6'sı, alt-SED 'deki öğrencilerin % 56.9'u, annelerinin onları dövmesinden hiçbir zaman korkmamakta iken; annelerinin onları “sık sık”/”bazen”/”nadiren” dövmesinden korkan öğrencilerin alt-SED 'de üst-SED 'den daha fazla olduğu (%2.9/8.3/7.5); “Annemin beni dövmesinden korkarım” maddesi ile yaşanan semt arasında anlamlı düzeyde farkın bulunduğu ($p<0.001$);
- Öğrencilerin benlik saygılarına ilişkin puanların yüksek ($1.37\pm.714$), aile bağlarına ilişkin puanların yüksek (63.055 ± 8.336), şiddet görme durumlarının düşük (50.464 ± 6.020) olduğu;
- Üst-SED 'deki öğrencilerin benlik saygılarının alt-SED 'deki öğrencilerden daha yüksek olduğu ve gruplar arası farkın 0.001 düzeyinde anlamlı bulunduğu;
- Üst-SED 'deki öğrencilerin alt-SED 'deki öğrencilere göre daha az şiddet gördüğü ve gruplar arası farkın anlamlı olduğu ($p<0.001$);
- Kendilerine karşı daha fazla saygı duyabilmeyi çok isteyen kız öğrenciler %43.8 iken, erkek öğrencilerde bu oranın %58.6'ya çıktığı, kendine karşı bazen daha fazla saygı duyabilmeyi isteyen kız öğrencilerin erkeklere göre %6.2 oranında daha fazla olduğu; kız ve erkek öğrenciler ile kendilerine karşı daha çok saygı duyabilme isteğı arasındaki farkın anlamlı olduğu ($p<0.01$);

- Öğrencilerin olumlu özelliklerinin olduğunu düşündüğü (%95.2); kız öğrencilerin %93.0'ünün, erkek öğrencilerin %94.7'sinin diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabileceklerini düşündüğü; öğrencilerin kendilerine karşı olumlu bir tutum sergileyebildiği (%93.3);
- Kız öğrencilerin %25.2'si erkeklerin %42.1'i bir suç işlediklerinde babalarının onlara kızdığı, kötü söz söylediği ya da onları aşağıladığı ve anlamlı düzeyde farkın bulunduğu ($p<0.001$);
- Kızların %21.9'unun, erkeklerin %40.1'inin okuldaki başarısızlığında babası kızdığı, kötü söz söylediği ya da öğrenciyi aşağıladığı ve istatistiksel olarak oldukça anlamlı düzeyde farkın olduğu ($p<0.001$);
- Kızların öğrencilerin %27.5'inin, erkek öğrencilerin %42.9'unun, okulda başarısız olduğunda annesinin kızdığı, kötü söz söylediği ya da onu aşağıladığı; Öğrencinin okul başarısına verilen olumsuz tepkiler ile cinsiyet arasında anlamlı düzeyde farkın olduğu ($p<0.01$);
- Kız öğrencilerin %26.6'sının, erkek öğrencilerin %44.4'ünün, baba dayığı yemekten korktuğu; cinsiyet ile baba dayığından korku arasında oldukça anlamlı düzeyde fark bulunduğu ($p<0.001$);
- Kız ve erkek öğrencilerin benlik saygısı puanının (sırasıyla $1.312\pm0.746, 1.414\pm0.687$) birbirine yakın olduğu ve ortalamalardaki farkın anlamlı olmadığı;
- Kız öğrencilerin (63.738 ± 8.070) aile bağları puanlarının erkek öğrencilere (62.532 ± 8.510) göre daha fazla olduğu fakat ortalamalar arası farkın anlamlı olmadığı;

- Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha az şiddet gördüğü ve ortalamalar arası farkın anlamlı ($p<0.001$) olduğu;
- 7.sınıf (yaş 13) öğrencilerin benlik saygılarının en yüksek olduğu; düşük benlik saygısı puanının gruplar arası farkın önemsiz olduğu;
- 6. sınıf (yaş 12) öğrencilerin (66.011 ± 7.295) aile bağları puanları en yüksek, en düşük ise 8. sınıf (yaş 14) öğrencilerin (61.180 ± 8.648) aile bağları puanları olduğu; gruplar arası farkın 6. sınıf (yaş 12) ile 7. sınıf (yaş 13) ve 6. sınıf (yaş 12) ile 8. sınıf (yaş 14) arasında olmakla beraber istatistiksel açıdan önemli ($p<0.001$) olduğu;
- En az 6.sınıf (yaş 12) öğrencilerin şiddete maruz kaldığı; ailede şiddet görme durumunun düşük olduğu; gruplar arası farkın önemsiz olduğu;
- Öğrencilerin annelerinin eğitim seviyesi arttıkça benlik saygılarının yükseldiği; annenin eğitim durumu ile öğrencinin benlik saygısı arasındaki fark istatistiksel açıdan önemli olduğu ($p<0.01$);
- Annenin eğitim düzeyi arttıkça öğrencinin anneden şiddet görme durumunun azaldığı; annenin eğitim durumuna göre öğrencilerin şiddet puanı arasındaki farkın önemli olduğu ($p<0.01$);
- Babaları babanın eğitim seviyesi arttıkça öğrencilerin benlik saygısının arttığı; gruplar arası farkın istatistiksel açıdan ilköğretim/altı ile üniversite mezunu babalar arasında önemli olduğu ($p<0.001$);
- Öğrencinin; aile geliri arttıkça, benlik saygısının da arttığı; gruplar arası farkın istatistiksel açıdan önemli olduğu ($p<0.01$)

- Aile geliri arttıkça aileden şiddet görme durumu azaldığı ve gelir grupları arası farkın istatistiksel açıdan önemli olduğu ($p<0.01$);
- Benlik saygısı yüksek olan öğrencilerin aile bağlarının yüksek olduğu (63.40 ± 8.00) ancak benlik saygısı orta düzey olan öğrencilerle (62.38 ± 9.46) aralarındaki farkın istatistiki açıdan önemli olmadığı ($p>0.05$);
- Benlik saygısı yüksek olan öğrencilerin şiddet puanlarının daha yüksek (51.09 ± 5.52) olduğu; gruplar arası farkın istatistiksel açıdan önemli ($p<0.001$) olduğu;
- Aile bağlarının benlik saygısını arttırdığı ancak istatistiksel bir farklılığa neden olmadığı; ailede şiddet görme durumunun ise benlik saygısını azalttığı ($p<0.001$) tespit edilmiştir.

5.2.Öneriler

Elde edilen bulgular ışığında şu öneriler yapılabilir;

- Ebeveynlerin eğitim düzeyinin arttıkça öğrencilerin, gördüğü aile içi şiddetin düştüğü, benlik saygılarının arttığı görülmüştür buna göre eğitimi destekleyici çalışmalar ön planda tutulmalıdır. Bu devlet desteği ile sağlanabileceği gibi kişisel çabalar ile de sağlanabilir. Önemli olan eğitim alma ihtiyacının hissettirilmesidir.
- Ailenin geliri aile içi şiddet ve benlik saygısı durumlarını etkilemektedir. Bu yüzden ailenin maddi kaynaklı sorunların çözümü için devlet destekli çalışmalar yapılabilir.
- Ailelerin fiziksel şiddetin olumsuzluğu ile ilgili bir görüşü olduğu ortadadır. Sadece fiziksel şiddetin değil diğer türlerdeki şiddetlerin de azaltılması yönünde çalışmalar yapılabilir.
- Öğrenciler kendilerini genel olarak başarısız görme eğilimindedir. Bu yüzden öğrencilerin başarısına hangi durumların etki ettiği bulunmalı bu olumsuzlukların giderilmesi için öncelikli olarak ebeveynlerce önlemler alınabilir.

- Öğrencilerin aileleri ile daha fazla verimli zaman geçirmelerinin sağlanması için medya aracılığı ile programlar hazırlanıp, bu özendirici hale getirilebilir.
- Öğrenciler de cinsiyete göre aile bağları ve ailede şiddet görme durumu değişmektedir. Bunun nedenleri daha detaylı incelenebilir.
- Beden imajının ve sosyal ilişkilerin de benlik saygısını etkilediği bilinmektedir bu çalışmada konunun fazla genişlemesi riski dolayısı ile ele alınamamıştır. İlköğretim öğrencilerinde beden imajının ve sosyal ilişkilerin benlik saygısına etkisi incelenebilir.
- Çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemi benlik saygıları incelenip, olası değişimler tespit edilebilir.
- İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okul başarısının benlik saygısı ve şiddet görme durumu ile ilgisi daha detaylı incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Akalın, Ş. H., Toparla, R. ve Tezcan Aksu, B. (2008). Türkçe Sözlük (1. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 19,1115.
- Albayrak, B. ve Kutlu, Y. (2009). Öğrencilerde Öfke İfade Tarzı ve İlişkili Faktörler. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2(3):57.
- Anonim (2013). <http://tr.wikipedia.org>. 28.07.2013. 15:40.
- Avcı, R. (2006). Şiddet Davranışı Gösteren ve Göstermeyen Öğrencilerin Ailelerinin Aile İşlevleri, Öfke ve Öfke İfade Tarzları Açısından İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana:75-76.
- Ayan, S. (2007). Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet(Sivas İlköğretim İkinci Kademe Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme). Yayımlanmamış Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas:458-470.
- Aydın, A. (2001). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi (3. Baskı). İstanbul: Alfa Yayınları:1, 85, 92-94
- Ayrancı, Ü., Günay, Y. ve Ünlüoğlu, İ. (2002). Hamilelikte Aile İçi Eş Şiddeti: Birinci Basamak Sağlık Kurumuna Başvuran Kadınlar Arasında Bir Araştırma. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 3: 85.
- Baybek, H. ve Yavuz, S. (2005). Muğla Üniversitesi Öğrencilerinin Benlik Saygılarının İncelenmesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Bahar (14): 93-94.
- Bayındır, N. (2010) Aile İçinde Yaşanan Şiddete Karşı Çocuğun Gösterdiği Tepkiler. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2):1-8.

- Beliner, A. S. (2006) Konak Sağlık Grup Başkanlığı'na Bağlı Kurumlarda Çalışan Personelin Aile İçi Şiddetle Karşılaşmasının Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir:79-93.
- Bekir, H. Ş. (2009). Ankara'nın Farklı Sosyoekonomik Bölgelerinde Yaşayan Aile Bireylerinin Aile İlişkilerini Algılama Durumları. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25:10.
- Bilgin, A. (2008). Aile İçi Bedensel Cezaya İlişkin Bir Çalışma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(31) :39-47.
- Bulut, N. S. (2007). Anne-Babası Boşanmış 9–13 Yaşlarındaki Çocuklar İle Aynı Yaş Grubundaki Anne-Babası Boşanmamış Çocukların Benlik Saygısı Ve Kaygı Düzeyleri. Ahi Evran Üniversitesi, *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 8 (2): 121-124.
- Cürebal F. ve Çetin Ö., G. (Editörler). (2012) . *Anne-Baba, Veli, Aile Eğitimi Ve Rehberliği 0-18 Yaş Grubu Gelişimi Rehberi*, İstanbul: Kadıköy İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü: 84-87, 89-90, 91-93.
- Çekuç S., Sagun G., Doymuş Z., Ergener B. ve Özdemir Ö. (2012). Anadolu Öğretmen Liseleri Eğitim Psikolojisi 10. Sınıf Ders Kitabı (3. Baskı). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 38
- Çerik, Ş. (2002). Ailelerin Gençlere Karşı Tutumları Ve Gençlerin Ailelerinin Tutumlarını Algılayışlarına Yönelik Üniversite Gençliği Üzerinde Bir Araştırma. *Ege Üniversitesi İ.İ.B.F. Ege Akademik Bakış*, 2(1):12-13.

- Çevik, G. B. ve Atıcı, M. (2009). Lise 3.Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1):347-350
- Demirel H.ve Erdamar Koç G., (2009). Examining The Relationship Between Job Satisfaction and Family Ties Of Turkish Primary School Teachers, *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1(2009):2211-2217.
- Demirel H.ve Erdamar Koç G., (2013). “The Relationship Between Family Structure and Family Ties According to Generations”, Avrupa Sosyal Bilimler Araştırmaları Konferansı, Marmara Üniversitesi İşletme Fakültesi, 19-21 Haziran 2013, İstanbul.
- Doğanavşargil, Ö. ve Vahip, I. (2007). Fiziksel Eş Şiddetini Belirlemede Klinik Görüşme Yöntemi. *Klinik Psikiyatri*, 10:128.
- Ekşi, B. (2005). Evliliğe Hazırlık Aşamasındaki Karı-Koca Adaylarının Evlilik ve Anne-Baba Olma Üzerine Düşünceleri. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 2(8):75-83.
- Eren, A. (2005). Korku Kültürü, Değerler Kültürü ve Şiddet. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 2(8):35.
- Erşan, E. E., Doğan, O. ve Doğan Sivas, S. (2009). Beden Eğitimi ve Antrenörlük Bölümü Öğrencilerinde Benlik Saygısı Düzeyi ve Bazı Sosyodemografik Özelliklerle İlişkisi. *Klinik Psikiyatri*, 12:40-41.
- Ertem, Ü. ve Yazıcı, S. (2006) . Ergenlik Döneminde Psiko-Sosyal Sorunlar ve Depresyon. *T.C. Başbakanlık Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Aile Ve Toplum Eğitim - Kültür ve Araştırma Dergisi*, 3(9):64-67.

- Gökdağ, D. (Editör). (2002). *Aile Psikolojisi ve Eğitimi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını: 107.
- Güler N., Uzun S., Boztaş Z., Aydoğan S. (2002). Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal Ve Fiziksel İstismar/İhmal Davranışı Ve Bunu Etkileyen Faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 24 (3):128 -134.
- Gün, E. (2006). Spor Yapanlarda Ve Spor Yapmayan Öğrencilerde Benlik Saygısı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana: 65-66.
- Hamarta, E. ve Demirbaş, E. (2009). Lise Öğrencilerinin Utangaçlık ve Benlik Saygılarının Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Açısından İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21:243.
- Hıdıroğlu, S., Topuzoğlu, A., Ay, P. ve Karavuş M. (2006). Kadın Ve Çocuklara Karşı Fiziksel Şiddeti Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi: İstanbul'da Sağlık Ocağı Tabanlı Bir Çalışma. *New/Yeni Symposium Journalekim*, 44(4):199-201.
- Kahriman, İ. ve Polat, S. (2003) Adölesanlarda Aileden ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek Ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 6(2):15-22.
- Kandemir, Ö. (2007). Şanlıurfa İli Viranşehir İlçe Merkezinde Sağlık Personelinin Aile İçi Şiddet Konusunda Bilgi, Tutum Ve Mesleki Uygulamaları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Şanlıurfa: xli.
- Kapıcı, E. G. (2004). İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Türünün ve Sıklığının Depresyon, Kaygı ve Benlik Saygısıyla İlişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1):6-9.

- Karakaya I., Coşkun A. ve Ağaoğlu B. (2006) Yüzücülerin Depresyon, Benlik Saygısı ve Kaygı Düzeylerinin Değerlendirilmesi. *Anatolian Journal of Psychiatry*; 7: 165.
- Karataş, Z. ve Gökçakan, Z. (2009) Psikodrama Teknikleri Kullanılarak Yapılan Grup Uygulamalarının Öğrencilerde Saldırganlığı Azaltmadaki Etkisinin İncelenmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(4): 357.
- Kaymak Ö., S. (2004) Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2):35.
- Kırel, Ç., Kayaoğlu, A. Ve Gökdağ R. (2013) a. Sosyal Psikoloji-II. Ünlü, S. (ed.). Anadolu Üniversitesi Yayınları Web-Ofset. 2. Baskı Eskişehir: 114, 118, 120, 132, 133, 138.
- Kocacık, F. (2001). Şiddet Olgusu Üzerine. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1):1-6.
- Kocayörük, E. ve Şimşek, Ö. F. (2009). Öğrencilerde Ana-Baba Bağlanması ile İyi Oluş İlişkisinde Benlik Saygısının Aracılık Etkisi. Birinci Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi. 1-3 Mayıs. Çanakkale, Türkiye :9-10.
- Koçak, E. (2008). Öğrencilerde Yalnızlığın Yordayıcısı Olarak Benlik Saygısı Ve Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzlarının İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana: 26-28, 59-60, 70-72.
- Okutan, N. (2007). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet – Van’da, Kadınların Şiddet Deneyimleri, Şiddeti Doğuran Koşullar ve Başetme Biçimleri, Şiddetin Kadın

Sağlığına Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Van: 217-218.

Oktan V. ve Şahin M. (2010). Kız Öğrencilerde Beden İmajı İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7 (2) :7-8.

Özatça, A. (2009). Öğrencilerde Sosyal Ve Duygusal Yalnızlığın Yordayıcısı Olarak Aile İşlevleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana: 110-115.

Özcebe, H. ve Dam, A. V. (Danışmanlar) (2007). Aile İle İletişim- Ailenin Güçlendirilmesi. Türkiye Üreme Sağlığı Programı Gençlik Danışmanlık Ve Sağlık Hizmet Merkezleri CSÜS Eğitim Modülü Katılımcı Rehberi. Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü: 158

Özkan, Y. Y. (2008). Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet: Muğla/Milas Uğurlu Özbilim Dershanesi OKS Öğrencileri Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas: 84,92.

Özmen, D., Erbay Dünder, P., Çetinkaya, A. Ç., Taşkın, O. ve Özmen, E.(2008). Lise Öğrencilerinde Umutsuzluk ve Umutsuzluk Düzeyini Etkileyen Etkenler, *Anatolian Journal of Psychiatry*, 9:12-13.

Özmen, F. (2007). Algılanan Aile İçi İletişim Biçimlerinin Ergenlerin Benlik Saygısına Etkisi ve Bir Uygulama Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir: 75,77-78.

Öztürk, E. (2008). Türkiye’de Aile İçi Şiddet, Kadın Sığınma Evleri ve Din. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul: 182-184.

- Öztürk, H. ve Sevil, Ü. (2005). Gebelikte “Şiddet”. *Sağlık Ve Toplum Dergisi*, (1) :25-31.
- Razı, G. S., Kuzu, A. ve Yıldız A. N. (2009). Çalışan Gençlerde Benlik Saygısı, İletişim Becerileri ve Stresle Baş Etme TAF *Preventive Medicine Bulletin*, 8(1):19- 21.
- Sayan A., Tan M., Uğurlu N. ve Çevirme H. (2001). Üç Farklı Sosyoekonomik Düzeydeki Lise Son Sınıf Öğrencilerinde Olumlu Sağlık Davranışları, Olumlu Kendilik Algısı İlişkisi. *Atatürk Üniviversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 4(2):29-30.
- Sayiner B., Savaşan E., Sözen D. ve Köknel Ö.(2007). Yükseköğretim Gençliğinin Benlik Algısının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi: İstanbul Ticaret Üniversitesi Örneği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11):253-265.
- Siyez, D. M. ve Aysan, F. (2007). Öğrencilerde Görülen Problem Davranışların Psiko-Sosyal Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler Açısından Yordanması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XX (1) :162-166.
- Tezel, A. (2002). Çocuğa Yönelik Şiddet. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 5(1):93.
- Tuna, Y. Ve Kayaoğlu A. (2013) Birey Ve Davranış. Ünlü, S. (ed.) Anadolu Üniversitesi Yayınları Web-Ofset. 2. Baskı Eskişehir: 51-57, 59-60, 68-79.
- Turan, M., Herken H., Mutlu N.ve Küçükcolbaşı H. (1998). Öğrencilerde Benlik Saygısı İle Ruhsal Belirti Dağılımı Arasındaki İlişki. Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi VII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. Konya :67-73.

- Tutar, H., Altınöz, M. ve Çakıroğlu D. (2009). İşgörenlerin Kendilik Algılarının Bireysel Özellikler Bakımından Değerlendirilmesi *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21:491-495.
- TÜİK (2011). Seçilmiş Göstergelerle İzmir. Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası. Ankara: 121.
- Ulusoy, M. D. Özcan D., N. ve Görgün B., A. (2005). Ebeveynin Çocuk Yetiştirme Biçimi Ve Öğrenci Problemleri: Ankara İli Örneği. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, Ankara: 6-8.
- Uzbaş, A. (2009). Okul Psikolojik Danışmanlarının Okulda Saldırganlık ve Şiddete Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18):105.
- Ünal, G. (2005). Aile içi şiddet. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür Ve Araştırma Dergisi*, 2(8):85.
- Ünal, K., G. ve Orgun, F. (2006). Öğrencilerin Öz Etkililik-Yeterlilik Düzeyleri İle Başa Çıkma Stratejilerinin İncelenmesi. *Anatolian Journal of Psychiatry*, :92-97
- Yağbasan, M. ve İmik, N. (2006). Öğretmenlerin Aile İçi İletişimi (Malatya İli Örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2) :227-229.
- Yalçın, S. K. ve Şengül, M. (2004). Dede Korkut Hikâyeleri'nin Çocuk Eğitimi Açısından Öne Sürdüğü Değerler Ve Ortaya Çıkarmak İstedığı Tip Üzerine Bir Değerlendirme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2) :209.

- Yaşar, F. (2009). İlköğretime Devam Eden Öğrencilerin Anne-Çocuk İlişisini Kabul Ve Reddedici Algılama Düzeyinin Annenin Evlilik Doyumu Ve Evlilik Uyumu Düzeyiyle İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana :113-114.
- Yeşilyaprak, B. (Ed.). (2004). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, Ankara: Pegem A Yayıncılık: 114-115, 119, 120.
- Yılmaz, A. (2001). Çocukların Algıladığı Anne Baba Arasındaki Uyum, Anne Baba Tutumu ve Benlik Algısı Arasındaki İlişkiler. *Çocuk ve Öğrenci Ruh Sağlığı Dergisi*, 8(2):87-92.
- Yılmaz Ö. Y. (2008). Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet: Muğla/Milas Uğurlu Özbilim Dershanesi OKS Öğrencileri Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas: 87,131.
- Yörükoğlu, A. (1990) “Gençlik ve Yetişkinler: Kuşaklar Çatışması”, Aile Yazıları III, Ankara, T.C Aile Araştırma Kurumu (Alıntı: Palti, C. (2012), *Üniversiteye Hazırlanan Lise Son Sınıf Öğrencilerinde Yükseköğretime Geçiş Sınavı Öncesi Ve Sonrasında Benlik Saygısı, Sınav Kaygısı Ve Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: 10-11*).

Ek-1. Anket Formu

İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN AİLE BAĞLARI VE AİLE İÇİ İLETİŞİMİN BENLİK SAYGISI ÜZERİNE ETKİSİ

Bu anket Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Ekonomisi Ve Beslenme ABD da “İlköğretim Öğrencilerinin Aile Bağları ve Aile İçi Şiddetin Benlik Saygısına Etkisini” belirlemek amacı ile yapılmaktadır. Buradan elde edilen bilgiler sadece bu araştırma için kullanılacaktır. Elde edilen bilgilerde birey ismi geçmeyecek ve bireyler gizli tutulacaktır.

S.Ö./2011

BÖLÜM I. ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ

Aşağıda sizin ile ilgili cümleler bulunmaktadır. Her cümleyi dikkatle okuyarak kendiniz ile ilgili düşüncelerinizi o cümlede belirtilen ilgili boşluğa “X” koyarak belirtin.

	Çok Doğru (1)	Doğru (2)	Yanlış (3)	Çok Yanlış (4)
1. Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum				
2. Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.				
3. Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim				
4. Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim				
5. Kendimde gurur duyacak fazla birşey bulamıyorum				
6. Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.				
7. Genel olarak kendimden memnunum.				
8. Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.				
9. Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum				
10. Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum.				

BÖLÜM II AİLE BAĞLARI

Aşağıda aile bağları ile ilgili çeşitli cümleler verilmiştir. Beş seçenekten oluşan bu cümlelere katılma düzeyinizi, size en uygun olan seçeneğe “X “ koyarak belirtiniz.

	Hiç Katılmıyorum (1)	Katılmıyo -rum (2)	Katılıyorum (3)	Çoğunlukla Katılıyorum (4)	Tamamen Katılıyorum (5)
1. Ailem bana değer verdiğini hissettirir					
2. Aileme her konuda güvenirim					
3. Her zaman ailemin yanımda olduğunu bilmek beni rahatlatır					
4. Ailem verdiğim kararlara saygı gösterir ve beni destekler					
5. Ailem beni çok sever.					
6. Ben ailemi çok severim.					
7. Kendimle ilgili önemli kararlarda aileme danışırım					
8. Ailem benim için çok önemlidir					
9. Maddi ve manevi en büyük destekçim ailemdir					
10. Evdeki işlerde aileme yardım ederim					
11. Tüm boş zamanlarımı ailemle geçiririm					
12. Ailemle sık sık boş zaman etkinliklerine katılırım					
13. Okuldan çıkar çıkmaz büyük bir istekle eve giderim.					
14. Akşam yemeğinde televizyon izlemek yerine ailemle sohbet etmeyi tercih ederim					
15. Boş zamanlarımda ailemle zaman geçirmekten keyif alırım					

BÖLÜM III. AİLE İÇİ ŞİDDET

Aşağıda bazı ifadeler verilmiştir. Size en uygun seçeneğe “X” işareti koyarak cevaplayın.

	Sık sık (1)	Bazen (2)	Nadiren (3)	Hiçbir zaman (4)
1.Babam evde sinirli davranır.				
2.Annem evde sinirli davranır.				
3.Babam bir suç işlediğimde bana kızar, kötü söz söyler ya da beni aşağılar.				
4.Annem bir suç işlediğimde bana kızar, kötü söz söyler ya da beni aşağılar.				
5. Babam okulda başarısız olduğumda bana kızar, kötü söz söyler ya da beni aşağılar.				
6. Annem okulda başarısız olduğumda bana kızar, kötü söz söyler ya da beni aşağılar.				
7.Babamın beni dövmesinden korkarım.				
8. Annemin beni dövmesinden korkarım.				
9.Babam beni döver.(tokat, tekme, yumruk... vs.)				
10.Annem beni döver.(tokat, tekme, yumruk... vs.)				
11.Aileden biri (abi, abla...gibi.) beni döver.(tokat, tekme, yumruk...vs.)				
12.Babam beni cisimle (odun, taş, sopa...vs.) döver.				
13.Annem beni cisimle (odun, taş, sopa...vs.) döver.				
14. Aileden biri (abi, abla...gibi.) beni cisimle (odun, taş, sopa...vs.) döver.				

BÖLÜM IV. DEMOGRAFİK BİLGİLER

1. Anketin uygulandığı İl..... İlçe..... Semt

2. Okulunuz.....

3. Yaşınız

() 1. 10-11 () 2. 12-13 () 3. 14-15 () 4. 15 ve üstü

4.Sınıfınızı belirtin. () 1. 6 () 2. 7 () 3. 8

5. Cinsiyetinizi belirtin. () 1. Kız () 2. Erkek

6. Siz dahil ailenizdeki birey sayısı (yazınız):.....

7. Siz dahil kaç kardeşsiniz? (yazınız):.....

8. Ailenizde kimler yaşıyor? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir.)

() 1. Anne () 2. Baba () 3. Kardeş/kardeşler () 4. Büyükanne/büyükbaba () 5.Diğer(belirtiniz).....

9. Anne ve babanızın öz/üvey olma durumu nedir?

	Öz (1)	Üvey(2)
Anne		
Baba		

10. Anne ve babanızın eğitim durumu

Eğitim Durumu	Anne (1)	Baba (2)
1.Okur-yazar değil		
2.Okur-yazar		
3.İlkokul		
4.Ortaokul		
5.Lise		
6.Yüksek öğrenim		

11. Anne ve babanızın mesleği

Meslek	Anne (1)	Baba (2)
1. Çalışmıyor/ev hanımı		
2. İşçi		
3. Memur		
4. Esnaf		
5. Çiftçi		
Diğeri (belirtiniz).....		

12. Ekonomik durumunuz

() 1. Düşük () 2. Orta () 3. Yüksek

13. Ailenizin aylık toplam geliri nedir?..... TL